

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích  
Teologická fakulta  
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Diplomová práce

# Role sociálního a psychologického poradenství při pomoci obětem trestných činů

Vedoucí práce: RSDr. Ján Mišovič, CSc.  
Autor práce: Bc. Lenka Polatová, DiS.  
Studijní obor: Etika v sociální práci  
Forma studia: kombinovaná

2020/2021

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích, 3. 3. 2021

Lenka Polatová  
*podpis studenta*

**Poděkování:**

Děkuji vedoucímu práce RSDr. Jánovi Mišovičovi, CSc., za metodické vedení, odborné připomínky, podněty a především za vstřícnost a podporující přístup.

Dále patří poděkování PhDr. Jaroslavu Hálovi, za cenné rady doporučení a shovívavost a mé rodině za trpělivost.

# Obsah

<b>ÚVOD</b> .....	<b>6</b>
<b>1 VIKTIMOLOGIE</b> .....	<b>8</b>
1.1 VZNIK A VÝVOJ VIKTIMOLOGIE .....	10
<b>2 VIKTIMIZACE</b> .....	<b>12</b>
2.1 PRIMÁRNÍ VIKTIMIZACE .....	12
2.2 SEKUNDÁRNÍ VIKTIMIZACE .....	13
2.3 TERCÍÁRNÍ VIKTIMIZACE .....	16
2.4 VIKTIMNOST .....	17
2.5 REVIKTIMIZACE .....	18
<b>3 OBĚŤ TRESTNÉHO ČINU (POŠKOZENÝ)</b> .....	<b>20</b>
3.1 TYPOLOGIE OBĚŤÍ .....	21
3.2 PRÁVA OBĚŤÍ TRESTNÉHO ČINU .....	23
3.2.1 Právo na informace .....	25
3.2.2 Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím .....	26
3.2.3 Právo na ochranu před druhotnou újmou .....	28
3.2.4 Právo na peněžitou pomoc .....	29
3.3 DOPAD TRESTNÉHO ČINU NA OBĚŤ .....	31
3.3.1 Posttraumatická stresová porucha .....	34
3.3.2 Syndrom oběti .....	36
<b>4 ZVLÁŠŤ ZRANITELNÉ OBĚTI</b> .....	<b>42</b>
<b>5 SUBJEKTY POSKYTUJÍCÍ POMOC OBĚTEM TRESTNÝCH ČINŮ</b> .....	<b>46</b>
5.1 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR .....	46
5.2 BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ .....	51
5.3 OSTATNÍ SUBJEKTY .....	54
<b>6 POMOC OBĚTEM TRESTNÝCH ČINŮ</b> .....	<b>59</b>
6.1 LAICKÁ POMOC .....	59
6.2 PSYCHOLOGICKÁ POMOC A PORADENSTVÍ .....	63
6.2.1 Oběť v akutním stavu těsně po činu .....	64
6.2.2 Oběť ve stabilizovaném stavu v různých fázích po činu .....	67
6.2.3 Následná psychologická péče .....	68
6.3 SOCIÁLNÍ POMOC A PORADENSTVÍ .....	70
6.4 JEDNÁNÍ S OBĚŤÍ TRESTNÉHO ČINU .....	72
<b>7 PREVENCE KRIMINALITY</b> .....	<b>75</b>
7.1 SOCIÁLNÍ PREVENCE KRIMINALITY .....	76
7.2 SÍTUAČNÍ PREVENCE KRIMINALITY .....	78
7.3 VIKTIMOLOGICKÁ PREVENCE .....	80
7.4 PRIMÁRNÍ PREVENCE .....	81
7.5 SEKUNDÁRNÍ PREVENCE .....	82
7.6 TERCÍÁRNÍ PREVENCE .....	82
<b>ZÁVĚR</b> .....	<b>85</b>

<b>SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ .....</b>	<b>88</b>
<b>SEZNAM ZKRATEK .....</b>	<b>95</b>
<b>SEZNAM PŘÍLOH.....</b>	<b>96</b>
<b>ABSTRAKT .....</b>	<b>114</b>
<b>ABSTRACT.....</b>	<b>115</b>

## Úvod

*„Říká se, že existuje tajné místo – poušť strachu. Každé její zrnko je vlastně malý strach. Vítr zrnka neustále roznáší po celé zemi a ty se usazují v lidských srdcích. Každý z nás nosí v srdcích zrnka různých strachů. S některými strachy dokážeme bojovat. Pro boj s jinými potřebujeme pomoc. A když ji nedostaneme, protože o ni nepožádáme, mohou nás naše strachy ovládnout. Čím více získávají strachy nad člověkem moc, tím větší místo v srdci zabírají. A může se stát, že se srdce promění v soukromou poušť strachů.“*  
(J. Králová)<sup>1</sup>

Téma pomoci obětem trestných činů je v současné době velmi aktuální. Pravděpodobnost, že se člověk stane obětí trestného činu, je vysoká. Veřejnost je přesvědčená, že kriminalita stále narůstá. V České republice bylo spácháno v období od 1. 1. 2020 do 30. 6. 2020 89 314 trestných skutků. Objasněno jich bylo 39,1 %. Z toho například 42 loupežných vražd (§ 140) a 338 znásilnění (§ 185).<sup>2</sup>

Trestný čin nebo jiné protiprávní jednání se může dotknout každého z nás. Kdokoli se může ocitnout v roli oběti, svědka nebo pozůstalého po oběti tragické události. Každý z nás v takové situaci reaguje jiným způsobem. Problematika obětí trestných činů a možností pomoci se stále více dostává do popředí zájmu zákonodárců, ale i společnosti obecně.

Toto téma jsem si zvolila hned z několika důvodů. Pracuji u Policie České republiky, na Obvodním oddělení ve Vimperku jako spisový a administrativní pracovník a setkávám se často nejen s pachatelem trestného činu, ale i jeho obětí. Tato problematika, která se pohybuje na pomezí několika odborných oblastí, zvláště psychologie a policejní praxe, mě již dlouhou dobu zajímá. Oběť trestného činu je velkým zdrojem informací o spáchaném trestném činu a jeho pachateli a není jen osobou, které je potřeba pomoci, ale především osobou, která naopak může poskytnout pomoc orgánům činným v trestním řízení. Oběť hraje v procesu hledání spravedlnosti důležitou roli, bez její pomoci totiž nelze pachatele zajistit a potrestat ho.

Dalším důvodem bylo i to, že jsem se s méně závažným trestným činem i osobně setkala. Jednalo se o krádež automobilu. Odcizen nám byl v noci, na zahradě u

---

<sup>1</sup> ŠPATENKOVÁ, N. Krizová intervence pro praxi. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2624. s. 107.

<sup>2</sup> Srov. POLICIE ČR. Statistické přehledy za rok 2020. [online]. [cit. 2020-09-07].

Dostupné z: <<https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2019.aspx>>.

rodinného domku. Pocit, že nám někdo cizí obchází dům a zahradu byl velmi stresující, bála jsem se být pak doma sama a dlouhou dobu jsem se já i moje rodina s touto situací vyrovnávala.

Lidé, kteří se střetli se zločinem a přišli o majetek, peníze nebo o zdraví se často ocitají v bezvýchodné situaci a bývají především psychicky zranění. Přestože v České republice existuje pro oběti trestných činů řada služeb, lidé často nevědí, jaká jsou jejich práva a ani na co mají nárok. A o pomoc třeba ani nepožádají.

Cílem této diplomové práce bude analyzovat možnosti, které se týkají pomoci obětem po spáchaném trestném činu, zejména ze strany psychologů.

V první kapitole přibližuji obor viktimologie, její vznik a vývoj. Ve druhé kapitole vysvětluji pojem viktimizace a její rozdělení, dále viktimnost a zmíním i reviktimizaci. Oběť trestného činu, typologie obětí, jejich práva a také dopad trestného činu na člověka, to jsou témata třetí kapitoly. V České republice byl přijat zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Tento zákon přinesl nejen široký katalog práv, ale také jasně stanovil terminologii a formu spolupráce státu a subjektů poskytujících pomoc. Těmto subjektům je věnována samostatná kapitola.

Součástí mé práce tvoří i kapitola o nejzranitelnějších obětech trestných činů. Především se, ale věnuji pomoci pro oběti trestných činů. Zaměřuji se na pomoc laickou, sociální, psychologickou a právní. Poslední kapitola se zabývá prevencí kriminality.

Způsob zpracování textu je teoreticko-empirický, s důrazem na propojení teoretických a praktických poznatků. Abych lépe demonstrovala situaci obětí trestných činů, je v závěrečné části celá problematika doplněna o polostrukturované rozhovory s odborníky ze tří typů institucí, kteří se pomoci obětem věnují.

Práce se opírá o následující klíčové tituly: Psychologie obětí trestných činů od M. Velikovské. Policejní psychologie, Forenzní psychologie a Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů od L. Čírtkové.

# 1 Viktimologie

Téma zločinu provází život společnosti téměř každý den. Neustále je možné pozorovat značný výskyt jevů, které se označují jako sociálně patologické. Z hlediska společenské závažnosti je vnímáme jako nežádoucí nebo nebezpečné. Tím, jak, se účinně vyhnout roli oběti a jakými preventivními opatřeními snížit riziko ohrožení se zabývá viktimologie. Název viktimologie pochází z latinského pojmu *victima* a znamená oběť. Definic je v odborné literatuře k dispozici více.

Trestná činnost škodí společnosti jako celku. Většina trestných činů působí újmu také jednotlivým osobám – poškozuje nebo je ohrožuje na životě, zdraví, majetku cti, svobodě nebo jiných právech. Osoba takto dotčená trestným činem se označuje jako oběť a jí se zabývá viktimologie.<sup>3</sup>

Viktimologie představuje vědní obor, který se zabývá vědeckým zkoumáním oběti trestných činů. Zajímá ji, jakou roli hraje oběť v motivaci pachatele a jakým způsobem se spolupodílí na interakci v průběhu trestného činu.<sup>4</sup> Soustřeďuje se na široké spektrum otázek. Mezi nejdůležitější patří práva obětí v trestním řízení i mimo něj. Zabývá se také zjišťováním výskytu viktimizace ve společnosti.<sup>5</sup> Další důležitý okruh viktimologie se věnuje psychologii oběti. Snaží se objasnit podstatu traumatizace, která byla způsobena trestným činem. Zjišťuje, jak oběť trestný čin prožívala a jak se s ním vyrovnává.<sup>6</sup> Slovník sociální patologie uvádí, že viktimologie je vědní obor, zabývající se obětí trestné činnosti, procesy viktimizace, vztahy mezi obětí a pachatelem, možnostmi pomoci a také prevencí viktimizace.<sup>7</sup> Někteří autoři říkají, že viktimologie je součástí kriminologie. Je to nauka, která zkoumá tresty, jejich výkon a účinky.<sup>8</sup> Současný zájem o viktimologickou problematiku je logickým vyústěním určitých pochybností o přiměřeném postavení oběti v systému spravedlnosti a trestního práva.<sup>9</sup>

---

<sup>3</sup> Srov. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. Kriminologie. 2. vyd. Praha: Aspi Publishing, 2004. ISBN 80-7357-026-2. s. 139.

<sup>4</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 10.

<sup>5</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 11.

<sup>6</sup> Tamtéž.

<sup>7</sup> Srov. KRAUS, B. BĚLÍK, V. HOFERKOVÁ, S. Slovník sociální patologie. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9968-6. s. 425.

<sup>8</sup> Srov. MÁTEL, A. Teorie sociální práce I. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2825-9. s. 741.

<sup>9</sup> ČÍRTKOVÁ, L. Policejní psychologie. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-931-3. s. 187.



Podle Velikovské má viktimologie nezastupitelnou roli v pochopení problémů a životních situací všech osob, které jakýmkoli způsobem postihl osud oběti.<sup>10</sup>

Jak již bylo uvedeno, viktimologie je součástí kriminologie, vědy, která zkoumá kriminalitu jako sociální jev. Její podstatou je studium procesů spojených s vytvářením a porušováním zákonů, tím jak společnost na toto porušování reaguje.<sup>11</sup> Někteří autoři ji definují jako vědu o kriminalitě (zločinnosti), o jejích pachatelích a obětech a o její kontrole.<sup>12</sup> Jde o souhrn trestných činů a chování, které se v konkrétní společnosti vyskytují a jsou sankcionovatelné podle trestního zákoníku.<sup>13</sup> Také autoři Fischer a Škoda uvádějí, že se jedná o souhrn trestných činů, které se v konkrétní společnosti vyskytují.<sup>14</sup> Kriminalita patří bezesporu k jednomu z nejzávažnějších a společensky nejvíce nebezpečných jevů. Tímto fenoménem se zabývá řada vědních disciplín. Na jeho řešení se podílí množství různých odborníků. Kladou si za cíl dosáhnout korekce ve vzorcích chování do sociálně žádoucí formy.<sup>15</sup>

V kriminologii samotné se začalo prosazovat přesvědčení, že je potřeba věnovat pozornost nejen pachateli, který byl až do té doby v centru zájmu, ale také oběti. Proto hlavní myšlenkou viktimologie byla sociální angažovanost usilující o zlepšení pozice obětí. Viktimologie programově usiluje také o praktickou aplikaci svých poznatků ve prospěch obětí, prosazuje jejich ochranu, lepší postavení v trestním řízení a účinnější pomoc.<sup>16</sup>

Předmět viktimologie tvoří šest skupin jevů:

- 1. osoba oběti (její biologické, psychické, sociální vlastnosti),*
- 2. vztahy mezi obětí a pachatelem,*
- 3. proces viktimizace, zejména role oběti v něm,*
- 4. role oběti v procesu odhalování, vyšetřování a soudního projednávání věci,*
- 5. pomoc oběti, způsoby jejího odškodnění a rehabilitace,*

---

<sup>10</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 15.

<sup>11</sup> Srov. MÁTEL, A. Teorie sociální práce I. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2825-9. s. 741.

<sup>12</sup> Srov. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. Kriminologie. Praha: Aspi Publishing, 2004. ISBN 80-7357-026-2. s. 15.

<sup>13</sup> Srov. BLAŽEK, P. FISCHER, S. ŠKODA, J. Delikvence. Praha: Grada. 2019. ISBN 978-80-271-2013-0. s. 18.

<sup>14</sup> Srov. FISCHER, S. ŠKODA, J. Sociální patologie. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5046-0. s. 468.

<sup>15</sup> Srov. FISCHER, S. ŠKODA, J. Sociální patologie. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5046-0. s. 466.

<sup>16</sup> Srov. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. Kriminologie. Praha: Aspi Publishing, 2004. ISBN 80-7357-026-2. s. 140.

## 6. ochrana občanů před viktimizací.<sup>17</sup>

Viktimologie je tedy součástí kriminologické vědy, která se zabývá obětí trestného činu, její rolí v průběhu trestného činu, způsoby pomoci obětem a také způsoby jak zabránit viktimizaci potenciálních obětí.

### 1.1 Vznik a vývoj viktimologie

Oběti se v lidské společnosti objevují již od pradávných dob. Zarážející je ale skutečnost, že oběť byla dlouhou dobu v pozadí zájmu a dominovala vždy role pachatele. Až ve třicátých letech 20. století se začínají objevovat názory, že by se měla věnovat pozornost právě obětem trestných činů a jejich úloze v trestním řízení.

V předfeudální a raně feudální době to byla oběť, která stíhala, zatýkala, soudila nebo i trestala zločince. Postupně začínali tyto úkony přebírat feudálové a výkon práva se stal výsadou států, které vznikaly. Role obětí byla tlumena. Trestní právo se stále více soustřeďovalo na stát a pachatele. Práva obžalovaných byla přesně upravena a garantována, ochrana obětí a svědků trestných činů se však opomíjela.<sup>18</sup>

Význam zkoumání obětí pochopila jako první kriminalistika, a to ve dvacátých a třicátých letech minulého století. Poznatky o obětech nejrůznějších trestných činů se využívaly hlavně k vypátrání a usvědčení zločinců.<sup>19</sup>

V odborné literatuře je použití termínu viktimologie poprvé doloženo v roce 1949 v práci amerického psychiatra Werthama, který se však za jeho zakladatele nepokládá.<sup>20</sup>

Vědecký koncept zabývající se studiem oběti a termín viktimologie je spojován s pracemi Mendelsohna, který poprvé výrazně upozornil na problematiku obětí ve svém vystoupení pro Rumunskou psychiatrickou společnost.<sup>21</sup> Tento izraelský advokát v roce 1940 ve spolupráci s německým kriminologem Hansem von Hentigem provedl první studie vztahu mezi pachatelem a jeho obětí.<sup>22</sup> Za faktického zakladatele je tedy

---

<sup>17</sup> NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. Kriminologie. Praha: Aspi Publishing, 2004. ISBN 80-7357-026-2. s. 140.

<sup>18</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Policejní psychologie. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-931-3. s. 188.

<sup>19</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 17.

<sup>20</sup> WERTHAM, F. The Show of Violence. New York: Vintage, 1949.

<sup>21</sup> Srov. ZÁHORA, J., KERT, R. Obete kriminality jako mnohostranný a interdisciplinárny fenomén. Obete kriminality: Zborník príspevkov z mezinárodnej konferencie konanej 25. novembra 2010. Bratislava: Eurokodex, 2010. ISBN 978-80-89447-36-7. s. 21.

<sup>22</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 17.

považován tento německý kriminolog a psycholog na základě svého výzkumu *The Criminal and his Victim*.<sup>23</sup> Od konce šedesátých let začaly být v některých zemích přijímány zákony na ochranu obětí trestných činů a od poloviny osmdesátých let byla přijímána i řada mezinárodních dokumentů, které nabádaly státy, aby byla obětem trestných činů zajištěna pomoc a podpora.<sup>24</sup>

Jednou z takových dohod byla například Evropská úmluva o kompenzaci obětí násilných trestných činů, po ní pak následovala doporučení o postavení obětí v rámci trestního práva a trestního řízení. Dne 29. 11. 1985 byla přijata Deklarace OSN č. 40/34 o základních principech spravedlnosti pro oběti trestných činů a pro oběti zneužití moci.<sup>25</sup>

Dne 22. 2. 1990 byla ministrem vnitra Velké Británie podepsána Charta práv obětí kriminality, která představovala první dokument svého druhu v Evropě. Ten stanovil konkrétní závazky státu vůči obětem kriminality. Tento den se stal i dnem Evropského dne obětí. V jednotlivých zemích postupně pokračovalo prosazování zákonů o ochraně obětí a svědků. V České republice vstoupil v účinnost první zákon zabývající se poskytováním peněžité pomoci obětem trestných činů 1. 1. 1998.<sup>26</sup>

Viktimologie se v současné době snaží prosazovat jako samostatný vědní obor. Existuje Světová asociace pro viktimologii, které funguje jako odborná společnost sdružující na principu zájmu odborníky a vědce. Hlavním zdrojem získávání poznatků jsou výzkumy viktimizace a studie poškozených.<sup>27</sup>

Tématika, kterou se zabývá viktimologie, se v České republice objevuje především v publikacích věnovaných forenzní a kriminologické psychologii. Tato problematika, ale zasahuje i do dalších oblastí jako je například trestní politika a právo nebo sociální práce. Moderní viktimologie se využívá ku prospěchu obětí, ke zlepšení jejich postavení v trestním řízení a lepší pomoci.

---

<sup>23</sup> Srov. VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. Praha: Beck, 2012. ISBN 80-7179-175-X. s. 171.

<sup>24</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 19.

<sup>25</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 21.

<sup>26</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 21.

<sup>27</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Forenzní psychologie. Plzeň: Nakladatelství Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4. s. 102.

## 2 Viktimizace

*„Trestný čin je pro oběť pouze počátkem, úvodním dějstvím. Startuje automaticky následující nutné pochody. Jde o celý proces, který nazýváme viktimizací.“<sup>28</sup>*

Viktimizací se rozumí proces, v němž se potenciální oběť stává skutečnou obětí. Hlavní roli v tomto procesu hraje pachatel. Odborníci rozlišují primární a sekundární viktimizaci. Někteří autoři ještě přidávají pojem terciární viktimizace. Více v následující kapitole.

Viktimizací řada odborníků označuje proces, v jehož rámci se z potenciální oběti stává oběť skutečná.<sup>29</sup> Podle Čírtkové se viktimizací míní proces poškozování a způsobování újmy, čímž se fakticky z jedince stává oběť určitého trestného činu. Jde o složitý děj. Viktimizace začíná, ale zpravidla nekončí vlastním útokem na oběť.<sup>30</sup> Představuje soubor několika silně stresujících událostí, které bývají náhlé, v prvním okamžiku nepředvídatelné a s nimiž je velmi těžké se rozumově vypořádat.<sup>31</sup> Jinak řečeno proces viktimizace má svou dynamiku, která překračuje bezprostřední a přímé důsledky spáchaného trestného činu. Rozlišují se dvě fáze viktimizace – primární a sekundární.<sup>32</sup> V souvislosti s psychologickým zkoumáním problému, jak se jedinec vyrovnává s prožitou kritickou událostí a vlastní vzniklou újmou se zavádí nové ještě třetí fáze – terciární viktimizace.<sup>33</sup>

### 2.1 Primární viktimizace

Trestný čin je vždy silným zásahem do života oběti. Oběť ho vnímá jako svévolnou událost, kterou si nedovede rozumově vysvětlit. Většinou se jedná o nenadálou událost, která člověka nepříjemně zaskočí a zastihne ho nepřipraveného a její zvládnutí stojí hodně psychických sil.

---

<sup>28</sup> ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 12.

<sup>29</sup> KRAUS, B., BĚLÍK, V., HOFERKOVÁ, S. Slovník sociální patologie. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9968-6. s. 254

<sup>30</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Policejní psychologie. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-931-3. s. 189.

<sup>31</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 35.

<sup>32</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 12.

<sup>33</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Forenzní psychologie. Plzeň: Nakladatelství Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4. s. 102.

Primární viktimizace se vztahuje k samotnému trestnému činu, k veškerým efektům, které interakce mezi pachatelem a obětí vyvolá. S primární viktimizací je úzce spojena reakce oběti na delikt, a to včetně změn, které se projeví v psychické rovině.<sup>34</sup> Velikovská říká, že primární viktimizace představuje bezprostřední poškození konkrétním deliktem, v jehož důsledku se člověk stává obětí trestného činu.<sup>35</sup> A dále uvádí, že poškození, kterými oběť trpí, mají primárně charakter materiálních, fyzických a duševních zranění.<sup>36</sup> Jednotlivé újmy neexistují odděleně a nejsou ani odděleně prožívány. Propojují se, vzájemně potencují a v konečném důsledku mají četné sociální dopady.<sup>37</sup> Emocionální zpracování deliktu hraje v případě primární viktimizace zásadní roli.<sup>38</sup> Nejvíce problémů vyvolává důsledek primární viktimizace, tj. psychospirituální zranění. Je záležitostí subjektivního prožívání oběti a také nejméně viditelným a měřitelným jevem. I lehké ublížení na zdraví může u člověka spustit závažné psychické problémy.<sup>39</sup>

## 2.2 Sekundární viktimizace

Trestný čin, jenž je označován jako primární viktimizace, vždy připravuje další pochody, ve kterých jedinec vystupuje ve vynucené roli oběti (poškozeného). V nich se otevírá prostor pro sekundární viktimizaci.<sup>40</sup>

Je definována jako negativní společenská reakce v souvislosti s primární viktimizací, která je zažívána jako další porušování legitimních práv nebo nároků oběti.<sup>41</sup> Druhotné zraňování oběti obstarávají např. média, tím, že publikují citlivé detaily o oběti nebo o činu. K sekundární viktimizaci může docházet i při kontaktu oběti

---

<sup>34</sup> Srov. TOMÁŠEK, J. Úvod do kriminologie. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2982-4. s. 159.

<sup>35</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 202.

<sup>36</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 214.

<sup>37</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 226.

<sup>38</sup> VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 219.

<sup>39</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 217.

<sup>40</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 13.

<sup>41</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 277.

s orgány činnými v trestním řízení či znalci.<sup>42</sup> Čírtková jí definuje jako újmu vznikající v důsledku reakcí formálních institucí sociální kontroly nebo neformálního sociálního okolí. Například k druhotnému psychickému poškození oběti může dojít tím, jak na událost reaguje nejbližší okolí.<sup>43</sup> Zdrojem sekundární viktimizace může být i nevhodné jednání policistů, necitlivý a netaktní přístup nebo nevhodná komunikace. Policisté by měli mít vždy na zřeteli, že oběť trestný čin nespáchala.<sup>44</sup> V tomto ohledu se nejvíce apeluje na vhodné jednání policistů. Ti bývají první instancí, s níž se oběť po oznámení trestného činu dostává do kontaktu. Policista by měl zabránit i zbytečným kontaktům oběti s pachatelem.<sup>45</sup> K sekundární viktimizaci dochází zvláště u obětí násilných trestných činů.<sup>46</sup> Dalším jejím zdrojem je i samotný pachatel. Záleží na úhlu pohledu, neboť pachatel může viktimizovat oběť i po samotném trestném činu a to se často stává kvůli nedostatečnému zásahu jiných orgánů.<sup>47</sup>

Podstata sekundární viktimizace tedy spočívá ve zbytečném poškození oběti nevhodným jednáním s ní, nerespektováním její pozice nebo špatně organizovanými postupy.<sup>48</sup>

V návaznosti na primární a sekundární viktimizaci se rozlišují tzv. *primární a sekundární rány*. Tyto pojmy pomáhají srozumitelně a názorně objasnit, v čem se liší první a druhá fáze viktimizace a co je jejich psychologickou podstatou.<sup>49</sup> Primární rány jsou trojího druhu: fyzická újma (narušení fyzické integrity, od lehčích zranění až po těžké ublížení na zdraví či usmrcení), finanční újma (poškození či ztráta majetku, náklady na léčení) a emocionální újma (emocionální rány jsou obtížně objektivně postižitelné, neboť se odvíjejí v prožívání oběti a souvisejí s jejím osobnostním založením a mohou mít rozmanitou podobu).<sup>50</sup> Emocionální rány nefungují vždy podle

---

<sup>42</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 13.

<sup>43</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Forenzní psychologie. Plzeň: Nakladatelství Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4. s. 103.

<sup>44</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Policejní psychologie. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-931-3. s. 189.

<sup>45</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 288.

<sup>46</sup> Srov. BLAŽEK, P. FISCHER, S. ŠKODA, J. Delikvence. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2013-0. s. 93.

<sup>47</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 281.

<sup>48</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 291.

<sup>49</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Forenzní psychologie. Plzeň: Nakladatelství Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4. s. 103.

<sup>50</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 14.

jednoduchých racionálních hledisek. Hlubokou emocionální újmu je možné zaregistrovat i v případech, kdy oběť neutrpěla tělesná zranění ani finanční ztráty. Výzkumy například dokládají, že oběti vloupání do bytu jako nejhorší okolnost prožívají ztrátu pocitu bezpečí a pocit narušení vlastního soukromí.<sup>51</sup> Emocionální rány mají zásadní význam pro účinné jednání i při pomoci oběti. Určují totiž skutečnou hloubku primární viktimizace.<sup>52</sup>

Trestný čin prolomí dvě životně důležité iluze. Ty patří k základním předpokladům duševního zdraví a psychické pohody. První vychází ze základní lidské potřeby bezpečí a druhá z potřeby sebeprosazování a seberealizace. Trestný čin způsobuje:

- *Ztrátu iluze dobrého světa* (svět se jeví jako zlé a nepřehledné místo, kde se odehrávají nepředvídatelné a nespravedlivé události, oběť ztrácí schopnost důvěřovat druhým a prožívá i intenzivní pocit strachu)
- *Ztrátu iluze kontroly* (kontrolovat a ovlivňovat vlastní život se jeví jako zbytečné a marné, protože se člověk dostává nezaviněně do situací, které nemůže zvládnout vlastní aktivitou, oběť se cítí bezmocná).<sup>53</sup>

Sekundární rány jsou především psychologického rázu a dochází k nim v průběhu sekundární viktimizace. Přestože jim z právního pohledu chybí výraznější materiální znaky, mohou zraňovat krutějším způsobem než rány primární.<sup>54</sup> Nejčastěji se uvádí, že sekundární rány jsou tvořeny následujícími pocity:

- *Pocit nespravedlnosti* (různé okolnosti v průběhu vyšetřování a soudního projednávání věci mohou oběť trápit a vyvolat v ní pocit nespravedlnosti, tento pocit také pramení z faktu, že zájem o oběť se omezuje pouze na získávání informací důležitých pro objasnění případu. Pak je poškozený odkázán jen sám na sebe a své sociální okolí, protože chybí oficiální instituce, která by poškozeného vrátila zpět do normálního života. Teprve v posledním desetiletí vzniká v řadě zemí síť sociálních služeb, které jsou speciálně určené pro zajišťování péče o oběti trestných činů).

---

<sup>51</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Forezní psychologie. Plzeň: Nakladatelství Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4. s. 104.

<sup>52</sup> ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 14.

<sup>53</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 15.

<sup>54</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Policejní psychologie. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-931-3. s. 190.

- *Pocit nedůstojnosti* (oběti často strádají pocitem ponížení a ztráty lidské důstojnosti. Může se jednat o důsledek necitlivě vedeného výslechu či nevhodného přístupu masových médií. Tento pocit může posilovat i nevhodná reakce blízkého okolí).
- *Pocit izolace* vzniká v důsledku změn, které prodělávají vztahy v bezprostředním sociálním okolí, v rodině, na pracovišti, v místě bydliště aj. Postoj lidí k jedincům, kteří se stali obětí trestného činu, se často mění, kontakty řídnu. Bývá tendence se kontaktům s obětí vyhýbat. Postižený na tyto změny citlivě reaguje a trpí pocity izolace.<sup>55</sup>

Platí jednoduchá zásada, že všichni, kdo přichází do kontaktu s poškozeným v důsledku své profese, musí mít vždy na zřeteli, že oběť trestný čin nespáchala.<sup>56</sup> Mezi primární a sekundární viktimizací je zásadní rozdíl. Primární viktimizaci plně kontroluje pachatel a v podstatě jí nelze předejít, sekundární viktimizaci předejít lze. Stačí například vhodně komunikovat s obětí a zdravě ji podporovat s vyrovnáním se s traumatickým zážitkem.<sup>57</sup>

Příklad sekundární viktimizace:

*„Rodiče zavražděného dítěte se z regionálního tisku dozvěděli detaily o vraždě a utrpení jejich syna před smrtí. Před těmito údaji je orgány činné v trestním řízení doposud chránily a mezitím konzultovali s odborníky, jak a kdy citlivě sdělit to, co by rodiče měli vědět.“<sup>58</sup>*

## 2.3 Terciární viktimizace

Podle toho, jakým způsobem se člověk vyrovnává s prožitou kritickou událostí, se objevuje ještě třetí fáze, a to terciární viktimizace. Představuje situaci, kdy jedinec není schopen přiměřeně zpracovat traumatickou zkušenost, přestože z objektivního hlediska

<sup>55</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Forezní psychologie. Plzeň: Nakladatelství Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4. s. 105.

<sup>56</sup> ČÍRTKOVÁ, L. Forezní psychologie. Plzeň: Nakladatelství Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4. s. 103.

<sup>57</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 22.

<sup>58</sup> ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 17.



došlo k nápravě nebo odškodnění.<sup>59</sup> Oběť se psychicky zcela zásadně mění, dochází k nalomení původní životní cesty, člověk například není schopen navázat na původní pracovní kariéru nebo třeba výrazně mění životní styl. Pozadí terciární viktimizace je potřeba hledat ve zvláštích osobnostního založení oběti.<sup>60</sup>

Také Velikovská uvádí, že terciární viktimizace představuje dopady primární a sekundární viktimizace na oběť, která se pod náporom veškerého dění duševně mění a není schopna opětovného návratu do společnosti a rezignuje na své dosavadní životní ambice.<sup>61</sup>

## 2.4 Viktimnost

Dalším významným a frekventovaným pojmem je viktimnost. Tento termín s viktimologií úzce souvisí a objasňuje skutečnosti, že někteří jedinci se stávají obětí trestného činu snáze a častěji. Označuje disponovanost jedince nebo skupiny osob stát se obětí trestného činu. Vyjadřuje stupeň pravděpodobného rizika, že se jednotlivec nebo určitá sociální skupina stane obětí trestného činu. Někteří autoři uvádí, že souvisí s návyky a životním stylem lidí, protože ovlivňují například vystavování se potenciálním pachatelům a jejich náchylnost stát se potenciálním cílem.<sup>62</sup> Také ve Slovníku sociální patologie se uvádí, že viktimnost vyjadřuje stupeň pravděpodobného rizika, že se jednotlivec nebo sociální skupina stane obětí trestného činu (například věk, profese, handicap aj.).<sup>63</sup> Zákon o obětech trestných činů definuje viktimnost jako osobní predispozice člověka, stát se obětí kriminality.<sup>64</sup>

Trestnou činností jsou nejvíce ohroženi senioři, děti, mladí lidé, ženy, psychicky a fyzicky handicapované osoby, cizinci, přistěhovalci, členové menšin či lidé na okraji

---

<sup>59</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 320.

<sup>60</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Forenzní psychologie. Plzeň: Nakladatelství Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4. s. 103.

<sup>61</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 320.

<sup>62</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 260.

<sup>63</sup> Srov. KRAUS, B. BĚLÍK, V. HOFERKOVÁ, S. Slovník sociální patologie. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9968-6. s. 254.

<sup>64</sup> Srov. GRÍVNA, T. Zákon o obětech trestných činů: komentář. Praha: Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-513-8. s. 30.

společnosti. Z psychických vlastností, které ovlivňují viktimnost bývá uváděna například zvýšená agresivita člověka.<sup>65</sup>

Na vzniku deliktu se podílí různé proměnné. Mezi tyto faktory patří viktimogenní situace, tedy místa a časové okamžiky, s nimiž je spojeno větší riziko ohrožení. V rámci psychologického přístupu jsou rozlišovány tři skupiny viktimogenních faktorů: sociální, osobnostní a behaviorální. U mnoha trestných činů mají tyto viktimogenní situace velký význam.<sup>66</sup> Mezi další faktory, které mohou ovlivnit pravděpodobnost, že se člověk stane obětí trestného činu, je možné zahrnout i vztah oběti k pachateli.<sup>67</sup> Osobu, která se ještě nestala obětí trestného činu, ale u níž díky jejím vlastnostem nebo chování existuje velké riziko, že se jí stane, nazval Hentig potenciální obětí.<sup>68</sup>

Každý s sebou nese určitý stupeň viktimnosti, což znamená, že se každý může stát obětí trestného činu. Ne všechny viktimogenní faktory může člověk vědomě ovlivnit či se vždy zařídit tak, aby snížil riziko případného poškození ze strany potenciálního pachatele.<sup>69</sup>

## 2.5 Reviktimizace

Po viktimizaci může dojít k reviktimizaci, tedy k opakovanému výskytu kriminality u jedné oběti nebo na stejném místě činu. Velikovská v této souvislosti hovoří o mnohočetné či mnohonásobné oběti.<sup>70</sup>

Čírtková tuto skutečnost upřesňuje a uvádí, že se určitý jedinec stane během poměrně krátkého období znovu obětí trestného činu. První a druhá viktimizace mohou pocházet z různých, ale i stejných druhů trestných činů. Zvláštní význam má problém reviktimizace u obětí násilí.<sup>71</sup>

Fenomén mnohočetné oběti byl donedávna vnímán spíše jako okrajová záležitost. Objevovaly se dva spekulativní názory. První předpokládal, že jde o zvláště nepříznivou

---

<sup>65</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 264.

<sup>66</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 255.

<sup>67</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 273.

<sup>68</sup> Srov. HENTIG, H. The Criminal and His Victim. New York: Schocken Books, 1948 (reprint 1979).

<sup>69</sup> VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 277.

<sup>70</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 324.

<sup>71</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Policejní psychologie. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-931-3. s. 197.

shodu smutných náhodných situací. Druhý hledal fundovanější objasnění a dospěl k předpokladu o existenci predestinované oběti. Člověk se tedy stává opakovaně obětí nikoli čistou náhodou, ale vlivem určitých osobnostních dispozic, které ho činí pro pachatele zajímavým.<sup>72</sup>

Dnešní pohled může mnohé překvapit. Za kritický faktor, který zvyšuje u oběti pravděpodobnost opakovaného poškození dalším trestným činem, je totiž pokládán sám fakt prvního osobního setkání s kriminalitou na vlastní kůži. Byla formulována hypotéza, že riziko stát se obětí trestného činu roste s každou další viktimizací.<sup>73</sup>

Opakovaná viktimizace je problémem zejména u následujících druhů kriminality:

- loupeže,
- domácí násilí
- školní násilí (šikana)
- podvody s bankovními kreditními kartami
- krádeže vozidel
- vandalismus
- sexuální delikty
- hate crimes nebo stalking.<sup>74</sup>

Existují i další názory odborníků. Např. Osborn srovnal oběti reviktimizace a oběti trestných činů a snažil se najít charakteristiky, které by tyto oběti od sebe odlišovaly. Došel k závěru, že reviktimizace je do jisté míry proces závislý na události, který pokračuje přenosem ohrožení v průběhu doby. Rizikové charakteristiky tedy vznikají až na základě deliktu.<sup>75</sup>

Reviktimizace v průběhu krátké doby není podle současných poznatků ničím výjimečným. Podle některých autorů je dokonce předcházející poškození prvním trestným činem nejspolehlivějším a nejsilnějším prediktorem pro to, že se dotyčná osoba v blízké budoucnosti stane zase obětí trestného činu.<sup>76</sup>

---

<sup>72</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Policejní psychologie. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-931-3. s. 198.

<sup>73</sup> Tamtéž.

<sup>74</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Forezní psychologie. Plzeň: Nakladatelství Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4. s. 120.

<sup>75</sup> OSBORN, D. R. ELLINGWORTH, D. HOPE, T. a TRICKETT, A. Are Repeatedly Victimized Households Different? *Journal of Quantitative Criminology* 1996. [online]. [cit. 2020- 10-26]. Dostupné z: <<https://www.jstor.org/stable/41954158?seq=1>>.

<sup>76</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Forezní psychologie. Plzeň: Nakladatelství Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4. s. 121.

### 3 Oběť trestného činu (poškozený)

*„Nedělní ráno 30. ledna 2005 přineslo jedné rodině tu nejhorší zprávu, jakou kdy rodiče mohou slyšet. Jejich dcera byla nalezena sto metrů od domu. Zavražděna. Vrazi zaútočili nejdříve gumovou palicí, pak se nad bezvládným tělem radili o nejeфекtivnějším způsobu zabití a nakonec svůj čin dokonali nožem. Chtěli mít jistotu, že dívka nepřežila. Sedmnáctiletá Kamila měla celý život před sebou. Chtěla se radovat a ŽÍT...“<sup>77</sup>*

Kapitola třetí navazuje na předchozí, protože jak už je jasné z názvu viktimologie (oběť je latinsky *victima*), hlavním pojmem této vědy je oběť. Každý člověk, který je trestným činem zasažen, se s touto zkušeností vyrovnává různým způsobem. Určitě záleží i na druhu a závažnosti trestné činnosti. Existují různá pojetí tohoto termínu.

V rámci Deklarace základních principů spravedlnosti pro oběti trestných činů a zneužití moci na Valném shromáždění OSN (1985) vychází tato definice: *„Oběti znamenají osoby, které individuálně nebo kolektivně utrpěly újmu, včetně fyzického nebo psychického poškození, emocionálního utrpení, ekonomické ztráty nebo závažného porušení jejich základních práv z důvodu konání nebo nekonání, které je porušením vnitrostátních trestních zákonů platných v členských státech, včetně těch zákonů, které ustanovují trestnost zneužití pravomoci.“<sup>78</sup>*

Oběť ve viktimologickém smyslu slova není totožná s trestněprocesním pojmem poškozený, který je užší. Není mezi nimi vymezena pevná hranice, často se navzájem překrývají. *Poškozený je definován jako ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestného činu obohatil.<sup>79</sup> Podle trestního řádu je poškozeným ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví nebo způsobena majetková, morální nebo jiná újma.<sup>80</sup> Spirit uvádí, že poškozený má v trestním řízení celou řadu práv. Může například nahlížet do spisů nebo se zúčastnit hlavního líčení.<sup>81</sup>*

---

<sup>77</sup> HROMUŠKO, R. Nelítostně. Praha: Epoque, 2015. ISBN 978-80-7425-485-7. s. 709.

<sup>78</sup> HOLCR, K. a kol. Kriminologie. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87-212-23-3. s. 91.

<sup>79</sup> Srov. § 43 odst. 1. zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, v platném znění.

<sup>80</sup> SPIRIT, M. Úvod do studia práva. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5280-8. s. 755.

<sup>81</sup> Tamtéž.

Trestní zákon ani zákon o trestním řízení soudním, pojem oběť do roku 2013 neznal. Jednalo se o termín pouze psychologický a viktimologický. Trestní předpisy uváděly v souvislosti s oběťmi trestných činů pouze termín poškozený, či svědek.<sup>82</sup>

Zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů definuje oběť takto: obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.<sup>83</sup>

Slovník sociální patologie definuje oběť v rámci kriminologie jako fyzickou osobu, která trestným činem utrpěla újmu na životě, zdraví, majetku, cti, svobodě nebo jiných právech, za oběť lze považovat také osoby blízké, kterých se následek činu dotýká bezprostředně.<sup>84</sup>

### 3.1 Typologie obětí

Lidé se v průběhu života setkávají s různými zátěžovými situacemi. Ty mohou být rozdílně závažné a mohou trvat různou dobu. Specifickou skupinu tvoří události, které se vymykají běžné lidské zkušenosti a k jejich zvládnutí běžné obranné mechanismy nedostačují. Vágnerová sem řadí znásilnění, přepadení, mučení nebo různé živelné či společenské katastrofy.<sup>85</sup>

V kriminologické literatuře bylo vypracováno několik skupin obětí, například od autorů Hentiga, Mendelshona, Fattaha, žádná ale nebyla všeobecně přijata. Kritériem může být pohlaví, věk, vztah k pachateli nebo k trestnému činu. Velikovská rozděluje oběti do tří následujících typů:

- *Depresivní oběť*: nejčastější oběť trestného činu, bývá snadným cílem, je nicnetušící a neopatrná.
- *Chtivá oběť*: nechá se snadno napálit, protože její motivace pro snadný zisk snižuje její přirozenou tendenci k podezíravosti.

---

<sup>82</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 31.

<sup>83</sup> § 2 odst. 2 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů, v platném znění.

<sup>84</sup> KRAUS, B. BĚLÍK, V. HOFERKOVÁ, S. Slovník sociální patologie. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9968-6. s. 254.

<sup>85</sup> Srov. VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3. s. 426.

- *Lehkomyslná oběť*: částečně odolná vůči stresům, které se dějí v daném životním období, stejně jako mladiství či prostitutky.<sup>86</sup>

Za smysluplné můžeme pokládat třídění podle kritéria viktimologické viny, které navrhl Holist:

- *oběti, které zavinily svou viktimizaci*
  - 1) *individuálně (např. oběť provokatér),*
  - 2) *příslušností k rizikové, negativně hodnocené skupině (např. prostitutka),*
- *oběti, které nezavinily svou viktimizaci*
  - 1) *individuálně (občan vystoupí na obranu přepadené osoby a sám je přitom zraněn),*
  - 2) *příslušností k rizikové, pozitivně hodnocené skupině (např. policista).<sup>87</sup>*

Čírtková dělí podle reakce oběti na trestný čin:

- *Oběť s expresivní a kontrolovanou reakcí podle intenzity vnějšího chování.*
- *Oběť pasivní, odevzdanou a oběť aktivní.<sup>88</sup>*

V návaznosti na rozvoj psychologických služeb pro oběti trestných činů v Policii České republiky a její úzkou spoluprací s neziskovou organizací Bílý kruh bezpečí, o. s. jsou zde oběti rozděleny:

- *Zlomené oběti*, především pozůstali po obětech úmyslných násilných trestných činů, oběti pokusu vraždy nebo zabití, oběti, kterým byla úmyslným trestným činem způsobena těžká újma na zdraví, a dále pak oběti trestného činu znásilnění.
- *Zranitelné oběti*, tedy děti, senioři, postižené osoby, na kterých je nebo byla páchaná úmyslná trestná činnost, oběti trestného činu obchodování s lidmi, domácího násilí, oběti mimořádných událostí, dopravních nehod s těžkou újmou na zdraví nebo pozůstali po obětech nehod s následkem smrti či rodinní příslušníci pohřešovaných osob.<sup>89</sup>

<sup>86</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 82.

<sup>87</sup> HOLYST, B. Rola ofiary w genezie zabójstwa. Państwo i Prawo č.II/1964, s. 746 – 755.

<sup>88</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 92.

<sup>89</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 94.

V literatuře jsou uváděny ještě další typy obětí:

- *skrytá oběť* je ta, která zůstala utajena před policií a justičními orgány,
- *predestinovaná oběť* je osoba s vysokým rizikem viktimizace,
- *předstírající oběť* pouze simuluje újmu,
- *hypertrofující oběť* zveličuje skutečně utrpěnou újmu,
- *dobrovolná oběť* vyslovila sama souhlas s poškozením,
- *oběť recidivista* se opakovaně stává obětí např. svou naivitou, důvěřivostí atd.<sup>90</sup>

Podle Čírtkové neexistuje jediné typické chování obětí. Některé oběti jsou zoufalé, jiné působí klidně až tupě, další jsou útočné a agresivní. Neplatí ani předpoklad, že oběti mají silnou tendenci se s otřesným zážitkem okamžitě svěřit či jej dokonce okamžitě oznámit.<sup>91</sup>

### 3.2 Práva obětí trestného činu

Velká část zákona o obětech se věnuje podrobné úpravě práv obětí trestných činů jako subjektů zvláštní péče ze strany státu. Vytvořit určitý katalog práv bylo právě jedním z hlavních důvodů pro vytvoření samostatného zákona o obětech trestných činů. Tento zákon nepovažuje oběti trestného činu za pouhý důkazní prostředek, ale dává jim větší práva a lepší postavení než dosud a také nárok na citlivé zacházení ze strany státních orgánů. V následující kapitole bych se chtěla těmto právům podrobněji věnovat.

Postavení oběti bylo v českém právním řádu dlouhá léta znevýhodněno oproti postavení pachatele. Statut poškozeného a okruh jeho práv byl upraven pouze trestním řádem z roku 1961, dosud platným. Poškozený sice měl určitá zákonem garantovaná práva, ale oproti obviněnému velmi úzká a v praxi těžko uplatňovaná. Postupně docházelo k novelizacím trestního řádu, které práva poškozených posilovaly.<sup>92</sup>

Časem bylo čím dál zřejmější, že stav, kdy neexistuje žádná ucelená strategie je dlouhodobě neudržitelný. Letitá snaha dorovnat práva poškozených vyústila v roce 2013, kdy byl přijat zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Záměrem tohoto

---

<sup>90</sup> Srov. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. Kriminologie. 2.vyd. Praha: Aspi Publishing, 2004. ISBN 80-7357-026-2, s. 149.

<sup>91</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Sexuální násilí. iDnes.cz. [online]. [cit. 2020-08-22]. Dostupné z: <[https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/profem-spravni-obet-znasilneni-pomoc-sexualni-nasili.A200211\\_120246\\_domaci\\_kuce](https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/profem-spravni-obet-znasilneni-pomoc-sexualni-nasili.A200211_120246_domaci_kuce)>.

<sup>92</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 149.

zákona bylo zejména chránit osobnost obětí, poskytovat jim informace, zacházet s nimi s úctou, respektem a citlivě s ohledem na situaci, ve které se kvůli spáchanému trestnému činu ocitly, a nabídnout jim účinnou pomoc.<sup>93</sup> Plný název zákona zní „Zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů“ a je zcela nepochybné, že představuje výrazný pozitivní posun ve prospěch pomoci obětem trestné činnosti v ČR.<sup>94</sup>

*Tento zákon zpracovává příslušné předpisy Evropské unie a upravuje*

- a) práva obětí trestných činů,*
- b) poskytování peněžité pomoci obětem trestných činů státem a*
- c) vztahy mezi státem a subjekty, které poskytují služby obětem trestných činů.<sup>95</sup>*

Zákonem o obětech trestných činů se podařilo sjednotit roztržštěnou právní úpravu týkající se poškozených tak, aby pro ně byla srozumitelnější a jednodušší. Významným způsobem posiluje ochranu poškozených, vyjadřuje respekt vůči jejich důstojnosti, myslí na citlivý přístup k nim, odbornou a peněžitou pomoc, poskytování informací a jejich ochranu před sekundární viktimizací.<sup>96</sup> Odbornou pomocí se rozumí psychologické a sociální poradenství, kterou obětem trestných činů poskytují nevládní neziskové organizace, střediska Probační a mediační služby České republiky a advokáti.<sup>97</sup>

Poškozený nesmí být nucen k uplatňování zákonem stanovených práv a svým výslovným prohlášením se může veškerých svých práv dokonce i vzdát. Z hlediska potřeb a očekávání oběti v postavení poškozeného je možné rozlišit několik základních skupin práv. *Jsou to:*

- *právo na informace,*
- *právo na aktivní účast v trestním řízení,*
- *právo na zmocněnce,*
- *právo na náhradu škody,*

---

<sup>93</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 156.

<sup>94</sup> Srov. VÁLKOVÁ, H. KUCHTA, J. HULMÁKOVÁ, J. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 207.

<sup>95</sup> § 1 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů, v platném znění.

<sup>96</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 169.

<sup>97</sup> Srov. ŠPATENKOVÁ, N. Krize a krizová intervence. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9951-8. s. 958.



- *právo na ochranu bezpečí.*<sup>98</sup>

Základní zásadou je, že každou osobu, která se cítí být obětí spáchaného trestného činu, je třeba považovat za oběť, nevyjde-li najevo opak nebo nejde-li zcela zjevně o zneužití postavení oběti podle tohoto zákona.<sup>99</sup>

### 3.2.1 Právo na informace

Trestný čin podstatně změní život oběti i její rodiny na určitou dobu, vyvolá nové a dosud neznámé situace, které oběť musí řešit a na něž není připravena. Jen málokdy je oběť sama natolik informována o svých právech a povinnostech, aby se v této nové situaci dovedla zorientovat, aby věděla, co smí a nesmí, kde hledat odbornou pomoc.<sup>100</sup>

*Oběť má v zákonem stanoveném rozsahu právo na přístup k informacím, které se týkají věci, v níž se stala obětí trestného činu,*<sup>101</sup> má právo na prvotní informace a na informace o aktuálním stavu trestního řízení, které jí příslušný orgán kdykoliv poskytne.<sup>102</sup> Základní podmínkou pro to, aby oběť v postavení poškozeného mohla účinně uplatňovat svoje práva, je aby o nich byla orgány činnými v trestním řízení náležitě poučena a aby byla průběžně informována o stavu projednávané věci. Zdrojem potřebných informací může být poučení ze strany orgánů činných v trestním řízení nebo možnost nahlédnout do vyšetřovacího či soudního spisu.<sup>103</sup> Jakmile se policejní orgán dostane do prvního kontaktu s obětí trestného činu, informuje ji i bez žádosti o tom,

- *u kterého konkrétního orgánu může podat oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin,*
- *na které subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů se může obrátit s žádostí o odbornou pomoc,*
- *za jakých podmínek má právo na přijetí opatření k zajištění bezpečí podle jiného právního předpisu,*

<sup>98</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 156.

<sup>99</sup> § 3 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, v platném znění.

<sup>100</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 157.

<sup>101</sup> § 7 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů, v platném znění.

<sup>102</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 159.

<sup>103</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 157.

- *u kterého konkrétního orgánu získá další informace o věci, ve které se stala obětí trestného činu,*
- *jaké etapy řízení následují po trestním oznámení a jaká je úloha oběti v těchto etapách,*
- *u kterého konkrétního orgánu a jakým způsobem může požádat o informace a předá oběti kontakt na tento orgán,*
- *za jakých podmínek a v jakém rozsahu má právo na peněžitou pomoc,*
- *na které azylové domy, intervenční centra či jiná zařízení sociálních služeb se může obrátit,*
- *na kterého poskytovatele zdravotních služeb se může obrátit s žádostí o poskytnutí zdravotních služeb aj.<sup>104</sup>*

Podrobně jsou jednotlivé poskytované informace rozepsány v ustanoveních § 8 až § 13 zákona o obětech, nezmínila jsem zde všechny, jen ty které jsem považovala osobně za důležité. V zákoně je také zmíněno, že pokud oběť prohlásí, že neovládá český jazyk, poskytne jí orgán činný v trestním řízení překlad písemností. Dále, že oběť je třeba informovat srozumitelně, se zohledněním jejího věku, rozumové a volní vyspělosti, gramotnosti a zdravotního i psychického stavu. Jednotlivé informace se oběti poskytnou v rozsahu, který odpovídá jejím konkrétním potřebám a také s ohledem na závažnost trestného činu.

### **3.2.2 Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím**

*Policista v případech stanovených jiným právním zákonem<sup>105</sup>, kdy dochází k ohrožení bezpečí oběti, provede úkon nebo přijme jiné opatření k zajištění jejího bezpečí. Stejnou povinnost mají celníci, příslušníci Vězeňské služby, vojenští policisté a strážníci obecních policií za podmínek stanovených jiným právním předpisem.<sup>106</sup>*

Jedná se o zajištění jejího bezpečí v případě akutního hrozícího nebezpečí. Přímo při páchání trestné činnosti, nebo pokud hrozí útok proti životu, zdraví, lidské důstojnosti nebo svobodě. Může jít také o krátkodobou ochranu Policií ČR nebo o

<sup>104</sup> § 8 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů, v platném znění.

<sup>105</sup> Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

<sup>106</sup> Zákon č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů.

vykázání osoby ze společného obydlí. Toto je také v pravomoci Policie ČR. Ve svém zaměstnání, tedy na Obvodním oddělení ve Vimperku se nejčastěji setkávám s vykázáním osoby ze společného obydlí z důvodu prokázaného domácího násilí.

Institut vykázání je upraven od roku 2009 v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, a spočívá ve vykázání osoby, u které v minulosti již došlo k útokům na oběť a lze předpokládat, že se osoba nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti dopustí opětovně. Policista je oprávněn vykázat tuto osobu z bytu nebo domu či bezprostředního okolí obydlí společně obývaného s útokem ohroženou osobou. Vykázání trvá po dobu 10 dnů ode dne jeho provedení. Smysl vykázání je především preventivní, účelem je krátkodobě zabránit pokračování domácího násilí nebo hrozícímu domácímu násilí předejít a tím poskytnout oběma stranám čas pokusit se konflikt vyřešit.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník upřesňuje pojem týrání. Uvádí, že týrání se netýká jen osob blízkých, ale i jiných osob žijících ve společném obydlí. *Pod pojmem „týrání“ soudní praxe rozumí zlé nakládání s osobou žijící s pachatelem ve společné domácnosti, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří (může jít o bití, pálení či jiné tělesné poškození, ale i psychické a sexuální násilí, vydírání nebo zneužívání, vyhrožování, nucení k ponižujícím úsluhám, k žebrotě apod.*<sup>107</sup>

Cituji z Usnesení Okresního státního zastupitelství v Prachaticích o uložení předběžného opatření o zákazu jakéhokoliv styku či vyhledávání poškozené M. K.

*„V období nejméně od prosince 2018 do léta roku 2019 ve společném obydlí na uvedené adrese, a na jiných místech okresu Prachatice, psychicky a fyzicky týral svou manželku poškozenou M. K., kdy pod různými záminkami, zejména z důvodu žárlivosti, ji bil, kopal, škrtil, kousal ji a škrábal, přestože ho prosila, aby to nedělal, opakovaně ji vulgárně nadával, že je kurva, vyčítal jí otce její dcery, když nejméně jedenkrát poškozenou uhodil pod záminkou údajné nevěry pěstí do hrudníku, v důsledku čehož poškozená upadla na zem a zůstala ležet na podlaze...“*<sup>108</sup>

Jeden z mnoha případů týrání a domácího násilí. Pachateli J. T. hrozí trest odnětí svobody od dvou do osmi let. Stíhaný je za zločin týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1, odst. 2 písm. d) trestního zákoníku, zločin znásilnění podle §

<sup>107</sup> Srov. § 198 a § 199 Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

<sup>108</sup> Vlastní zdroj Policie ČR, Obvodní oddělení ve Vimperku, z Usnesení OSZ Prachatice

185 odst. 1, odst. 2 písm. a) trestního zákoníku a za přečin nebezpečné pronásledování podle § 354 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku.

Domácí násilí je často skryté a kruté týrání oběti blízkým, milovaným člověkem. Ve výjimečných případech končí domácí násilí i smrtí oběti. Před policisty se při výsleších odvíjejí léta strachu, útoků, omezování, bití, bolesti, ale i nepochopitelné naděje na zlepšení...<sup>109</sup>

Psychické rány působí na člověka stejně jako ty fyzické. Oba druhy bolesti aktivují stejné neuronové okruhy v mozku. Podle Čírtkové záludnost domácího násilí spočívá v tom, že se odehrává v soukromí mezi blízkými lidmi, což komplikuje jeho odhalení a potrestání.<sup>110</sup>

Téma domácího násilí je velmi zajímavé a rozsáhlé. Pro potřeby své diplomové práce jsem uvedla jen několik málo informací, které mají souvislost s právem obětí trestných činů.

### **3.2.3 Právo na ochranu před druhotnou újmou**

Další komplex dílčích práv oběti spojuje jejich účel, to je zajistit oběti ochranu před druhotnou újmou, tzn. před újmou způsobenou nikoli samotným trestným činem, ale v důsledku přístupu orgánů veřejné moci, především policie a orgánů činných v trestním řízení, včetně médií. Jednotlivá ustanovení pak specifikují konkrétní opatření a postupy, které mají vznik takové újmy snižovat.<sup>111</sup>

V zákoně o obětech je uvedeno, že oběť a osoba jí blízká mají právo požádat v kterémkoliv stadiu trestního řízení, aby byla při úkonech, kterých se účastní, učiněna potřebná opatření k zabránění jejich kontaktu s osobou, kterou oběť označila jako pachatele. Této žádosti jsou příslušné orgány povinny vyhovět, především pokud se jedná o zvlášť zranitelnou oběť. V situaci, kdy při podání vysvětlení či výslechu směřují otázky do intimní oblasti, je jejich kladení zvlášť šetrně a probíhá jen tehdy, pokud je to nezbytné pro objasnění důležitých skutečností. Otázky se kladou tak, aby nebylo nutné výslech již opakovat. Zachovává se ohleduplnost a přizpůsobení výslechu vzhledem

---

<sup>109</sup> LANDSFELD, T., HOLČÁKOVÁ, G. Řešení domácího násilí na Ostravsku v roce 2010. Kriminologický sborník 2/2011. Kriminologický ústav Praha Policie ČR.

<sup>110</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Domácí násilí. iDNES.CZ. [online]. [cit. 2020-08-22]. Dostupné z: <[https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ludmila-cirtkova-psychologie-domaci-nasili-tyrani-policejni-psycholozka-viktimologie.A190326\\_114324\\_domaci\\_evam](https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ludmila-cirtkova-psychologie-domaci-nasili-tyrani-policejni-psycholozka-viktimologie.A190326_114324_domaci_evam)>.

<sup>111</sup> Srov. VÁLKOVÁ, H. KUČHTA, J. HULMÁKOVÁ, J. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 209.

k osobním zkušenostem, věku a psychickému stavu oběti. Oběť má také právo kdykoliv podat námitku proti zaměření otázky a požádat, aby byla vyslechnuta v přípravném řízení osobou stejného nebo opačného pohlaví. Oběť má i právo, aby ji k úkonům trestního řízení a k podání vysvětlení doprovázel důvěrník.

*Oběť má právo v kterémkoliv stadiu trestního řízení učinit prohlášení o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na její dosavadní život.<sup>112</sup>*

### 3.2.4 Právo na peněžitou pomoc

Posledním právem, které bych chtěla zmínit, je právo na peněžitou pomoc. Pro většinu obětí trestných činů, kterým vznikla škoda na zdraví, zůstane toto právo klíčovým. Spočívá *v jednorázovém poskytnutí peněžní částky k překlenutí zhoršené sociální situace v důsledku spáchaného činu.<sup>113</sup>*

Pokud se občan stane obětí trestného činu a utrpí nějakou škodu (na zdraví, na majetku), existuje několik možností, jak může být tato škoda kompenzována. Důležité je, zda je pachatel známý nebo neznámý.

V případě, že je pachatel *známý*, lze se domáhat náhrady škody *na něm* a existují tyto možnosti:

- *připojit se k trestnímu řízení s návrhem na náhradu škody,*
- *podat žalobu na náhradu škody podle občanského zákoníku, tzn. uplatnit nárok v občanském soudním řízení,*
- *uplatnit obě výše uvedené možnosti.<sup>114</sup>*

A dále je možné získat pomoc od státu podle zákona o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti. Od státu je možné získat některé dávky sociální péče a státní sociální podpory (např. peněžité či věcné nenárokové dávky, poskytované k uhrazení jednorázových mimořádných výdajů rodiny).<sup>115</sup> Náhradu škody je možné získat také od pojišťoven z povinného ručení uzavřeného pachatelem (dopravní nehody), nebo z jeho pojištění odpovědnosti za škodu apod.

---

<sup>112</sup> §17 až 22 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů, v platném znění.

<sup>113</sup> VÁLKOVÁ, H. KUCHTA, J. HULMÁKOVÁ, J. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 209.

<sup>114</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 167.

<sup>115</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 168.

Pokud je pachatel *neznámý*, přichází v úvahu tato plnění:

- *ze strany státu jsou to dávky sociální péče a sociální podpory,*
- *získat pomoc od státu podle zákona o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti,*
- *a dále je možné plnění od pojišťoven z různých druhů pojištění uzavřených obětí (úrazové, životní, zdravotní aj.).<sup>116</sup>*

Podle zákona má právo na peněžitou pomoc oběť, které bylo ublíženo na zdraví nebo způsobena těžká újma na zdraví nebo osoba pozůstalá po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela. Zákon dále upřesňuje, co se rozumí pod pojmem ublížení na zdraví a těžká újma na zdraví.

Peněžitou pomoc je možné poskytnout také v případech, kdy újma na zdraví dosáhla takové intenzity, která vyvolává dlouhodobé zhoršení sociálních a dalších poměrů poškozeného.<sup>117</sup>

Zákon o obětech v § 28 uvádí, jakou výši peněžité pomoci stát poskytne. Peněžítá pomoc může být snížena nebo nepřiznána s přihlédnutím k sociální situaci oběti a také např. k tomu do jaké míry oběť spoluzavinila vznik újmy. Žádosti posuzuje ministerstvo spravedlnosti a lze je podat nejpozději do 2 let ode dne, kdy se oběť dozvěděla o újmě způsobené trestným činem, nejpozději však do 5 let od spáchání trestného činu. Žádost musí splňovat předepsané náležitosti, jak je blíže uvedeno v § 31 zákona o obětech. Zákon také zmiňuje poskytování peněžité pomoci obětem trestné činnosti v přeshraničních případech s členskými státy Evropské unie.

Peněžítá pomoc pomáhá zmírnit ztráty a oběť nebo pozůstalí mohou dostat pomoc v souvislosti:

- s ušlým výdělkem,
- s náklady, které jim vznikly léčením,
- s náklady na pohřeb, smuteční obřad, zřízení hrobu,
- s výživným, které jim zemřelá oběť poskytovala.<sup>118</sup>

Mezi další důležitá práva patří právo na ochranu soukromí a právo na odbornou pomoc. Odborné pomoci se budu věnovat podrobněji v poslední kapitole. Podle mého názoru je legislativně ochrana práv obětí trestných činů v České republice velmi dobře

---

<sup>116</sup> Srov. Tamtéž.

<sup>117</sup> Srov. Tamtéž.

<sup>118</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 169.

zajištěna. To, ale neznamena, že v praxi není, co zlepšovat. *Někteří odborníci uvádí, že v oblasti trestní justice se musí její nositelé, ať již je to policie, státní zástupci nebo soudy více zajímat i o konkrétní důsledky trestného činu pro oběť, kterou by měli vnímat jako jedince, který potřebuje odbornou pomoc a podporu, nikoli jej využívat jen jako svědka k usvědčení a odsouzení pachatele.*<sup>119</sup>

Autorka Čírtková komentuje současnou situaci a dodává, že drtivá většina práv obětí je na vyžádání. Oběť tedy musí projevit aktivitu. Pokud, ale svá práva aktivně a energicky prosazuje, vyvolává to stále ještě pochybnosti, zda jde vůbec o skutečnou oběť, když má tolik energie, aby se domáhala tímto způsobem svých práv.<sup>120</sup>

### 3. 3 Dopad trestného činu na oběť

Trestný čin představuje pro člověka silně stresující událost. Ta se vyznačuje naprostou nemožností se na ni dopředu připravit a je velmi obtížné se s ní rozumově vypořádat. Takové události se nelze vyhnout vlastním přičiněním.

Traumatizaci oběti trestného činu se zabývá psychologie oběti. Jde o teorii, která se zaměřuje na zodpovězení dvou základních otázek – co se děje s obětí po trestném činu a co se dá na oběti pozorovat.<sup>121</sup>

*Dopad trestného činu na oběť je vždy individuální.*<sup>122</sup> Čírtková dále uvádí, že eventuální vznik vážných následků, které jsou označovány, jako posttraumatická stresová porucha záleží především na třech důležitých faktorech. Jsou to:

- *previktimní osobnost,*
- *okolnosti primární viktimizace,*
- *reakce okolí na trestný čin a přístup profesionálů i blízkých k oběti.*<sup>123</sup>

1) Previktimní osobnost – osobnostní založení jedince vždy určuje závažnost všech prožívaných situací. Schopnost oběti vyrovnat se s trestným činem ovlivňují tři osobnostní aspekty:

---

<sup>119</sup> VÁLKOVÁ, H. KUČTA, J. HULMÁKOVÁ, J. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 210.

<sup>120</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Bílý kruh bezpečí. [online]. [cit. 2020-08-22]. Dostupné z: <[https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/bily-kruh-bezpeci-obet-duvernik-soud-zlocin.A180220\\_113859\\_domaci\\_ksu](https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/bily-kruh-bezpeci-obet-duvernik-soud-zlocin.A180220_113859_domaci_ksu)>.

<sup>121</sup> Srov. VELÍKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 352.

<sup>122</sup> ČÍRTKOVÁ, L. Policejní psychologie. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-931-3. s. 194.

<sup>123</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Policejní psychologie. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-931-3. s. 194.

- *Iluze kontroly*, zvýšená pravděpodobnost devastujících a přetrvávajících následků trestného činu se vyskytuje u těch jedinců, kteří se vyznačují zvláště zbytnělou iluzí kontroly. Ti se domnívají, že mají svůj život pod kontrolou a že jsou připraveni obstát v každé situaci. Trpí podle odborníků pocitem nezranitelnosti a zauímají postoj „mně se to nemůže stát“. Právě proto bývají pak faktem trestného činu hluboce zasaženi.<sup>124</sup>
- *Deklarovaný, nepravý cynismus*, míní se jím okázalá a předstíraná lhostejnost k emocionálně nabitým podnětům a situacím, které u jedince spouští silné citové pohnutí. Tito jedinci se stylizují do role psychicky robustních siláků, které nic nevyvede z duševní rovnováhy a pak se hůře vyrovnávají s vlastní viktimizací. Ze suveréna se stává labilní poraněná bytost s nepředvídatelnými projevy chování.
- *Poučená oběť*, taková oběť chápe, to co prožívá, jako celkem normální reakci. Osoby, které disponují alespoň orientačními znalostmi o potížích, které se mohou v důsledku zažitého násilí objevit, se lépe s takovými příznaky vyrovnávají, pokud se skutečně objeví. Nepoučená, naivní oběť je zaskočena, potíže jako nespavost nebo děsivé sny, považuje za něco patologického a zejména muži se za ně stydí a maskují před svým okolím.<sup>125</sup>

2) *Okolnosti trestného činu* – autorka uvádí, že výzkumy i zkušenosti z péče o oběti naznačují, že hlavní roli pro výsledný dopad trestného činu mají: stupeň a míra násilí ukrytého v kriminálním činu, stupeň a míra ponížení oběti, hodnocení vlastního chování v průběhu činu a chování ostatních na místě činu.

3) *Reakce okolí* – odborníci se shodují, že podpora nejbližšího okolí v době těsně po činu výrazně ovlivňuje návrat oběti do všedního života. To předpokládá, že rodina a blízké osoby opravdu vědí, co oběti pomáhá a co jí naopak škodí.<sup>126</sup>

Oběť nikdy nezapomene na trestný čin a na návrat do běžného života nemůže jen nečinně a pasivně čekat. Je potřeba, aby investovala svou vlastní duševní energii a předešla tak vzniku dalších potíží.

<sup>124</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Policejní psychologie. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-931-3. s. 195.

<sup>125</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 25.

<sup>126</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 28.



Reakce na závažné trauma se mohou lišit, podle toho o jakou událost šlo. U brutálního a bezohledného jednání lidských bytostí je ve větší míře narušena základní důvěra k lidem, protože ti byli původci traumatizujícího zážitku.<sup>127</sup>

Prožívání újmy má svou dynamiku. V závislosti na tom, jak se chová jedinec poté, co se stal obětí trestného činu, rozlišujeme určité etapy či fáze vyrovnávání se s krizí. Prožívání újmy prochází zpravidla třemi fázemi: (oběť nemusí procházet všemi etapami, některé může přeskočit, může se také propadat zpět do fází, které již překonala)

- *fáze šoku*, bývá označována jako fáze nárazu a nastává bezprostředně po kriminálním útoku,
- *fáze hojení*, oběť se začíná s událostí pomalu vyrovnávat a zpracovává prožité trauma,
- *fáze konečné adaptace*, jedinec v jejím průběhu dospívá ke konečnému zpracování prožitého traumatu.<sup>128</sup>

Intenzita, způsob a rychlost akceptace negativního zážitku má podle Velikovské u každého člověka svůj individuální průběh. U obětí trestných činů mohou mít tento obsah:<sup>129</sup>

1. *Popírání* – „*Cítím se dobře*“. „*To není možné*“, jedná se o šokovou reakci, dočasnou obranu, osoba se nechce smířit se stávající situací.
2. *Hněv* – „*Proč já*“? „*To není fér*“, člověk si uvědomuje, že v popírání situace nemůže dál pokračovat, může se projevit obviňováním sebe a okolí, třeba i neochotu spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení.
3. *Smlouvání* – „*Udělám cokoli, abych to zvrátil...*“ „*Dám všechny peníze za...*“, tato etapa zahrnuje naději, že jedinec může nějakým způsobem ovlivnit průběh události, získat čas, odložit následky, dotyčný se může obracet i k vyšší moci, čekat na zázrak apod.
4. *Deprese* – „*Nezabránila jsem tomu*“. „*Ztratila jsem blízkou osobu, proč dál žít*“, uvědomění si skutečnosti může způsobit hluboký smutek, rozvíjet deprese,

---

<sup>127</sup> Srov. VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3. s. 426.

<sup>128</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 28.

<sup>129</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 374.

oběť může být zmatená, uzavřená s pocity strachu a beznaděje. Jde o důležité období, které so oběť musí odžít.

5. *Smíření* – „*Bude to v pořádku*“, v této fázi se dotyčný začíná vyrovnávat se svou ztrátou, dochází k uvolnění a návratu do racionality. Může, ale také ústít do rezignace a beznaděje.

Některé újmy mohou nastat u člověka okamžitě, jiné se projeví až po určité době. Závažnost poškození ovlivňuje velké množství faktorů. Ty vycházejí ze samotného deliktu, charakteristiky oběti a také chování jejího okolí.

### 3. 3. 1 Posttraumatická stresová porucha

Pokud člověk prožité trauma nedostatečně zpracuje a při zvláště závažném a ničivém dopadu trestného činu se může u obětí kriminality rozvinout posttraumatická stresová porucha. Té se budu blíže věnovat v následující podkapitole.

*Traumatem se ze starořečtiny rozumí poranění, zranění, rána, která může být spatřována nejen v psychické, ale i tělesné rovině a může výrazným způsobem determinovat interakci člověka s jeho prostředím.*<sup>130</sup>

Termínem posttraumatická stresová porucha se označuje soubor různých poruch chování a prožívání včetně fyziologických reakcí, které vznikají jako důsledek extrémního stresového prožitku, jenž přesahuje běžnou lidskou zkušenost.<sup>131</sup> Ta představuje na rozdíl od rychle se rozvíjející a během několika dnů odeznívající akutní reakce na stres zpožděnou odpověď organismu na situaci hrozivého a katastrofického rázu.<sup>132</sup> Je výrazem nedostatečného zpracování závažné traumatické zkušenosti, která se projevuje přetrváváním psychických a somatických potíží.<sup>133</sup> Jejími hlavními rysy jsou epizody opakovaného znovuprožívání traumatu v podobě živých vzpomínek, snů a nočních můr, při nichž se znovu ozývají živé pocity ochromení a emočního oploštění.<sup>134</sup>

---

<sup>130</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 425.

<sup>131</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Forenzní psychologie. Plzeň: Nakladatelství Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4. s. 114.

<sup>132</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 445.

<sup>133</sup> Srov. VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3. s. 431.

<sup>134</sup> Srov. BLAŽEK, P., FISCHER, S., ŠKODA, J. Delikvence. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2013-0. s. 248.

Hlavní příčinou vzniku posttraumatické poruchy jsou různé vnější vlivy. Jsou to extrémně děsivé zážitky, které neodpovídají běžnému očekávání. Lidé nemají pro tyto situace vytvořené potřebné obranné mechanismy. Záleží na způsobu jejich zpracování. Velký význam mají biologické, psychické a sociální faktory. Ty ovlivňují pak závažnost důsledků určitého traumatu.<sup>135</sup>

Záludnost posttraumatické stresové poruchy podle Čírtkové spočívá v tom, že rozmanité příznaky mohou propuknout až po delším časovém úseku od prožité krize. U obětí trestných činů se může objevit – okamžitě po odeznění akutní reakce nebo jako zpožděná odezva na otřesný zážitek, poté co byla oběť zdánlivě bez příznaků.<sup>136</sup> Velikovská toto potvrzuje a uvádí, že posttraumatická porucha se u obětí často objevuje po 3- 4 měsících od iniciace, respektive do půlroku. V určitých případech se vyskytne i po několika letech.<sup>137</sup>

Diagnostická kritéria posttraumatické stresové poruchy zachycují typické příznaky a projevy postižených jedinců. K nejdůležitějším vodítkům pro rozpoznání posttraumatické poruchy patří:

1. *existence traumatické události,*
2. *znovuprožívání traumatické události:*  
spontánně se vybavující nutkavé vzpomínky na krizovou situaci, opakující se děsivé sny apod.,
3. *nápadné vyhýbání se podnětům souvisejícím s traumatickou událostí:*  
zjevné úsilí obejít činnosti nebo situace evokující vzpomínky na krizi, nápadná ztráta zájmu o činnosti, které dříve osoba považovala za důležité apod.,
4. *příznaky zvýšené aktivační hladiny:*  
poruchy spánku, zvýšená podrážděnost a ataky hněvu nebo vzteku apod.,
5. *doba přetrvávání příznaků přesahující orientačně jeden měsíc.*<sup>138</sup>

---

<sup>135</sup> Srov. VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3. s. 427.

<sup>136</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 31.

<sup>137</sup> Srov. VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3. s. 447.

<sup>138</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Forenzní psychologie. Plzeň: Nakladatelství Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4. s. 118.

Podle forenzní psycholožky Čírtkové nejsou posttraumatické stresové potíže záležitostí jen křehkých a jinak labilních jedinců, kteří se stanou obětí trestného činu. Posttraumatická porucha se váže pouze k takovým okolnostem, které otřesou i duševně zdravým a silným člověkem. *Hlavní charakteristika proto zní: jde o normální reakce normálního člověka na nenormální situaci.*<sup>139</sup>

Také Vodáčková uvádí, že posttraumatická stresová porucha se může projevovat měsíce i roky po události, která ji vyvolala. Dodává, že bývá doprovázena četnými změnami na fyzické, emoční a sociální rovině. Projevuje se podle ní především:

1. *v tendenci k znovuprožívání traumatického obsahu,*
2. *v opakujících se myšlenkách a obrazech, které mají s událostí souvislost,*
3. *v náhlých pocitech a projevech, jako by událost znovu nastala,*
4. *v intenzivní úzkosti při setkání s pozůstalými nebo okolnostmi, které událost připomínají.*<sup>140</sup>

Průběh poruchy závisí na závažnosti podnětu, který ji vyvolal, ale i na odolnosti a stabilitě osobnosti postiženého jedince. Důležité jsou i reakce okolí. Ty mohou fungovat jako zdroj sociální opory, ale i jako další zátěž.<sup>141</sup>

Důležitou roli při vzniku posttraumatické poruchy hraje aktuální psychický a zdravotní stav jedince. Závažná nebo nepříjemná zkušenost spíše ochromí člověka, který se aktuálně potýká s dalšími problémy nebo žije osamoceně a bez přátel. Traumatický zážitek vede ke ztrátě dřívější jistoty, pocitu bezpečí a navodí strach z dalšího ohrožení. Více ohrožení touto poruchou bývají staří lidé, nemocní nebo jinak znevýhodněné oběti.

### **3.3.2 Syndrom oběti**

Krátkodobé a dlouhodobé změny v chování a prožívání, které jsou obvyklé pro většinu obětí bez ohledu na to, jakým trestným činem byly viktimizovány, jsou označovány jako syndrom oběti.

Pojem viktimizační syndrom zavedl traumatolog Ochberg v roce 1988. Podle něho tento syndrom zahrnuje typické následky násilných zločinů a sexuálního zneužívání.

---

<sup>139</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 34.

<sup>140</sup> Srov. VODÁČKOVÁ, D. Krizová intervence. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0212-7. s. 364.

<sup>141</sup> Srov. VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3. s. 437.

Mezi hlavní příznaky dle jeho teorie patří pasivita, pocit stigmatizace, pocit izolovanosti, pocit ztráty intimity, snaha potlačovat prožité, snaha zpochybnit či zlehčit újmu, sebeobviňování, vystavování se rizikovým situacím, akceptace názorů pachatele aj.<sup>142</sup>

V současnosti jsou dobře popsány především tyto syndromy – syndrom obětí znásilnění, syndrom týrané ženy a syndrom týraného a zneužívaného dítěte. Rozpracován je syndrom „obchodovaných obětí“ v rámci obchodu s bílým masem a v rámci komerčního zneužívání dětí.<sup>143</sup>

### **Syndrom oběti znásilnění, též trauma znásilnění (*rape trauma*)**

Syndrom oběti znásilnění je jeden z nejvíce specifických syndromů typický extrémní citlivostí na sebe sama, své tělesné schéma, osoby v okolí a jejich poznámky.<sup>144</sup> Pokud oběť sexuálně napadne známá osoba nebo dokonce blízká osoba, je následný pocit ponížení a ublížení ještě horší. Často je toto zaskočení i důvodem, proč se oběť nevzmůže na žádný odpor.<sup>145</sup>

Obecně lze následky znásilnění pro oběť, která přežila, rozdělit do dvou skupin – bezprostřední, odehrávající se těsně po činu a dlouhodobé. *Bezprostřední následky* reprezentují akutní reakci na silný stres. Bezprostřední chování znásilněné oběti těsně po ukončení útoku ze strany pachatele záleží do značné míry na charakteristikách činu. *Dlouhodobé následky* u obětí znásilnění jsou spíše pravidlem než výjimkou. Výzkumy potvrzují, že většina obětí reaguje na znásilnění různými psychickými potížemi, které postupně odeznívají v intervalu dvou let. Některé oběti musí vyhledat odbornou pomoc.<sup>146</sup>

Oběti znásilnění trpí často úzkostmi, depresemi, fobiemi nebo sebeopovržením. Bývá zmiňován i pocit „pošpiněnosti“, na který může navazovat přehnaná osobní hygiena. Oběť jako by ze sebe chtěla traumatizující zážitek smýt. U takto

---

<sup>142</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Viktimologie pro forezní praxi. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-802-6205-821. s. 90.

<sup>143</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 37.

<sup>144</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 457.

<sup>145</sup> BURGESS, A. W. HOLSTROM, L. L. Rape trauma syndrome. The american journal of psychiatry. 1974.[online].[cit.2020-10.26].Dostupné z: <<https://ajp.psychiatryonline.org/doi/abs/10.1176/ajp.131.9.981>>.

<sup>146</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 38.

viktimizovaných osob se často rozvinou poruchy příjmu potravy nebo sebepoškozování.<sup>147</sup>

Velikovská ještě dodává, že dlouhodobé následky obětí znásilnění bývají ve smyslu posttraumatické stresové poruchy se syndromem vyhýbání se dřívějším místům nebo činností. Změna životního stylu oběti je nejspolehlivějším prostředkem nezpracovaného traumatu.<sup>148</sup>

Pro oběti je bolestivé o činu mluvit a vynakládají velkou námahu nemyslet na kritickou událost. Uvedené momenty jsou příznačné pro tzv. *syndrom vyhýbání se (escape syndrom)*, který je všeobecně považován za klíčové kritérium přetrvávající psychické traumatizace v důsledku znásilnění.<sup>149</sup>

### **Syndrom týrané ženy (*battered woman*)**

Dnes se obvykle pracuje se širším pojetím – *syndrom týrané/ho osoby/partnera (battered person/spouse syndrome)*. Oběť je vystavena opakovanému násilí, kterého se dopouští životní partner nebo blízká osoba.<sup>150</sup>

Vztahuje se k domácímu násilí. Charakteristiku týrané osoby poprvé popsala autorka Walker v roce 1984 a vytyčila ji následovně:

- oběť věří, že k násilí došlo její chybou,
- ztrácí schopnost situaci řešit,
- bojí se o sebe, a pokud má děti, hlavně o ně,
- věří, že agresor je všemocný.<sup>151</sup>

Skládá se z bohaté mozaiky různých projevů. Mezi nejčastější patří: strach z reakcí násilné osoby, setrávání v blízkosti agresora, útky a opakované návraty k němu, iluze

---

<sup>147</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Viktimologie pro forenzní praxi. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-802-6205-821. s. 92.

<sup>148</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. 978-80-271-9173-4. s. 461.

<sup>149</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. 978-80-247-2014-2. s. 38.

<sup>150</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Moderní psychologie pro právníky. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-802-4722-078. s. 27.

<sup>151</sup> WALKER, E. The Battered Woman Syndrome: History of Domestic Violence and the Law 1984. [online].[cit.2020-10.26].Dostupné z: <[http://www.cavis.es/sitio/index2.php?option=com\\_docman&task=doc\\_view&gid=147&Itemid=46](http://www.cavis.es/sitio/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=147&Itemid=46)>.

přetrvávajícího vztahu, stud ze zveřejnění, obavy ze ztráty dětí, sociální izolace nebo obavy ze ztráty sociálně ekonomické úrovně.<sup>152</sup>

Násilí probíhá v cyklech – vytváření napětí, období týrání a líbáanky. Pachatel během těchto cyklů nejrůznějšími manipulativními technikami postupně destabilizuje oběť, zbaví ji aktivity, víry ve vlastní schopnosti, objeví se u ní emocionální deficit.<sup>153</sup>

Tento syndrom není automatickým následkem domácího násilí a nevzniká u každé takto viktimizované osoby. Vznik syndromu záleží na typu domácího násilí, typu previktimní osobnosti a reakcích sociálního chování. Syndrom týrané osoby je spojen především s dlouhodobým, chronickým domácím násilím, které je označováno jako partnerský terorismus.<sup>154</sup>

### **Syndrom týraného a zneužívaného dítěte CAN (*child abuse and neglect*)**

Tento syndrom znamená týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte, úmyslné ubližování nejbližšími pečovateli, které má závažný dopad na život dítěte, jeho další vývoj a postavení ve společnosti.<sup>155</sup>

Poškození dítěte v důsledku zneužívání může být velmi rozmanité. Nejvíce pozornosti je věnováno psychickým následkům, které jsou shrnovány do čtyř dimenzí:<sup>156</sup>

- *První dimenze* je označována jako traumatická, zraňující sexualizace a vztahuje se k nápadnostem na úrovni sexuálního chování, zneužívané dítě je blokováno v osvojení si sexuální normy, vyskytují se u něj úchylinky směrem k extrémnímu chování (nadměrná, potlačená i kvalitativně posunutá sexualita). K častým důsledkům pak patří vyhýbání se sexuálními kontaktům, předčasná sexuální vyzrállost, promiskuita, prostituce nebo i agresivní sexuální projevy.
- *Druhá dimenze* představuje emocionální důsledky zneužívání a odvíjí se od pocitů zrady, které zneužívané dítě vnitřně prožívá. Dítě zneužívané blízkým člověkem vnímá, že jej dospělý místo ochraňování použil pro vlastní uspokojení

---

<sup>152</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 39.

<sup>153</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 461.

<sup>154</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Moderní psychologie pro právníky. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-802-4722-078. s. 27.

<sup>155</sup> ČÍRTKOVÁ, L. Policejní psychologie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Čeněk, 2015. ISBN 978-807-3805-814. s. 52

<sup>156</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 40.

a tudíž zradil, ztrácí schopnost důvěřovat druhému. Z pocitů zrady vede krátká cesta k agresivnímu chování, kriminalitě nebo naopak přijetí role oběti.

- *Třetí dimenze* se soustřeďuje kolem prožitku hluboké bezmocnosti něco podniknout a postavit se dospělému na odpor. Projevuje se např. opakovanými útoky, psychosomatickými potížemi či depresemi. Může vést i k porušování a nerespektování norem v dospělosti.
- *Čtvrtá dimenze* je označována jako problém stigmatizace a dotýká se sníženého sebevědomí. Dítě si vyčítá, že strpělo aktivity dospělého a považuje samo sebe za zkažené, uvědomuje si svoji odlišnost od ostatních a je stigmatizováno.

Tento syndrom se tedy projevuje především narušenou sexualitou, emocionálními důsledky (krutost, lhostejnost), útoky, depresí, sebepoškozováním. Může vyústit i v sebedestructivní jednání.<sup>157</sup>

### **Stockholmský syndrom**

Tento syndrom souvisí také s oběťmi trestných činů a spočívá v prožívání těžké a nestandardní zátěžové situace, při které pachatel trestného činu totálním způsobem vládne nad životem a smrtí oběti. Oběť z něj má na jedné straně nepřekonatelný strach, ale na straně druhé je na něm naprosto závislá.<sup>158</sup>

Hlavním příznakem stockholmského syndromu je „pouze“ dobrovolné stranění pachateli a rozporuplný vztah obětí k zachráncům z venku. Ke konkrétním projevům dále patří neochota vypovídat proti pachatelům.<sup>159</sup> Extrémní strach o život uvolňuje cestu pro identifikaci s agresorem (rukojmí se tak iluzorně zbavuje pocitu strachu), regrese je pak nastartována faktem závislosti na pachateli. Rukojmí o sobě nemůže rozhodovat, ani aktivně ovlivňovat dění okolo sebe. Jeho existence je tak závislá na pachateli. Smíření s pachatelem je tedy strategie přežití, projev pudu sebezáchovy. Jednání oběti je vedeno jejím strachem.<sup>160</sup>

Pojem stockholmský syndrom vychází z případu přepadení banky v centru švédské metropole z 23. srpna 1973.

---

<sup>157</sup> FINKELHOR, D. ARAJI. S. A sourcebook on child sexual abuse. Beverly Hills: Sage Publications, c1986. ISBN 08-039-2748-7. s. 183.

<sup>158</sup> VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 465.

<sup>159</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Policejní psychologie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Čeněk, 2015. ISBN 978-807-3805-814. s. 225.

<sup>160</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Forenzní psychologie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4. s. 278.



Cituji: „*Jan Erik Olsson se pokusil vyloupit banku ve Stockholmu, což mu nevyšlo. Zadržel čtyři rukojmí a mimo jiné žádal, aby byl na místo z vězení přivezen jeho přítel Clark Oderth Olsson. Policejní vyjednávání trvalo dlouhých 130 hodin. Po vysvobození byli rukojmí tak zmatení, že únosce považovali za své ochránce, zatímco policisty za nepřátele*“.<sup>161</sup>

Tento syndrom tedy představuje vytvoření emoční a afektivní vazby a závislosti na pachateli.

---

<sup>161</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 466.

## 4 Zvlášť zranitelné oběti

Zákon definuje tzv. zvlášť zranitelnou oběť, které přiznává práva nad rámec „ostatních“ obětí. Tyto oběti mohou být více náchylné k prohloubení prožívaného stresu a citového zranění v důsledku samotné účasti v trestním řízení. Dělí zranitelné oběti do čtyř skupin. Zákon proto stanoví speciální opatření, aby zabránila prohlubování stresu oběti a snížila nebezpečí druhotné viktimizace. Jednotlivá práva budou rozebrána v následující kapitole.

*Podle § 2 zákona o obětech trestných činů se za zvlášť zranitelnou oběť považuje:*

- a) dítě,*
- b) osoba, která je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, které ve spojení s různými překážkami může bránit plnému a účelnému uplatnění této osoby ve společnosti*
- c) oběť trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku)*
- d) oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo trestného činu, který zahrnoval násilí či pohrůžku násilím, jestliže v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.<sup>162</sup>*

Kromě práv, která připisuje zákon všem obětem trestného činu, mají zvlášť zranitelné oběti speciální práva. Je to právo na bezplatnou odbornou pomoc. Zranitelná oběť může požádat subjekty uvedené v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů o bezplatné poskytnutí pomoci. Dalším právem je zabránění kontaktu s pachatelem. Ve všech stádiích trestního řízení může zranitelná oběť požádat, aby při prováděných úkonech byla přijata opatření k zabránění přímého kontaktu s pachatelem. Policie nebo příslušný orgán musí žádosti vyhovět, pokud to nevyklučuje povaha prováděného úkonu. Tato oběť má také právo na ochranu při výslechu nebo podání vysvětlení. V přípravném řízení má právo být vyslechnuta osobou takového pohlaví, jaké si zvolí. Má také právo na tlumočnicka v kterékoli fázi trestního řízení a na citlivý a

---

<sup>162</sup> § 2 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů, v platném znění.

ohleduplný přístup. Výslech musí být proveden s ohledem na určité okolnosti, kterými mohou být např. věk, pohlaví či závažnost trestného činu. Výslech by měla provést osoba k tomu zvláště vyškolená. Posledním právem je právo na zastupování zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu.<sup>163</sup>

Podrobněji se budu věnovat podle mého názoru těm nejzranitelnějším, tedy dětem. *Pojem dítě je vymezen v čl. 1 Úmluvy o právech dítěte jako každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve. Někdy bývá používán pro označování osob ve věku od 1 roku do 17 let.*<sup>164</sup> Násilím na dětech se rozumí týrání, zanedbávání, sexuální zneužívání a šikana. V rámci své profese se často setkávám i s těmito případy. Nejčastěji jde o úmyslné ubližování nejbližšími pečovateli. Je smutné a těžce pochopitelné, že právě rodiče či blízcí příbuzní dokáží svému dítěti krutě ublížit. Týrání má závažný dopad na život dítěte i jeho další vývoj. Zneužívání je chování, jehož těžištěm je záměrné užití síly jedním člověkem vůči člověku druhému za účelem kontroly jeho chování.<sup>165</sup>

Aktivní formou týrání je fyzické ubližování a násilí nebo kruté zacházení, pasivní formou týrání se rozumí nedostatečné uspokojování životních potřeb. Obojí je provázeno citovým týráním a vydíráním. Týrání se může prolínat i se sexuálním zneužíváním. Sexuální zneužívání je zapojení závislého a vývojově nezralého dítěte nebo adolescenta do sexuálních aktivit, které nemůže pochopit, a narušují jeho sociální tabu v rodinných rolích. Rozlišuje se kontaktní a nekontaktní sexuální zneužívání.<sup>166</sup>

Mezi nejčastější projevy syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte patří narušená sexualita, emocionální důsledky, opakované útoky, psychosomatické potíže, deprese, různé disociativní poruchy, snížené sebevědomí a narušená sebeakceptace – ty mohou dojít až k autodestruktivním aktivitám.<sup>167</sup>

Často jsou děti i obětí šikany. Ta se popisuje jako *svévolné psychologické, emoční nebo fyzické ohrožování jednoho žáka jiným, které se odehrává ve škole nebo na cestě*

---

<sup>163</sup> Srov. MINISTERSTVO VNITRA ČR. Zvláště zranitelné oběti. [online]. [cit. 2020-08-22]. Dostupné z: <<https://www.policie.cz/clanek/zvlast-zranitelne-obeti.aspx>>.

<sup>164</sup> VÁLKOVÁ, H. KUČHTA, J. HULMÁKOVÁ, J. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 277.

<sup>165</sup> ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 51.

<sup>166</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 52.

<sup>167</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 461.

ze školy domů. Je to chování, které z někoho vytvoří obětí.<sup>168</sup> Jde o různé urážky, ponižování, posmívání, ale může jít i ohrožení zdraví a života. Šikanující bývají většinou sobečtí a sebestřední a často si upravují normy podle svých potřeb. Oběti šikany se nemusí stát jen slabší dítě, ale v podstatě kdokoli.

I u dětí může nastat posttraumatická stresová porucha. I když je klinický obraz specifický pro věk dítěte a liší se v předškolním, školním a adolescentním věku, všechny děti mohou na trauma reagovat uzavřením se nebo popřením události. Je to závažná reakce, protože takovému jedinci se dostává od světa dospělých nejméně ochrany a podpory a přitom je jeho stav velmi těžký.<sup>169</sup>

*Děti ve věku do 6 let* bývají po traumatu oněmělé a ztuhlé, na separaci reagují úzkostí nebo návratem do předchozích vývojových stadií (např. pomočují se ve dne nebo v noci), odmítají potravu, často dochází k poruchám spánku. *Děti ve věku 6-12 let* mají především poruchy učení a problémy s chováním, jako je pasivita, uzavření do sebe nebo jsou naopak útočné. Mají i psychosomatické příznaky – bolesti hlavy, břicha a bušení srdce. V tomto věku ještě mohou utíkat do fantazie, ve které se pokoušejí překonat pocity bezmoci. Pravidelně dochází i k pocitům viny. *Dospívající* reagují nejistotou a úzkostí, a pokud jsou dlouhodobé, mohou vyústit v obrácení agrese proti sobě, tedy v sebepoškozování. Agrese proti druhým se projevuje odporem ke škole i autoritám.<sup>170</sup>

Také Vágnerová uvádí, že reakce na prožité trauma závisí na aktuální vývojové úrovni dítěte, jeho zkušenostech, na emoční opoře, kterou poskytuje rodina. Ovlivňuje ji i schopnost dítěte chápat význam této situace, jeho emoční zralost, dosažený stupeň socializace a schopnost zvládat různé zátěže.<sup>171</sup>

Vágnerová ještě dodává, že takové děti mají narušené vztahy s lidmi, s dospělými i s vrstevníky a nejsou schopny se přizpůsobit požadavkům skupiny. Chovají se odlišně. Často nepříjemně s afektivními výbuchy.<sup>172</sup>

---

<sup>168</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 53.

<sup>169</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 54.

<sup>170</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 55.

<sup>171</sup> Srov. VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3. s. 439.

<sup>172</sup> Srov. VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3. s. 441,

V České republice se reakce na špatné zacházení s dětmi řídí především zákonem o rodině (zákon č. 94/1963 Sb.), zákonem o sociálně - právní ochraně dětí (zákon č. 359/1999 Sb.) a zákonem o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy (zákon č. 109/2002 Sb.)

Sít' služeb poskytovaných ohroženým dětem a jejich rodičům by měla zahrnovat péči o oběti a jejich rodiny, včetně programů pro ty rodiče, kteří dítě svým chováním ohrožují.<sup>173</sup>

---

<sup>173</sup> Srov. MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. Sociální práce v praxi. Praha: Portál, 2010. 978-80-7367-818-0. s. 33.

## 5 Subjekty poskytující pomoc obětem trestných činů

Nejstarší a také největší organizací na světě, která pomáhá obětem trestných činů je Victim Support. Vznikla v Bristolu v roce 1974 jako dobrovolnická a postupem času se organizace částečně profesionalizovala. Důraz na dobrovolnickou činnost je kladen především z toho důvodu, že pomoci obětem trestné činnosti se tímto způsobem dostává v rámci místní komunity.<sup>174</sup>

Zásadní roli v pomoci obětem trestných činů hrají státní orgány, advokáti a neziskové organizace. Výrazným projevem pomoci obětem ze strany státu je materiální podpora, tedy peněžité pomoci. Nelze zpochybnit její důležitost, ale pouze finanční podpora k ochraně obětí nestačí. Oběť se musí vyrovnat především s prožitou traumatickou situací. Tady nabízí pomoc a péči různé subjekty. Ve veřejném sektoru je nejznámější Probační a mediační služba ČR. Nezastupitelnou roli má i řada neziskových organizací, které se na pomoc obětem trestných činů soustřeďují. Mezi nejznámější neziskové organizace, které se zaměřují na oběti trestných činů obecně, jsou v České republice Liga lidských práv nebo Bílý kruh bezpečí. Na specifické cílové skupiny se orientují např. Rosa (pomoc ženám obětem domácího násilí), La Strada (pro oběti obchodu se ženami) a Fond ohrožených dětí (pomoc týraným, zanedbávaným, zneužívaným a jinak sociálně ohroženým dětem). Nově vznikají i psychosociální intervenční týmy. V této kapitole se zaměřím především na Probační a mediační službu ČR a Bílý kruh bezpečí.

### 5.1 Probační a mediační služba ČR

Probační a mediační služba České republiky (dále jen PMS) byla zřízena zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Je podřízena Ministerstvu spravedlnosti. PMS představuje novou instituci na poli trestní politiky, vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva. *Její činnost je zaměřena na práci s pachateli a oběťmi trestných činů. Přispívá k naplňování trestní spravedlnosti, v rámci trestního řízení je*

---

<sup>174</sup> VICTIM SUPPORT. [online]. [cit. 2020-10.26]. Dostupné z: <<https://www.victimsupport.com/>>.

*pověřena výkonem probace a mediace.*<sup>175</sup> Střediska Probační a mediační služby se řídí zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Pro účely této práce se blíže zaměřím na pomoc obětem trestných činů v rámci činnosti PMS a na mediaci.

Probační a mediační služba usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření.<sup>176</sup>

PMS poskytuje obětem trestné činnosti právní informace a další služby spočívající v psychosociální podpoře. Cílem je především zmírnit dopady trestného činu. Mezi další odborné služby patří poskytování právních informací. Ty směřují k základní orientaci oběti v rovině trestně právní a zejména k náhradě škody.<sup>177</sup>

Hlavní cíle činnosti PMS jsou:

*Integrace pachatele* – PMS usiluje o začlenění obviněného (pachatele) do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Integrace je proces, který směřuje k obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti jeho uplatnění a seberealizaci.

*Participace poškozeného* – PMS se snaží o zapojení poškozeného do procesu vlastního odškodnění, o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost.

*Ochrana společnosti* – PMS přispívá k ochraně společnosti účinným řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a efektivním zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření.<sup>178</sup>

Jedním z hlavních úkolů probačních úředníků je poskytovat potřebnou součinnost a odbornou pomoc při realizaci trestněprávních institutů narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání a při výkonu podmíněného upuštění od potrestání s dohledem, podmíněného odsouzení s dohledem, obecně prospěšných prací a domácího vězení, v jejichž rámci se počítá i se snahou pachatele o efektivní nápravu škod způsobených oběti trestného činu.<sup>179</sup>

---

<sup>175</sup> Srov. MATOUŠEK, O. KODYMOVÁ, P. KOLÁČKOVÁ, J. Sociální práce v praxi. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0. s. 284.

<sup>176</sup> Srov. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. [online].[cit. 2020-08-27]. Dostupné z: <<https://www.pmscr.cz/mediace/>>.

<sup>177</sup> Srov. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. [online].[cit. 2020-08-27]. Dostupné z: <<https://www.pmscr.cz/pro-obeti/>>.

<sup>178</sup> Srov. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. [online].[cit. 2020-08-27]. Dostupné z: <<https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>>.

<sup>179</sup> Srov. VÁLKOVÁ, H. KUČTA, J. HULMÁKOVÁ, J. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 277.

Další činností PMS je takzvaná *mediace*<sup>180</sup>. Jedná se o způsob řešení konfliktních situací. Mediáci vede vždy odborník - mediátor, který se snaží o to, aby strany spolu komunikovaly a pokusily se najít společné řešení. Dbá na to, aby pachatel vysvětlil své jednání, vyjádřil poškozenému omluvu a nahradil vzniklou škodu a újmu. Poškozený má možnost pochopit důvody, které pachatele vedly k jeho konání.

Mediací se rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost, která směřuje k urovnání konfliktu, vykonávaná v souvislosti s trestním řízením.<sup>181</sup>

Mediace má široké uplatnění v trestní justici, je poskytována bezplatně a založená na souhlasu obou stran.<sup>182</sup>

Mezi základní principy mediace patří:<sup>183</sup>

1. *dobrovolnost* – důležitý požadavek, především ze strany oběti, nesmí být nucena zvenčí, to že strany konfliktu vstupují do mediace, je jejich rozhodnutí,<sup>184</sup>
2. *důvěra a důvěrnost* – všechny informace, které si mezi sebou strany odhalí, by měly zůstat jen mezi nimi a mediátorem a důvěra by měla být mezi všemi navzájem,
3. *změna soupeření na spolupráci* – jen tehdy je možné dosáhnout dobrého výsledku, pokud se strany alespoň částečně oprostí od konfliktu a začnou co nejvíce spolupracovat,
4. *orientace na budoucnost* – výsledek mediace je zaměřen na budoucnost,
5. *pochopení odlišností* – pro dosažení účelu mediace je důležité, aby se účastníci mediace navzájem co nejvíce respektovali, u obětí to bývá, ale často komplikované,
6. *nestrannost a neutralita* – týká se především osoby mediátora, ten musí zůstat nestranný a vyvážený k oběma stranám.

---

<sup>180</sup> z latinského *mediare* – být uprostřed.

<sup>181</sup> Srov. § 2 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, v platném znění.

<sup>182</sup> Srov. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. [online]. [cit. 2020-08-27]. Dostupné z: <<https://www.pmscr.cz/pro-obeti/>>.

<sup>183</sup> Srov. HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3134-6. str. 53 a násled.

<sup>184</sup> Srov. PLAMÍNEK, J. *Mediace*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-5031-6. s. 228.



Plamínek ještě přidává tyto principy:<sup>185</sup>

*princip podpory* – mediátor pomáhá účastníkům konfliktu na jejich cestě ke spokojenosti, respektuje jejich důstojnost, usnadňuje sdílení myšlenek a pocitů, podporuje je při hledání vzájemně přijatelného řešení sporu,

*princip tolerance* – mediátor vede proces tak, aby bylo pro strany co nejsnadnější akceptovat odlišné názory a způsoby prožívání a uvažování, akceptací je míněno uznání, že jiné pohledy jsou možné a přirozené, a to i tehdy, když s nimi nesouhlasíme,

*princip nehodnocení* – pro mediaci je důležité, že nejde o hodnocení stavů, dějů či lidí, zejména není mediace zaměřena na hledání a posuzování viny,

*princip rozhodování* – i když při mediaci i procesu rozhoduje mediátor, o všech věcných aspektech řízení nebo dohody rozhodují pouze účastníci konfliktu,

*princip odpovědnosti* – strany konfliktu přebírají za své rozhodnutí odpovědnost,

*princip změny* – účastníci mediace by měli být připraveni na požadavek jisté pružnosti, očekává se od nich, že budou schopni takových změn, které bude vyžadovat stabilní řešení konfliktu.

Důležité je také dopředu zvážit, zda je mediace v konkrétním případě vůbec vhodná. Záleží zejména na závažnosti trestného činu, nebezpečnosti pachatele a možnosti jeho nápravy, míře viktimizace oběti i její osobní charakteristiku (např. věk nebo intelektuální schopnosti).<sup>186</sup>

Cílem a výsledkem mediace je jasně formulovaná, srozumitelná a prakticky uskutečnitelná dohoda. Na její podobě se podílí všichni účastníci mediačního procesu. Dohoda zahrnuje konkrétní postupy řešení, rozdělení odpovědnosti, úkolů a také sankcí za její nedodržení.<sup>187</sup> Podle některých autorů je cílem mediace to, na čem se dokáží strany sporu jako na cíli dohodnout.<sup>188</sup>

Velký důraz je kladen i na osobu mediátora. Mediátor je odborník na komunikaci, který se specializuje na pomoc v konfliktních situacích. Pomáhá sporným stranám, aby se vzájemně správně pochopily a pokusily se své odlišné názory na stejnou věc zohlednit. Mediátor využívá metody, které vycházejí z oblasti řešení konfliktů a mezilidské komunikace. Obnovit komunikaci mezi spornými stranami je jeden z cílů

---

<sup>185</sup> Srov. PLAMÍNEK, J. Mediace. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-5031-6. s. 229 a násl.

<sup>186</sup> Srov. JELÍNEK, J. a kolektiv. Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-44-1. s. 42.

<sup>187</sup> Srov. MATOUŠEK, O. a kolektiv. Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8. s. 139.

<sup>188</sup> Srov. PLAMÍNEK, J. Mediace. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-5031-6. s. 194.

mediace. Mediátor musí být vždy nestranný, je povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s přípravou a výkonem mediace. Výsledkem úspěšné mediace je dohoda mezi spornými stranami.

Podle zákona o mediaci je mediátor osoba s právním, psychologickým nebo jiným humanitním vzděláním a je zapsán v seznamu mediátorů.<sup>189</sup> U mediátora se vyžaduje transdisciplinární přístup, schopnost posuzovat věc v širších souvislostech a schopnost vést konstruktivní dialog nejen s účastníky konfliktu, ale i s jejich právními zástupci a orgány činnými v trestním řízení.<sup>190</sup>

Podle mého názoru je zejména u méně závažných trestných činů mediace velmi dobré řešení. Omluva a lítost ze strany pachatele může pomoci oběti lépe se s nepříjemným zážitkem vyrovnat a vypořádat, případ „v sobě uzavřít“.

PMS také nabízí *restorativní programy*. Tyto programy mají za úkol různými způsoby řešit následky trestných činů. Jejich cílem je obnova narušených vztahů a získání pocitu zadostiučinění oběti. Do programů jsou zapojeni oběti a širší komunita (příbuzní obětí, sousedé apod.). Nejznámějším restorativním programem je právě mediace mezi obětí a pachatelem.

V rámci PMS působí také *poradny*, které fungují pro oběti trestných činů. Pomáhají každému, kdo se cítí být obětí trestného činu, bez ohledu na druh trestné činnosti, nebo fázi trestního řízení. Poradny poskytují zejména právní informace (objasnění práv oběti nebo poškozeného), informace k náhradě škody, doprovázení (jako důvěrník), psychosociální podporu či zprostředkování dalších služeb. Cílem poradny je pomoci obětem při zvládnání následků trestných činů a podpora při návratu zpět do běžného života.<sup>191</sup>

Pro pomoc obětem je důležitá úzká spolupráce s dalšími institucemi. Například s orgány činnými v trestním řízení (policie, státní zastupitelství, soudy), městskými úřady a jinými organizacemi.

Dlouhodobě probíhá v rámci PMS interní projekt zaměřený na pomoc obětem trestných činů „*Proč zrovna já*“. Jde o nový komplexní poradenský program, který se opírá o spolupráci státního a neziskového sektoru. Využívá prvky a postupy restorativní justice. Cílem je podpora obětí při vyrovnávání se se závažnou událostí a usnadnění

---

<sup>189</sup> Srov. § 2, § 8 zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů.

<sup>190</sup> Srov. HOLÁ, L. *Mediace a možnosti využití*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4109-3. s. 137.

<sup>191</sup> Srov. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. [online]. [cit. 2020-08-27]. Dostupné z: <<https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>>.

jejich návratu k běžnému životu. Obětem se dostane právní a psychosociální podpory. Měst, ve kterých se mohou lidé na poradnu obrátit, stále přibývá. Např. v létě roku 2014 se k projektu připojilo i město Prachatice.<sup>192</sup>

Lidé, kteří se stali obětí trestného činu, zde naleznou mimo jiné odpověď na otázky:

Proč se to stalo zrovna mně? Jak a kde podat trestní oznámení? Jak získat informace o vyšetřování? Jak sepsat odvolání? Jak uplatnit nárok na náhradu škody? Jaké jsou možnosti mimosoudního řešení konfliktu? Co dělat v situaci, kdy pachatel odmítá odpovědnost za trestný čin? Jak se vyrovnat s psychickou újmou, pocity bezmoci, vzteku a strachu? Je možné někomu anonymně svěřit své obavy, nejistoty a starosti?<sup>193</sup>

Pro mediaci v trestních konfliktech platí pevnější pravidla. Je možné ji využít u méně závažných trestných činů. Pomáhá přetíženým soudům a zároveň jim může nabídnout řešení, která by soudy nemohly vzhledem k průběhu soudního řízení objevit.<sup>194</sup>

## 5.2 Bílý kruh bezpečí

Další ze subjektů, kteří pomáhají lidem, kteří se stali obětí trestného činu, je nevládní nezisková organizace Bílý kruh bezpečí (dále jen BKB). Vznikl jako občanské sdružení v roce 1991 v tehdejší Československu, dnes má dle občanského zákoníku formu spolku. Zaujímá přední místo v organizacích, které poskytují obětem komplexní pomoc. *Inspiroval se od německy hovořících zemí, kde podobná sdružení již působila (německý a rakouský Weisser Ring).*<sup>195</sup> I další evropské země pomáhající obětem mají ve svém názvu symbol bílého kruhu, např. Beli obroč ve Slovinsku nebo Bijeli krug v Chorvatsku. Symbol znázorňuje čistou klidnou a bezpečnou zónu pro oběti.

BKB je významný celostátní poskytovatel registrovaných sociálních služeb (dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách). Poskytuje odborné sociální poradenství, provozuje intervenční centrum a telefonickou krizovou pomoc osobám ohroženým

---

<sup>192</sup> Srov. RESTORATIVNÍ JUSTICE. [online]. [cit. 2020-08-28]. Dostupné z: <<https://restorativni-justice.cz/o-restorativni-justici/>>.

<sup>193</sup> MĚSTO PRACHATICE. [online]. [cit. 2020-08-28]. Dostupné z: <<https://www.prachatice.eu/projekt-proc-zrovna-ja/d-13933>>.

<sup>194</sup> Srov. PLAMÍNEK, J. Mediace. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-5031-6. s. 607.

<sup>195</sup> Srov. VÁLKOVÁ, H., GRÍVNA, T. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. Trestněprávní revue 4/2013. ISSN 1213-5313. s. 83.

domácím násilím a obětem trestných činů.<sup>196</sup> BKB má v současné době několik poboček v České republice a provozuje i telefonickou linku DONA, která se specializuje na pomoc obětem domácího násilí.

Poslání BKB sleduje tři cíle – poskytovat přímou pomoc obětem a svědkům trestných činů, podílet se na prevenci kriminality a usilovat o zlepšení práv a postavení poškozených v trestním řízení. BKB poskytuje prostřednictvím svých 13 pracovišť v České republice komplexní viktimologickou intervenci obětem a svědkům trestných činů. Služba je odborná, bezplatná a diskrétní. Osobní kontakt zajišťuje vždy dvojice poradců, právník a psycholog. Pro Bílý kruh bezpečí pracuje více než 300 právníků a psychologů na bázi dobrovolnické práce. Služba pro oběti je kombinací odborného poradenství (psychologická podpora a právní informace), základních sociálních služeb (psychoterapie, doprovod k procesním úkonům, příprava na hlavní líčení u soudu, peněžitá pomoc) a fakultativních služeb (výjezdy do nemocnice ke zraněným obětem, do místa bydliště pozůstalých nebo přeshraniční pomoc). Poradny BKB najdeme v Brně, Českých Budějovicích, Jihlavě, Liberci, Olomouci, Ostravě, Pardubicích, Plzni a Praze. Intervenční centrum BKB sídlí v Ostravě. Linka pomoci obětem kriminality a domácího násilí funguje nepřetržitě. Ročně eviduje BKB více než 12 000 kontaktů.

Principy, kterými se řídí BKB jsou bezplatnost, nestrannost, nezávislost a diskrétnost. Klienti za základní sociální služby neplatí. Poradna je otevřena všem obětem trestných činů bez rozdílu a žádná oběť nesmí být diskriminována podle rodu, pohlaví, etnického či rasového původu, sociálního postavení, náboženského vyznání, politického názoru, věku nebo invalidity. Poradci BKB vždycky respektují klienta a jeho rozhodnutí o tom, jak dál jednat. Oběti a jejich příbuzní jsou podporováni v samostatném jednání, aby se nestali na poradně závislími. Poskytovaná služba je ekonomicky a politicky nezávislá, zejména na státní správě a místní samosprávě. Poradna zachovává důvěrnost sdělených informací a bez souhlasu klienta nesmí být poskytnuty jakékoli informace mimo poradnu. Poradci jsou vázáni mlčenlivostí. Poradna, ale není zbavena odpovědnosti při podezření ze spáchání trestného činu (neoznámení a nepřekažení trestného činu), klient je na toto upozorněn. Veškeré

---

<sup>196</sup> Srov. BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. [online]. [cit. 2020-08-30]. Dostupné z: <<https://www.bkb.cz/pomoc-obetem/>>

aktivity, které poradna podniká ve prospěch klienta, jsou vedeny pouze s jeho vědomím a souhlasem.<sup>197</sup>

Kromě přímé pomoci obětem se BKB věnuje také projektovým činnostem. Nejnovějším projektem je projekt realizovaný BKB ve spolupráci s Městskou částí Praha 2 (srpen 2020 až srpen 2022). Tento aktuální projekt vznikl v rámci diskusí nad tématy bezpečný život ve městě, včasná a odborná pomoc obětem kriminality a domácího násilí a (ne)znalost práv obětí. Cílem projektu je zvýšit informovanost o obětech trestných činů, jejich potřebách, právech, postavení v trestním řízení a možnostech pomoci. Projekt bude zahájen umístěním loga BKB na Karlově náměstí. V jeho blízkosti se pak budou konat různé akce pro širokou veřejnost. Cílovými skupinami budou např. matky s malými dětmi, senioři, ženy ohrožené domácím násilím, studenti základních a středních škol. Dále projekt nabídne v roce 2021 besedy s odborníky na téma bezpečný život ve městě – pro mateřská centra, kluby seniorů, pedagogy škol a dalším nestátním organizacím. Budou připraveny i exkurze v poradně BKB spojené s besedami na téma práva obětí trestných činů a odborná pomoc pro oběti. Policistům budou nabídnuty edukační aktivity zaměřené na práva obětí a odhad budoucího rizika v případech domácího násilí.<sup>198</sup>

Dalším zajímavým projektem byl více než pětiletý systémový projekt „Prevence domácího násilí – změna praxe a legislativy v ČR“. Ten realizoval BKB v letech 2001 až 2006. Impulsem byly empirické poznatky z poraden BKB. Především vysoký počet klientů ohrožených domácím násilím a zjištění, že tyto konzultace hodnotí poradci jako nejtěžší, nikoli pro bezradnost, ale pro bezmoc v důsledku neexistující systémové reakce na státní úrovni. BKB díky svému odbornému zázemí a rozsáhlým kontaktům s podobnými organizacemi v Evropě zpracoval strategii a taktiku, která vedla ke změně situace v České republice. Cílem projektu bylo změnit postoj státu k řešení případů domácího násilí ve prospěch včasné a účinné ochrany ohrožených osob. Realizátoři projektu nezvolili cestu kriminalizace, ale cestu prevence, tj. zavedení intervence prostřednictvím sociálně právních opatření. Cílem tedy bylo změnit zákon a zároveň zavést nový přístup, novou metodiku a nové nástroje do praxe. Cílovou skupinu tvořily zejména osoby ohrožené domácím násilím. Stanovené cíle byly naplněny a to ve vysoké

---

<sup>197</sup> Srov. BÍLÝ KRUIH BEZPEČÍ. [online]. [cit. 2020-08-30]. Dostupné z: <<https://www.bkb.cz/onas/zakladni-principy-cinnosti/>>

<sup>198</sup> Srov. BÍLÝ KRUIH BEZPEČÍ. [online]. [cit. 2020-08-30]. Dostupné z: <<https://www.bkb.cz/aktuality/n816-novy-projekt-bkb-s-mc-praha-2/>>

kvalitě. Vysoké uznání projektu přišlo i ze zahraničí (např. ocenění ze strany The European Forum for Victim Services v Londýně). V České republice byl tento projekt v září 2007 oceněn národní cenou ECPA pro nejlepší realizovaný projekt v boji proti domácímu násilí.<sup>199</sup> I poslední projekt, který zmíním „Kruh bezpečí zvláště zranitelným obětem trestných činů“, měl za cíl zvýšit kvalitu a dostupnost sociálních služeb pro zvláště zranitelné oběti trestných činů, včetně pozůstalých po obětech. Cílovou skupinou byly zvláště zranitelné oběti kriminality, které potřebovaly po trestném činu okamžitou pomoc, o kterou si z objektivních důvodů nejsou schopny požádat (šok, hospitalizace, strach z pachatele aj.) V důsledku závažné viktimizace jim hrozí riziko ztráty nebo výrazného snížení schopnosti uplatnit se na trhu práce, rozvoj posttraumatické poruchy, hmotná nouze apod.

Bílý kruh bezpečí se snaží rozvíjet také spolupráci s Policií ČR. Dne 13. 8. 2010 byla mezi Policií ČR a BKB uzavřena dohoda o společném postupu při poskytování pomoci obětem zvláště závažných trestných činů. Na základě této dohody policejní psycholog zajistí prvotní krizovou intervenci a následně předá potřebné informace o možnosti kontaktovat pracovníky BKB, případně asistenci i telefonicky rovnou zprostředkovat.<sup>200</sup>

Na závěr bych chtěla zmínit také úspěšné iniciativy BKB v legislativní oblasti, kde se jim podařilo prosadit kriminalizaci domácího násilí, nebezpečného pronásledování a v neposlední řadě v roce 2013 i přijetí nového zákona o obětech trestných činů.

### 5.3 Ostatní subjekty

Nestátní organizace jsou již dlouhou dobu součástí moderní občanské společnosti. Doplnují služby nabízené jinými subjekty a jsou považovány za nepostradatelné poskytovatele různých druhů služeb, péče nebo podpory pro určité skupiny občanů. Angažují se i v oblasti pomoci obětem trestné činnosti. Tyto organizace byly jednou z prvních forem podpory obětí. Nestátní organizace působící v České republice v oblasti poskytování služeb obětem trestných činů, jak jsem již zmínila v úvodu této kapitoly,

---

<sup>199</sup> Srov. BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. [online]. [cit. 2020-08-30]. Dostupné z : <<https://www.domacinasili.cz/uvodni-strana/vice-o-projektu/>>.

<sup>200</sup> Srov. POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. [online]. [cit. 2020-08-30]. Dostupné z : <<https://www.policie.cz/>>

jsou: Liga lidských práv, Rosa, o. s., Fond ohrožených dětí, La Strada, Linka bezpečí, In Iustitia a další.

Prvním subjektem, který bych ráda zmínila je organizace **In IUSTITIA, o.p.s.** Byla založena 9. 2. 2009 jako občanské sdružení. Od 18. 12. 2013 se změnila na obecně prospěšnou společnost. Tento subjekt se zabývá pomocí obětem trestných činů z nenávisti, toto zaměření, ale není výlučné. Na webových stránkách lze najít informace o tom, jak je možné organizaci kontaktovat.

Pomáhá především lidem, kteří byli napadeni z důvodu barvy pleti, národnosti či etnické příslušnosti, náboženského vyznání, sexuální orientace nebo příslušnosti k sociální skupině. In IUSTITIA byla založena s cílem učinit problematiku násilí z nenávisti předmětem debaty laické i odborné veřejnosti a poskytnout právní pomoc obětem či svědkům násilných incidentů.<sup>201</sup>

Motto: „*Násilí z nenávisti je v rozporu s principy demokratické společnosti. Nikdo nesmí být napadán pro to, kým je*“, plně vystihuje poslání této organizace. Zajišťuje sociální služby, poskytuje právní informace a zastupuje osoby dotčené násilím z nenávisti. Dále se zabývá zajištěním služeb pro zvláště zranitelné oběti a svou pomoc nabízí i ženám bez přístřeší (ohroženým bezdomovectvím), které jsou nebo se staly obětí násilí.

Programy v In IUSTITIA usilují o zlepšení přístupu poškozených ke spravedlnosti, poskytují informace a podporu k tomu, aby poškození porozuměli své situaci a dokázali ji samostatně zvládat. Je to jediná organizace, která se specializuje především na problematiku násilí z nenávisti. Prosazují hodnoty otevřené demokratické společnosti, která uznává, že všichni lidé jsou si rovni ve svých právech a důstojnosti. Spolupracuje také s Policií ČR. V roce 2009 – 2010 vyškolila nejméně 120 policistů v otázkách boje s extremismem.<sup>202</sup>

Dalším subjektem poskytujícím pomoc je obecně prospěšná společnost **La STRADA**. Je to nevládní nezisková organizace, která působí v oblasti řešení problematiky obchodu s lidmi. La Strada ČR je jedinou specializovanou organizací, která se v rámci České republiky výhradně věnuje poskytování pomoci obchodovaným

---

<sup>201</sup> Srov. IN IUSTITIA. [online]. [cit. 2020-09-01]. Dostupné z: <<https://www.in-ius.cz/o-nas/poslani-a-stanovy/>>.

<sup>202</sup> Srov. IN IUSTITIA. [online]. [cit. 2020-09-01]. Dostupné z: <<https://www.in-ius.cz/o-nas/nase-programy/>>.

a vykořisťovaným osobám. Jejím cílem je přispívat k odstranění obchodování s lidmi a vykořisťování a poskytnout jim podporu a ochranu.

Služba je poskytovaná lidem, kteří se nacházejí v ohrožení života nebo zdraví. Hlavním cílem je stabilizovat krizovou situaci klientů a minimalizovat ohrožení jejich života či zdraví a poskytnout krizovou intervenci. Dále minimalizovat následky trestné činnosti spojené s obchodováním s lidmi a vykořisťováním. V rámci služby je možné využít krizové ubytování (maximálně na sedm dní zajistí klientům základní materiální a finanční zabezpečení nutné k životu) a krizovou ambulantní pomoc.<sup>203</sup>

Svou pomoc nabízí i nestátní nezisková organizace **ROSA o. s.** Specializuje se na pomoc ženám – obětem domácího násilí a jejich dětem. Zaměřuje se na přímou komplexní pomoc těmto obětem. Součástí pomoci je i odborné specializované poradenství. Poskytuje krizovou intervenci, sociálně - terapeutické poradenství, telefonickou krizovou pomoc pro všechny oběti domácího násilí. Dále pomáhá vytvořit bezpečnostní plán a poskytuje utajené azylové bydlení.<sup>204</sup>

Ráda bych se krátce zmínila i o pomoci těm nejzranitelnějším, tedy dětem a organizaci **FOND OHROŽENÝCH DĚTÍ**. *Činnost fondu ohrožených dětí je legislativně vymezena Rozhodnutím Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, které mu udělilo pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dítěte.*<sup>205</sup> Fond pomáhá ohroženým dětem komplexním systémem sociálních služeb tak, aby se dítěti a jeho blízkým dostalo účinné pomoci.

Za ohrožené dítě je v souladu s mezinárodními a českými právními normami považováno dítě, které je ohroženo týráním, zneužíváním nebo zanedbáváním. Fond ohrožených dětí byl založen v roce 1990 jako občanské sdružení. A zakládali ho ti, kteří nebyli spokojeni s tehdejší situací v sociálně-právní ochraně dětí.

Nelze opomenout ani telefonickou pomoc pro oběti trestných činů – **LINKA BEZPEČÍ**. Jejím posláním je poskytovat kvalitní a snadno dostupnou pomoc. Linka bezpečí pomáhá s řešením náročných životních situací i každodenních problémů a starostí. Poskytuje krizovou intervenci a poradenství pro klienty z celé České republiky prostřednictvím telefonu, chatu a emailu.<sup>206</sup>

---

<sup>203</sup> Srov. LA STRADA.[ online]. [cit. 2020-09-02]. Dostupné z: <<https://www.strada.cz/cz/registrovane-socialni-sluzby>>.

<sup>204</sup> Srov. ROSA, o. s. [online]. [cit. 2020-09-02]. Dostupné z: <<https://www.rosacentrum.cz/>>.

<sup>205</sup> Srov. FOND OHROŽENÝCH DĚTÍ. [online] [cit. 2020-09-02]. Dostupné z: <<http://www.fod.cz/nase-cinnost/pomoc-ohrozenym-detem>>.

<sup>206</sup> Srov. LINKA BEZPEČÍ. [online] [cit. 2020-09-02]. Dostupné z: <<https://spolek.linkabezpeci.cz/>>.



Od 1. 7. 2007 působí ve všech krajích České republiky pracoviště poskytující krizovou pomoc osobám ohroženým domácím násilím – **INTERVENČNÍ CENTRA**. Tato centra poskytují přechodnou odbornou pomoc a nehmotnou podporu v konkrétních případech domácího násilí a koordinují interdisciplinární spolupráci mezi dalšími navazujícími službami na úrovni kraje. V případech vykazání spolupracují s Policií České republiky. Intervenční centra jsou určena především osobám, které jsou ohroženy domácím násilím.

Mezi základní služby, které Intervenční centrum poskytuje, patří sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Ohroženým osobám také zprostředkovávají následnou pomoc (sociální, psychologickou, právní a případně i ubytování v azylových domech). Služby intervenčních center jsou poskytovány bezplatně.<sup>207</sup>

Zákon o obětech vymezuje rámec spolupráce nevládních organizací, které poskytují pomoc obětem a státu. Ten podporuje prostřednictvím Ministerstva spravedlnosti činnost těchto subjektů pomocí dotací ze státního rozpočtu. Povinnost podporovat tyto subjekty vyplývá i z evropských předpisů.<sup>208</sup>

Získat tyto dotace mohou jen „akreditované subjekty“. Získání akreditace, ale neznamená automaticky nárok na dotaci. Poskytnutí dotace je plně v pravomoci Ministerstva spravedlnosti.<sup>209</sup>

Zákon o obětech uvádí, že subjekt, který hodlá poskytovat pomoc obětem trestných činů a získat dotaci ze státního rozpočtu na svou činnost, se musí akreditovat pro jednu nebo dvě služby, a těmi jsou – poskytování právních informací a restorativní programy.<sup>210</sup> Zákon také upravuje povinnosti akreditovaných subjektů, především poskytnout oběti službu bezplatně, poskytnout oběti informace podle § 9 či vést evidenci obětí, které o službu požádaly.<sup>211</sup>

Ministerstvo spravedlnosti spravuje registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. Ten je veden v elektronické podobě. Do tohoto registru jsou na základě žádosti zapsány subjekty, které získají akreditaci pro poskytování právních informací a pro

---

<sup>207</sup> Srov. INTERVENČNÍ CENTRA. [online]. [cit. 2020-09-02]. Dostupné z: <<https://www.mpsv.cz/intervencni-centra>>.

<sup>208</sup> Čl. 13. Odst. 1 rámcového rozhodnutí Rady 2001/220/SVV, čl. 8 a čl. 9 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady.

<sup>209</sup> Srov. JELÍNEK, J. a kolektiv. Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-44-1. s. 157.

<sup>210</sup> § 39. odst. 1 zákona o obětech.

<sup>211</sup> § 44. odst. 1 zákona o obětech.

restorativní programy.<sup>212</sup> Registr je veřejně a bezplatně dostupný. Oběti, které hledají pomoc, si v něm najdou nejvhodnějšího poskytovatele. Registr slouží nejen obětem, ale potřebné informace zde naleznou např. i policejní orgány a ty je pak mohou obětem zprostředkovat.<sup>213</sup>

---

<sup>212</sup> § 49. odst. 1 zákona o obětech.

<sup>213</sup> Srov. GRIVNA, T. ŠÁMAL, P. VÁLKOVÁ, H. a kol. Zákon o obětech trestných činů s komentářem. Praha: Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-513-8. s. 261.

## 6 Pomoc obětem trestných činů

*„Každý z nás má nějakou bolest a každý z nás má schopnost ji z toho druhého sejmout.“ (E. Hudečková)<sup>214</sup>*

V šesté kapitole se zaměřím na formy konkrétní pomoci obětem trestných činů. Poskytnutí pomoci druhému člověku, který je v tísní, patří mezi obecné morální zásady. Často se, ale stává, že se člověk ohrožený na životě nebo zdraví pomoci nedočká. Kolemjdoucí nebo přihlížející lidé zůstávají pasivní. Počtem takových nečinných svědků jsou často zaskočeni i naši policisté. Je možné mluvit o lidské lhostejnosti nebo nevšímavosti. Je, ale lhostejnost skutečným důvodem pro neposkytnutí pomoci? Jak se asi cítí člověk, který se nečekaně dostane do situace nouze v roli svědka? Určitou roli hraje jistě i osobnostní založení, strach, panika nebo bezradnost.

Kontakt s člověkem, který prošel tragickou událostí je velmi stresující a to, co se stalo, nelze již vzít zpět. Často ani lidé z nejbližšího okolí nevědí, jak se k bolesti druhého člověka správně postavit, zda je lépe dělat, že se nic nepříhodilo nebo o kritické události hovořit. Potřeby každého člověka jsou individuální a je důležité, aby byl rozsah pomoci co nejširší a uspokojoval různé požadavky obětí. Dříve se pomoci obětem věnovaly především dobrovolnické organizace. Od 80. let 20. století se stále více angažuje stát a také mezinárodní organizace. Lze rozlišit několik základních forem pomoci obětem – laickou, psychologickou, sociální a právní pomoc.

### 6.1 Laická pomoc

U obětí trestných činů dochází k situacím, při kterých se něco dramaticky mění a tato změna bývá doprovázena negativními emocemi. Člověk v krizi vnímá takovou situaci jako nebezpečnou a nenachází způsob, jak se s ní vyrovnat. Snaží se nejdříve pomoci si „sám sobě“ s využitím svých vlastních možností, dovedností a schopností. V rámci svépomoci uplatňuje především obranné mechanismy. Jsou to dispozice jedince reagovat určitým způsobem na náročné životní situace. Nejčastějšími reakcemi jsou:<sup>215</sup>

---

<sup>214</sup> ŠPATENKOVÁ, N. Krize a krizová intervence. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9951-8. s. 55.

<sup>215</sup> Srov. ŠPATENKOVÁ, N. Krize a krizová intervence. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9951-8. s. 57 a násl.

1. Útok – bývá častou reakcí na náročnou životní situaci, jedná se o různé formy chování – od verbální ataky až po fyzický útok, ten může být zaměřen přímo na zdroj ohrožení nebo na náhradní objekt.
2. Únik – z neúnosné reality může být faktický nebo symbolický, dále fantazijní, může jít i o únik do nemoci, případně únik do alkoholu, drog nebo ze života (sebevražda).
3. Represe – je vytěsnění toho, co se ve skutečnosti děje z vědomí mimo vědomí.
4. Suprese – na rozdíl od represe je záměrné a vědomé potlačení, člověk si je vědom toho, co se stalo, ale úmyslně vzpomínky na traumatickou událost odsouvá stranou.
5. Popírání – je charakterizováno jako odmítání reality.
6. Projekce – je promítání, přisuzování vlastní chyby druhým lidem.
7. Sebeobviňování – je hledání viny za situaci pouze u sebe sama.

Krátkodobá aplikace obranné reakce je běžnou součástí sebezáchovných postupů člověka, kdy získává čas, aby shromáždil dostatek energie pro řešení problému a pro nastolení rovnováhy.<sup>216</sup>

Významný vliv na vyrovnání se s trestným činem má laická pomoc nejbližší rodiny, která většinou pomáhá sama a automaticky. Rodina představuje přirozené prostředí, ve kterém jsou ostatní členové ochotni a připraveni vyslechnout problémy svých nejbližších, pomoci jim a poradit.<sup>217</sup> Upřednostňování této pomoci je spojeno s naplňováním principu subsidiarity.<sup>218</sup> Důležité je, aby okolí rozpoznalo specifické potřeby oběti a přizpůsobilo jim i své chování. V zacházení s obětí trestného činu se často objevují dva mylné přístupy:

1. *Oběť musí, co nejdříve na všechno zapomenout, proto je třeba se k ní chovat, jakoby se nic nestalo.*
2. *Oběť je „nemocný člověk“, vyléčí ji odpočinek, klid a farmaka.<sup>219</sup>*

Oba tyto přístupy mohou vést k sekundární viktimizaci a blokovat přirozené vyrovnání se oběti s prožitým traumatem.

<sup>216</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 368.

<sup>217</sup> Srov. ŠPATENKOVÁ, N. Krize a krizová intervence. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9951-8. s. 73.

<sup>218</sup> MÁTEL, A. Teorie sociální práce I. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2825-9. s. 12.

<sup>219</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. 978-80-247-2014-2. s. 126.

Rodinní příslušníci představují pro oběť největší emocionální podporou. Odborníci formulovali pro rodinu a blízké okolí tato doporučení:<sup>220</sup>

#### *1. Zpracování pocitů viny*

Téměř každá oběť se zabývá otázkou, proč se trestný čin přihodil právě jí a snaží se najít racionální vysvětlení události, která ale logické zdůvodnění nemá. Rodina by měla dát oběti jasně najevo, že ona trestný čin nespáchala a za to, co se stalo, je zodpovědný jen pachatel. Některé oběti se stále vracejí k průběhu trestného činu a trápí se tím, jak zareagovaly. Vyčítají si, že se měly zachovat jinak. Práce s výčitkami oběti vyžaduje citlivý přístup. Není vhodné je zlehčovat nebo bagatelizovat.

#### *2. Normalizace následků viktimizace*

Viktimizace může u oběti odstartovat různé poruchy v prožívání a chování, např. poruchy spánku, poruchy příjmu potravy, předrážděnost atd. Je důležité, aby rodina věděla, že jde o normální reakci na nenormální situaci, aby byla schopna oběť uklidnit. Někdy stačí ujištění blízkých nebo přátel, že potíže jsou způsobené otrěsným zážitkem, jindy je dobré použít osvětu z autoritativnějších zdrojů (popularizační literatura nebo informace z internetu). Potíže, kterými oběť trpí, časem slábnou. Pokud, ale přetrvávají, je vhodné vyhledat odbornou psychologickou pomoc.

#### *3. Obnova pocitu bezpečí a schopnosti důvěřovat*

Schopnost přiměřeně důvěřovat sobě a svému okolí je důležitým znakem každého duševně vyrovnaného člověka. K normálnímu životu potřebuje důvěřovat svým přátelům, známým i neznámým lidem. Všechny tyto předpoklady jsou, ale špatným zážitkem otrěseny. Pocit důvěry je narušen a svět a lidé v něm se jeví jako nesrozumitelní a nepředvídatelní. Následkem toho se oběť uzavírá doma a omezuje i své sociální kontakty.

#### *4. Podpora vyjadřování emocí*

Viktimizace je pro většinu obětí silný zážitek, který vyvolal intenzivní emoce. Emoce přinášejí nejen vnitřní uvědomované stavy pocitů (strach, vztek, smutek), ale jsou spojené také s fyziologickými pochody, které se projevují v tělových stavech. Odborníci hovoří o tělové energii, která se na emoce váže. Ventilováním prožívaných emocí dochází ke spotřebování nahromaděné negativní energie. Tím, že oběť může o svých zážitcích hovořit, dochází k uvolnění, energie vázaná na kritické vzpomínky slábne a

---

<sup>220</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 127 a násl.

postupně zcela zmizí. Těsně po trestném činu není oběť často schopna pro silné emoce své líčení dokončit (pláče již po první větě), při opakovaném popisování dojde dál. Tak jak probíhá zpracovávání viktimizace, emoce utichají. Ventilování emocí je tedy základní podmínkou pro zpracování dopadů trestného činu. Je důležité, aby se oběť vyplakala, vykřičela a k tomu potřebuje důvěryhodného člověka, který s ní projde procesem ventilace.

#### *5. Obnova víry ve vlastní schopnosti*

Duševně vyrovnaný člověk má pocit, že jeho aktivity mají smysl a že může svůj osud do určité míry regulovat. Oběť většinou o tyto jistoty přichází a musí prolomené iluze a mentální mapy přeskldat. V tom jí může pomoci hlavně rodina, která by měla fungovat jako místo bezvýhradného bezpečí a podpory. K obnově víry ve vlastní schopnosti přispívá podněcování aktivity a také podpora těch, do kterých má oběť chuť.

#### *6. Podpora při řešení hlavních problémů oběti*

Pozitivní roli mohou blízké osoby a přátelé sehrát tím, že podporují oběť při řešení těch problémů, které momentálně vnímá jako hlavní. Může jít například o doprovod oběti na policii. Pro oběť je posilující pokud ji doprovází někdo, komu věří a na koho se může spolehnout. Kromě asistence může okolí oběti pomáhat třeba tím, že vyhledá potřebné informace o sociálních službách, právních otázkách apod.

Vzájemná pomoc je specifickou sociální interakcí, ve které se angažují členové rodiny, příbuzní, kamarádi, sousedé apod. Má pro člověka velký význam, je založena na principu opravdového zájmu a emocionální angažovanosti pomáhajících ve vztahu k osobě, která byla krizí zaskočena.<sup>221</sup>

Chování rodiny a okolí je pro překonání traumatického zážitku velmi důležitým faktorem. Blízké osoby, ale mohou fungovat jako účinná pomoc jen tehdy, pokud samy nejsou trestným činem traumatizovány. Pokud ano, potom je podle mého názoru na místě vyhledat pomoc odbornou, např. psychologa, který situaci vyhodnotí a doporučí vhodný postup. Je na volbě oběti, zda a kdy nabídku odborné psychologické pomoci využije.

---

<sup>221</sup> Srov. ŠPATENKOVÁ, N. Krize a krizová intervence. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9951-8. s. 69.

## 6.2 Psychologická pomoc a poradenství

Neformální pomoc představuje nejčastější způsob pomoci v náročných životních situacích. Člověk v krizové situaci obvykle nejdříve zahajuje „pomoc sám sobě“, teprve pak kontaktuje ostatní, aby mu pomohli. V současné viktimologii převládá názor, že spoluúčast a vlastní aktivita oběti je pro překonání psychosociální krize, kterou zločin odstartoval, nezbytná a prospěšná.<sup>222</sup> Pokud svépomoc a vzájemná pomoc selhává, přichází ke slovu pomoc profesionální, odborná.<sup>223</sup> Činnosti, které zákon chápe jako odbornou pomoc, jsou psychologické poradenství, sociální poradenství, právní pomoc, poskytování právních informací a restorativní programy.<sup>224</sup>

Psychofyzilogická reakce na traumatizující zážitek může být různá a může trvat různě dlouhou dobu. Mnohé z těchto reakcí se nepovažují za poruchu. Ke vzniku psychické poruchy dochází tehdy, když se postiženému jedinci nepodaří traumatickou zkušenost zvládnout, přetrvávají chorobné příznaky delší dobu a významně narušují jeho chování a prožívání.<sup>225</sup>

V psychologické intervenci poskytované obětem trestných činů platí základní zásady a principy krizové intervence.<sup>226</sup> Krizová intervence jako institucionalizovaná pomoc v krizi se dostává ke slovu až tehdy, pokud neformální zdroje pomoci selhaly, byly nedostatečné nebo z různých důvodů nedostupné.<sup>227</sup> *Krizová intervence je odborná metoda práce s klientem v situaci, kterou osobně prožívá jako zátěžovou, nepříznivou a ohrožující.*<sup>228</sup> *Krizová intervence je také vymezena jako specializovaná pomoc osobám, které se ocitly v krizi, tedy v situaci, která způsobuje změnu v jejich navyklém způsobu života a vyvolává stav nerovnováhy, ohrožení a stresu.*<sup>229</sup>

---

<sup>222</sup> Srov. VÁLKOVÁ, H. KUCHTA, J. HULMÁKOVÁ, J. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 202.

<sup>223</sup> Srov. ŠPATENKOVÁ, N. Krize a krizová intervence. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9951-8. s. 69.

<sup>224</sup> § 4 zákona č.45/2013 Sb., o obětech trestných činů, v platném znění.

<sup>225</sup> Srov. VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3. s. 426.

<sup>226</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 130.

<sup>227</sup> Srov. ŠPATENKOVÁ, N. Krize a krizová intervence. Praha: Grada, 2017. 978-80-271-9951-8. s. 152.

<sup>228</sup> VODÁČKOVÁ, D. Krizová intervence. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0212-7. s. 60.

<sup>229</sup> ŠPATENKOVÁ, N. Krize a krizová intervence. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9951-8. s. 153.

Krizová intervence znamená *zásah, zákrok nebo zakročení v krizi*. Mezi jedince a jeho krizi vstoupí krizový intervent. Ten vystupuje jako jakýsi prostředník, tak aby jedinec zasažený krizí od ní získal větší odstup.<sup>230</sup>

Psychologická intervence u obětí trestných činů se liší podle toho, v jakém časovém období po trestném činu je tato péče poskytována. Rozlišují se tři fáze psychologického poradenství - v situaci těsně po útoku, dále v různých fázích po činu a následná psychologická péče.<sup>231</sup>

### 6.2.1 Oběť v akutním stavu těsně po činu

Těsně po kritické události se oběti nacházejí ve stavu šoku. Je důležité oběť ujistit, že je již v bezpečí, krizová situace pominula a není se už čeho bát. Kromě ujištění o bezpečí je velmi důležité oběť informovat, co se bude dál dít.

Napadení pachatelem je traumatická událost, která se vymyká zátěži, na kterou je lidská psychika vystavěna. Výrazně zraňuje psychickou integritu, protože zásadně mění.<sup>232</sup>

1. *životní situaci,*
2. *způsob, jakým prožíváme vztahy s druhými lidmi,*
3. *vztah k vlastnímu tělu a k fyzické existenci,*
4. *vnímání vlastních možností ovlivňovat a kontrolovat svůj život.*

Pokud nejsou taková psychická zranění včas a správně ošetřena mohou v dalším životě oběti způsobit různé psychické, tělesné nebo sociální potíže a poruchy.<sup>233</sup> Důležitou roli hraje doba těsně po kritické události, představuje období, ve kterém jsou oběti nejzranitelnější a nejcitlivější.<sup>234</sup> Při akutní reakci dochází ke zhroucení adaptačních mechanismů. Selhává kognitivní složka, člověk není schopen porozumět a orientovat se v situaci, která přesahuje běžné zkušenosti. Traumatizovaný člověk se ocitá ve stavu totální bezmocnosti.<sup>235</sup>

---

<sup>230</sup> Srov. ŠPATENKOVÁ, N. Krize a krizová intervence. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9951-8. s. 153.

<sup>231</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 561.

<sup>232</sup> Tamtéž, s. 131.

<sup>233</sup> Tamtéž, s. 131.

<sup>234</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 561.

<sup>235</sup> Srov. VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3. s. 429.



V poslední době se čím dál více rozvíjí *psychologická první pomoc*, která se poskytuje bezprostředně po činu. Nejčastěji ji poskytují policisté, psychologové, krizoví intervenenti, ale také třeba hasiči nebo lékaři. Psychologická první pomoc probíhá většinou přímo na místě činu a hraje důležitou roli v tom, jak a nakolik se u oběti po trestném činu rozvine trauma.

Účelem je, co nejdříve navrátit oběti pocit bezpečí a stabilizovat její psychiku.<sup>236</sup> Tato pomoc se skládá ze tří základních prvků:<sup>237</sup>

1. *informace*,
2. *intervence*,
3. *identifikace rizikových osob*.

*Informace* – poskytování informací je první a nejjednodušší cestou k psychické stabilizaci obětí. Je vhodné, aby oběť byla informována o tom, jaké reakce na prožitou situaci se mohou vyskytnout a ujistit ji, že jde o normální důsledky. I nápadné reakce patří k psychickým pochodům vyrovnávání se s traumatem a po určité době spontánně vymizí. Oběť by měla být také ujistěna, že se může kdykoli obrátit na odborníky, kteří ji pomohou. Informace je nutné podávat srozumitelně, neustále opakovat a některé předávat i v písemné formě (letáčky, brožury).

*Intervence* – zaměřuje se na přijetí prvních opatření ke snižování stresu a k posilování vlastních zdrojů pro překonání traumatu. Platí tyto praktické instrukce:

- poradce by se měl na začátku přímého kontaktu představit jménem a svou specializací, zpravidla se představí i oběť, to vnáší orientaci do situace,
- komunikace by měla být založena na tzv. nehodnotící akceptaci, pomáhající osoba musí signalizovat solidaritu vůči oběti,
- pomáhající musí balancovat mezi vedením a akceptováním oběti, to znamená, že na jedné straně má pomáhající vystupovat empaticky, na druhé straně však musí klidným, ale jasným způsobem do komunikace vnášet pevné body a usměrňovat oběť, důležitým prvkem intervence je poskytovat úplné a pravdivé informace o dalším dění,
- u obětí je také vhodné se dotázat, zda mají kam jít a zda nebudou ponechány o samotě.

---

<sup>236</sup> Srov. HOLOMEK, J. Viktimológia. Plzeň. Vydavatelství a nakladatelství Čeněk, 2013. ISBN 978-807-3804-466. s. 88.

<sup>237</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 134 a násl.

*Identifikace rizikových osob* – za rizikové jsou považovány takové osoby, u kterých je větší pravděpodobnost vzniku následných a přetrvávajících potíží (tělesných, psychických nebo sociálních). Signály zvýšeného rizika mohou být např. dřívější zdravotní problémy, reviktimizace, silná počáteční emocionální reakce na událost, nedostatek zdrojů podpory v době po události či zvýšený výskyt sekundárních následků. Pokud je oběť vyhodnocena jako riziková, je třeba se zaměřit na zjištěné nepříznivé okolnosti.

Odborníci hovoří o terapii akutního traumatu a vymezují ji v rozpětí dvou dnů až několika navazujících týdnů po incidentu. Spolu s první psychologickou pomocí ji řadí do neodkladné psychologie. Vhodná na zmírnění šokového stavu se jeví také technika „*pravidlo pěti T*“ – *ticho, tišení bolesti, teplo, tekutiny, transport*.<sup>238</sup>

Intervence spočívá hlavně ve vnášení „normality“ do situace. U policistů nebo krizových interventů jde především o jejich „vystoupení z uniformy“, tzn. být za sebe sama, „za člověka“. <sup>239</sup>

V průběhu roku 2010 byl v jednotlivých krajských ředitelstvích Policie ČR uváděn v činnost systém psychologické první pomoci obětem trestné činnosti a obětem mimořádných událostí (podle ZPPP č. 97/2010 ze dne 1. 7. 2010). Samotná pomoc je cílena především na dobu bezprostředně po spáchání činu, aby souběžně s policejními úkony, vyplnila první šokovou fázi a pomohla obětem překonat jedny z prvních těžkých chvil.<sup>240</sup>

Zasahující osoba (zvláště policisté, kteří jsou na místě události mezi prvními) by se měla, při kontaktu s obětí vyvarovat těchto komunikačních chyb:<sup>241</sup>

- *jalové a neúčelné utěšování,*
- *banální rady a fráze,*
- *bagatelizace a srovnávání s osudem druhých,*
- *výtky, moralizování,*
- *milosrdné lži,*
- *strašení*

---

<sup>238</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 561 a násl.

<sup>239</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 568.

<sup>240</sup> Srov. BEZDĚK, R. Pomoc obětem trestné činnosti. Kriminologický sborník 2/2012. Kriminologický ústav Praha, Policie ČR.

<sup>241</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 579.

- *fascinace,*
- *sliby, které nelze dodržet,*
- *nevhodné lichotky,*
- *spěch a zvyšování nervozity,*
- *diagnostikování na místě.*

Světová zdravotnická organizace (WHO) popisuje psychologickou první pomoc jako lidskou a vstřícnou podporu lidem, kteří trpí a potřebují pomoc.<sup>242</sup>

### 6.2.2 Oběť ve stabilizovaném stavu v různých fázích po činu

Oběti trestných činů bývají nejvíce zasaženi po stránce psychické. Emocionální rány jsou často horší než případná fyzická zranění. Další psychologická pomoc se opírá o několik zásad. Odborníci usilují o ventilaci emocí, normalizování následků trestného činu, podporu ozdravných pochodů, poskytují informace a pomáhají mobilizovat vlastní zdroje oběti pro návrat do běžného života.<sup>243</sup>

Válková a kolektiv se shodují, že neexistuje jednotná odpověď na otázku, jaká je nejvhodnější psychoterapie pro oběti zločinů. Zkouší se vše, co by oběti mohlo pomoci překonat psychosociální krizi včetně netradičních a originálních postupů. Dále uvádí, že účinná terapie není založena na striktně předepsaných manuálech, ale předpokládá především otevřený a vstřícný přístup psychologa či terapeuta.<sup>244</sup> Termín psychoterapie pochází z řeckého *psyché – duše a therapón – služebník, průvodce a opatrovník bohů*. Psychoterapie se začala rozvíjet začátkem 20. století společně s psychologíí a psychologickými léčebnými metodami. Je to odborná a záměrná léčebná aplikace zavedených klinických metod podle uznávaných psychologických postupů.<sup>245</sup>

Zejména při práci s oběťmi násilných trestných činů mohou psychologové využít *terapii orientovanou na trauma*. Účinná pomoc oběti zde musí být zaměřena přímo na jejich viktimizaci, tj. na to co prožily a co je zdrojem současných problémů a poruch v chování a prožívání. Proto již v prvním kontaktu s obětí je vhodné se zaměřit přímo na kritické momenty zločinu a použít techniku „vyprávění svého příběhu“ (tell your story).

<sup>242</sup> Srov. ŠPATENKOVÁ, N. Krize a krizová intervence. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9951-8. s. 129.

<sup>243</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 135.

<sup>244</sup> Srov. VÁLKOVÁ, H. KUCHTA, J. HULMÁKOVÁ, J. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 204.

<sup>245</sup> Srov. KOPECKÁ, I. Psychologie, 3. díl. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-9881-3. s. 966.

Další pomoc, kterou bych zde zmínila je *terapie zjevných následků traumatu*. Účinná intervence se musí zabývat skutečnými problémy obětí násilí. Jejich léčba vyžaduje specifické postupy. Jedním z typických problémů obětí násilí je tzv. symptom vyhýbání se (escape syndrom). Jde o tendenci vyhýbat se podnětům, místům a situacím, které trestný čin připomínají. Tím, ale naopak udržují svůj strach v chodu, protože se zbavují možnosti, jak se ho odnaučit. Léčebnou technikou je v tomto případě „návrat do kritických událostí“ a to buď v symbolické podobě (fotodokumentace z místa činu) nebo reálně.<sup>246</sup>

Motivace vstoupit do psychoterapie vzniká obvykle později, teprve tehdy, když se stav psychické nepohody stává chronickým. Obecně platí, že pomoc i terapie obětem se daří, pokud jsou klienti ochotni k aktivní spolupráci a vnímají sami sebe jako kompetentní a akceschopné osoby. Viditelné zlepšení u odborné péče lze očekávat zhruba do šesti měsíců od zahájení terapie. U oběti postupně dochází k vytvoření nové životní rovnováhy.<sup>247</sup>

Na trestný čin nelze nikdy zapomenout. Účelem psychologické podpory je povzbuzení klienta k tomu, aby svůj otřesný zážitek přijal a emocionálně zpracoval. Poradce musí věřit, že v každé situaci existuje nějaké dobré východisko. I ve zdánlivě bezvýchodném okamžiku lze uplatnit zásadu „malých krůčků“. Ta se opírá o přesvědčení, že vždy existují nepatrné a drobné krůčky, kterými oběť může sama zahájit dlouhou a ne snadnou pomoc k ukončení trápení. Posílí nejen sebedůvěru, ale naučí klienta novým, jiným způsobům chování a tím lépe zvládnout své trauma.<sup>248</sup>

Podle mého názoru je základem dobré psychologické pomoci především umění aktivně naslouchat a vést dobře rozhovor. Poradce by měl rozpoznat hlavní problém a na něj pak soustředit pomoc.

### 6.2.3 Následná psychologická péče

Následná psychologická péče je velmi individuální záležitost. Probíhá většinou ve formě dlouhodobého a opakovaného kontaktu klienta a psychologa formou sezení nebo rozhovorů.

---

<sup>246</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 136 a násl.

<sup>247</sup> Srov. VÁLKOVÁ, H. KUCHTA, J. HULMÁKOVÁ, J. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 205.

<sup>248</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 138 a násl.

K využití této služby dochází většinou ze dvou důvodů:<sup>249</sup>

1. *Oběť je na základě určitých kritérií vyhodnocena jako ohrožená či zranitelná osoba* – většina obětí profituje již z prvního poradenského rozhovoru, podle potřeb využívají oběti možnosti opakovaného kontaktu. Jen relativně malá část obětí kriminality je v průběhu prvních nebo následných kontaktů vyhodnocena jako riziková. Typickým příkladem klientů, kteří následnou pomoc využívají, jsou oběti násilných trestných činů, znásilnění nebo domácího násilí. Také pozůstalí (nejčastěji rodiče zavražděných dětí) potřebují na vstupní poradenství navázat následnou psychologickou péči.
2. *Klient sám projevuje zájem o následnou péči* – jde především o klienty s delším časovým odstupem od trestného činu, u kterých přetrvávají intenzivní příznaky traumatu. Do této skupiny spadají také oběti, které utrpěly nová emocionální zranění v důsledku pochodů sekundární viktimizace.

Psychologickou péči obětem trestných činů poskytují soukromí psychologové, lze využít psychologické služby neziskových a příspěvkových organizací, ale tuto pomoc poskytuje i stát a jeho subjekty.

Specializovaná místa, která poskytují následnou odbornou pomoc obětem trestných činů ve formě střednědobých nebo dlouhodobých terapií jsou obtížně dostupná. Terapeutů, kteří se specializují na léčbu traumatu, není mnoho a nepokrývají celoplošně území ČR.<sup>250</sup>

Od sedmdesátých let 20. století jsou psychologové součástí týmu také u Policie České republiky. K výraznému rozšíření jejich služeb, ale došlo až v posledních pěti letech a to i včetně viktimologicky preventivních aktivit. Nová koncepce psychologických služeb přinesla významný posun v odborném uplatnění policejních psychologů včetně možnosti více se orientovat na potřeby veřejnosti.<sup>251</sup>

Odborná pomoc psychologů, psychiatrů a psychoterapeutů je dáována do souvislosti s reálným děním v době po zločinu. Psychoterapie nemůže nahradit nebo vyřešit faktické problémy a potřeby, do kterých se oběť v souvislosti s následky zločinu dostala. Proto moderní systémy pomoci obětem zločinů zdůrazňují komplexní přístup,

---

<sup>249</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 140.

<sup>250</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 633.

<sup>251</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 606 až 607.

který tvoří *psychologické, právní, praktické a sociální služby*. Právě v kombinaci těchto služeb je spatřován perspektivní trend v poskytování pomoci obětem závažných zločinů.<sup>252</sup>

### 6.3 Sociální pomoc a poradenství

Sociální práce jako svébytný obor v rámci pomáhajících profesí je považována za společensko vědní disciplínu. Její teoretické poznatky jsou zčásti její vlastní a zčásti založeny na poznatcích jiných věd. Ty jsou v rámci sociální práce využívány k prospěchu klientů sociální práce.<sup>253</sup>

Vstupem do Evropské unie v roce 2004 se Česká republika zavázala k poskytování stejných standardů v sociální péči o oběti kriminality, jako stávající členské státy. K takové změně, ale nestačí pouhá úprava legislativy, ale je nutné přizpůsobit dosavadní praxi a propojit poskytování sociálních služeb státních institucí s nestátními organizacemi.<sup>254</sup>

K podpoře sociální pomoci obětem trestných činů vydala organizace Victim Support Europe v roce 1998 Deklaraci sociálních práv obětí, která uvádí základní principy sociální pomoci:<sup>255</sup>

- *odpovědnost za situaci obětí trestné činnosti a snaha o její zlepšení je součástí společenské kultury,*
- *závažnost sekundární viktimizace a nutnost ji řešit a omezovat ji,*
- *potřeba dbát ochrany soukromí, osobních údajů a znovunastolení lidské důstojnosti oběti,*
- *organizace, které jednají s oběťmi, by měly poskytovat komplexní informace o jejich právech,*
- *zacházení s dětskými oběťmi by mělo být speciální a individuální,*

---

<sup>252</sup> Srov. VÁLKOVÁ, H. KUČHTA, J. HULMÁKOVÁ, J. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 206.

<sup>253</sup> Srov. ELIČHOVÁ, M. a kol. Sociální práce. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9803-0. s. 461.

<sup>254</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 141-144.

<sup>255</sup> Srov. [online]. [cit. 2020-10.26]. Dostupné na adrese: <<http://victimssupporteurope.eu/activeapp/wp-content/uploads/2012/09/VSE-Social-Rights-of-Victims-of-Crime3.pdf>>. Text přeložený do českého jazyka uveřejněn v časopise České vězeňství, 3/2003, s. 22 a násl.

- *system bezplatných služeb pro oběti by měl být považován za základní právo oběti a měl by být podporován vládou každé země, aj.*

Cílovou skupinou sociální práce jsou i klienti, v jejichž životě se vyskytly sociálně patologické jevy, jako jsou delikvence, kriminalita, domácí násilí apod. Vzhledem k těmto jevům mohou být v pozici aktérů i obětí.<sup>256</sup>

Sociální pomoc obětem trestné činnosti poskytují nejčastěji Probační a mediační služba ČR a neziskové organizace, o kterých jsem se již zmiňovala, dále sociální pracovníci. Psychologické a sociální poradenství nejsou však upraveny zákonem o obětech, ale zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

V něm se dělí sociální poradenství na *základní a odborné*. Základní směřuje k poskytnutí informací, které přispívají ke zvládnutí sociální situace oběti a poskytovatelé jsou vždy povinni tuto oblast poradenství zajistit. Každá osoba má nárok na bezplatné poskytnutí základního sociálního poradenství o možnostech řešení nepříznivé sociální situace.<sup>257</sup> Odborné sociální poradenství je zaměřené na potřeby jednotlivých okruhů osob.<sup>258</sup> Poskytují ho tzv. občanské poradny a týká se především těchto záležitostí: bydlení, rodina, majetkové záležitosti, občanskoprávní vztahy. Probíhá formou osobních konzultací, telefonických hovorů s klientem nebo písemně.<sup>259</sup>

Občanské poradny poskytují nezávislé, odborné, nestranné a bezplatné sociální poradenství podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Pomáhají zpravidla zranitelnějším skupinám populace, jako jsou osamělí rodiče, nezaměstnaní, národnostní menšiny dále pak obětem domácího násilí či obětem trestných činů. Občanské poradny vždy respektují klienta a jeho rozhodnutí, jak dále jednat.<sup>260</sup>

Cílem sociálního poradenství je během rozhovoru s klientem posílit jeho odpovědnost za vlastní rozhodnutí, upevnit dovednosti, které jsou nutné pro řešení náročné situace nebo mu sdělit, kde jsou další zdroje nezbytné pro řešení problému a za jakých podmínek jsou mu k dispozici.<sup>261</sup>

<sup>256</sup> Srov. MÁTEL, A. Teorie sociální práce I. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2825-9. s. 43.

<sup>257</sup> § 2 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění.

<sup>258</sup> § 37 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění.

<sup>259</sup> Srov. MATOUŠEK, O. Sociální služby. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9. s. 106.

<sup>260</sup> Srov. OBČANSKÉ PORADNY. [online]. [cit. 2020-09-15]. Dostupné z: <<https://www.obcanskeporadny.cz/cs/o-nas>>.

<sup>261</sup> Srov. MATOUŠEK, O. Sociální služby. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9. s. 106.

Negativní zážitek zůstane trvalou součástí osobnosti oběti, ale vzpomínky na stresující událost ztratí bezprostřední emocionální náboj. Záleží na mnoha okolnostech, kdy a zda se vůbec oběť vrátí ke svému plnohodnotnému životu. Někteří odborníci uvádí, že by k němu mohlo dojít asi za 1 až 1,5 roku po činu, ale tento průběh není šablonovitý a ne každému se podaří nalézt svou novou životní rovnováhu.<sup>262</sup>

## 6.4 Jednání s obětí trestného činu

Jednání s člověkem, kterého postihla tragická událost, je pro obě zúčastněné strany velmi náročné. I naši policisté prožívají tyto situace jako zátěžové a stresující. Zvláštní význam je přikládán prvnímu setkání bezprostředně po kritické události. Je proto důležité, aby tato jednání byla profesionální a především citlivá. Při vhodném jednání lze nejen získat důvěru oběti, ale zjistit od ní i potřebné informace. Záleží také na správné verbální a neverbální komunikaci.

Psychologové doporučují v oblasti nonverbální komunikace:<sup>263</sup>

1. *Zrakový kontakt* – může signalizovat povzbuzení a podporu, oběti mají tendenci vyhybat se zrakovému kontaktu, pro jeho navázání by se tedy měla druhá strana snažit o přímý a přirozený pohled do očí oběti.
2. *Držení těla* – je vhodné, aby si pomáhající kontroloval své držení těla, bezděčné odklánění se nebo nahýbání trupu směrem od oběti naznačuje odstup či nechuť, vzpřímený postoj zase signalizuje neosobní jednání.
3. *Vzdálenost* – optimální prostorová vzdálenost mezi obětí a jednajícím člověkem neexistuje, záleží na konkrétní situaci a osobnosti zúčastněných, je vhodné řídit se reakcemi oběti.

Pro oblast verbální komunikace existují rovněž doporučení:

Rozhovor s obětí vyžaduje kontrolu *hlasitosti, rychlosti a rytmu mluveného projevu*. Je vhodné hovořit tlumeným hlasem, pomalu, s delšími přestávkami mezi jednotlivými otázkami. Pomalý rytmus působí dojmem trpělivosti a ohleduplnosti.

Velikovská ještě dodává, že je důležité *aktivně naslouchat* – pozorného posluchače vytváří technika shrnování a empatického mlčení, které pak působí v rozhovoru uklidňujícím dojmem. Používání *osobních formulací* typu „mám pocit“ nebo „myslím

<sup>262</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 397.

<sup>263</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Policejní psychologie. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-931-3. s. 206 až 207.



si“ vzbuzuje pocit většího zájmu. Zmiňuje i *vyjadřování pocitů* a preferování nestranného přístupu, který ale není neosobní a nevylučuje citlivost („mrzí mě, co se stalo“).<sup>264</sup>

Forenzní psycholožka Čírtková uvádí obecné zásady pro jednání s obětí trestného činu. Na prvním místě zmiňuje právo na informace (blíže jsem již uvedla v kapitole 3.2.1), dále bezpečí, důvěru a empatii.<sup>265</sup>

*Bezpečí* – přirozeným důsledkem trestného činu je narušení pocitu bezpečí a strach oběti z toho, že by se trestný čin mohl opakovat. Policie a další články působící v trestním řízení by měly přispět k obnově pocitu bezpečí jak psychologickými prostředky (doporučit přítomnost přátel), tak fakticky (zajistit maximální bezpečí oběti v průběhu trestního řízení i v době po propuštění pachatele na svobodu). K tomu patří i povinnost chránit oběť (svědka) před zastrašováním.

*Důvěra* – oběť trestný čin nespáchala, přesto se v průběhu vyšetřování občas může s příznaky nedůvěry setkat. Pocit, že jí není důvěřováno, vzniká nejčastěji v důsledku nevhodně vedeného dotazování. Zejména u soukromých a intimních otázek je potřeba vážít jejich nezbytnost. Vždy je nutné oběti objasnit, proč je důležité, aby se k takovým otázkám vyjádřila.

*Empatie* – při jednání s obětí je důležitá i dostatečná empatie. Schopnost vcítit se do situace oběti je podstatná i pro objasňování a vyšetřování případu.

Ze své praxe vím, že sdělování nepříjemné zprávy nebo první kontakt s obětí představují profesionální situace, kdy je zapotřebí volit správný psychologický přístup. Mezi nepříjemné povinnosti policistů patří vyrozumívání příbuzných o úmrtí, zranění nebo pohřbování blízké osoby. Taková zpráva může sama o sobě vyvolat u osoby příjemce vážný psychický otřes, proto by se měla sdělovat co nejšetrněji, zároveň ale srozumitelně a výstižně.

Odborníci doporučují připravit se předem na oznámení nepříjemné zprávy:<sup>266</sup>

1. *Shromáždit co nejvíce informací o oznamované události* (datum, čas, místo, bližší okolnosti).

---

<sup>264</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-9173-4-s. 520.

<sup>265</sup> Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Policejní psychologie. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-931-3. s. 206 a násl.

<sup>266</sup> POLICIE ČR. Krajské ředitelství Jihočeského kraje. Odbor psychologických služeb. Pro interní potřeby Policie ČR.

2. *Shromáždit co nejvíce informací o pohřešované nebo poškozené osobě* (jméno, příjmení, datum narození, bydliště), také kde se nyní zraněná osoba nachází nebo tělo zemřelého.
3. *Shromáždit co nejvíce informací o osobách, kterým bude zapotřebí nepříjemnou zprávu oznámit* - tedy jména a adresy nejbližších příbuzných, informace týkající se zdravotního stavu rodiny.
4. *Vhodná volba policistů (oznamujících)* -z taktických důvodů je pro oznamování nepříjemné zprávy vhodná dvojice policistů muž a žena, mohou být ale i dva muži (respektované authority).
5. *Rozdělení rolí* – domluvit se předem, kdo z dvojice bude mluvčí a kdo bude dělat psychickou oporu pozůstalým.
6. *Vhodné načasování úkolu* – není příliš vhodné budit rodinu o půlnoci nebo časně ráno, raději tuto zprávu oznamovat až po „přirozeném“ probuzení osoby, kdy člověk bývá psychicky odpočatý.

Psychologové dále upozorňují, že vždy se musí nepříjemná zpráva sdělovat osobně, nikdy po telefonu. Vhodné je zajistit nepřítomnost dětí, požádat, aby se dotyčná osoba nejprve posadila a po celou dobu úkonu pečlivě sledovat psychický a zdravotní stav zúčastněných osob. Nakonec vyjádřit i náš postoj k této události – „*Je nám to líto*“. Po předání nepříjemné informace poskytnout příjemci fyzickou a psychickou oporu.

Při předávání nepříjemné zprávy policisté nebo pomáhající pamatují na plačícího poškozeného nebo pozůstalého a nikdy ho neutěšují slovy „*To bude dobré*“, „*to přebolí*“ apod. Oběť mívá často potřebu odreagovat nahromaděné psychické napětí sociálně přijatelným způsobem (pláčem).<sup>267</sup>

---

<sup>267</sup> POLICIE ČR. Krajské ředitelství Jihočeského kraje. Odbor psychologických služeb. Pro interní potřeby Policie ČR.

## 7 Prevence kriminality

Podoba kriminality v České republice se v průběhu devadesátých let přiblížila stavu kriminality ve vyspělých státech. V důsledku dynamického společenského vývoje došlo k podstatným kvalitativním i kvantitativním změnám. Vyrůstá počet případů násilné kriminality, domácího násilí, týrání a zneužívání dětí, žen i starých a bezmocných osob. Roste podíl pachatelů z řad dětí a mládeže. Rozšiřuje se i počet trestných činů spáchaných v souvislosti s drogami a jinými návykovými látkami. U pachatelů je leckdy zarážející jejich brutalita a bezohlednost. *Vývoj kriminality podstatně přispěl k tomu, že ve druhé polovině 20. století začala být kriminální prevence považována za rovnocennou trestní represí.*<sup>268</sup>

Preventivní politika jako rovnocenná součást kriminální politiky se v České republice začala formovat na úrovni vlády od roku 1993. Postupně došlo k budování organizačních, personálních, finančních a dalších elementů nezbytných pro efektivní realizaci systémově pojaté prevence v ČR.<sup>269</sup>

V odborné literatuře se nenajde jednotné vymezení pojmu a obsahu prevence kriminality. Je definována jako opatření zaměřená na předcházení sociálně patologických jevů ve společnosti, především pak kriminality.<sup>270</sup> V širokém kontextu ji lze vnímat jako *veškerá opatření směřující k eliminaci trestné činnosti před jejím započítím, případně před jejím pokračováním.*<sup>271</sup> Někteří autoři hovoří o *realizaci společenských aktivit orientovaných na jejich odstranění, oslabení nebo neutralizaci.*<sup>272</sup> Autorka Velikovská ji charakterizuje jako *předcházení nežádoucím jevům, tj. souhrn aktivit, které mají zajistit včasnou obranu před možnými nepříjemnými následky.*<sup>273</sup>

Cílem prevence je tedy zastavit růst kriminality nebo docílit jejího zmenšení. Jde o působení na faktory kriminality, na příležitosti a podněty k páčání trestných činů, o

---

<sup>268</sup> Srov. NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. Kriminologie. 2. vyd. Praha: Aspi Publishing, 2004. ISBN 80-7357-026-2. s. 171-172.

<sup>269</sup> Srov. VÁLKOVÁ, H. KUČHTA, J. HULMÁKOVÁ, J. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 266.

<sup>270</sup> Srov. ZOUBKOVÁ, I. Kriminologický slovník. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312. s. 312.

<sup>271</sup> Srov. VÁLKOVÁ, H. KUČHTA, J. HULMÁKOVÁ, J. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 257.

<sup>272</sup> Srov. GŘIVNA, T. a kol. Kriminologie, 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-615-0. s. 142.

<sup>273</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 490.

působení na potenciální pachatele a potenciální oběti a o vytváření zábran proti páchání trestných činů.<sup>274</sup>

Jsou rozlišovány *přímé preventivní strategie*, které jsou bezprostředně cílené proti kriminalitě. Jedná se například o informativní kampaně v hromadných dopravních prostředcích, které upozorňují na rizika kapesních krádeží či přednášky pro seniory zaměřené na různé druhy kriminálních aktivit. *Nepřímé preventivní strategie* se zaměřují na aktivity směřující do oblasti politiky zaměstnanosti, bydlení apod. s cílem zvýšit kvalitu života společnosti jako celku.<sup>275</sup>

Preventivní aktivity se třídí podle obsahového zaměření na prevenci sociální, prevenci situační a prevenci viktimologickou. Blíže se budu jednotlivým skupinám věnovat v následujících podkapitolách.

## 7.1 Sociální prevence kriminality

Jedná se o preventivní strategii zaměřenou na lidi. Sociální prevence se soustřeďuje na sociální kriminogenní faktory a na jejich překonávání nebo jejich neutralizaci. Je orientována na takové sociální jevy, jako jsou prostituce, alkoholismus, nezaměstnanost, bezdomovectví aj.<sup>276</sup> Sociální prevence jako součást sociální politiky je zaměřena na vytváření příznivých podmínek společenského života v oblasti ekonomické, sociální, výchovně – vzdělávací, volnočasové, psychologické apod. Zaměřuje se na změnu nepříznivých aspektů života jednotlivce a společnosti jako celku, které se mohou stát ve svém důsledku významnými kriminogenními faktory.<sup>277</sup>

Podle Tomáška je v centru zájmu *sociální prevence pachatel a jeho sklony k trestné činnosti, respektive veškeré zjistitelné faktory, které ji podmiňují. Rozdíly v jednotlivých programech a opatřeních jsou dány pouze tím, v čem tyto vlivy spatřují.*<sup>278</sup>

---

<sup>274</sup> Srov. NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. Kriminologie. 2.vyd. Praha: Aspi Publishing, 2004. ISBN 80-7357-026-2. s. 172.

<sup>275</sup> Srov. VÁLKOVÁ, H. KUČHTA, J. HULMÁKOVÁ, J. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 258.

<sup>276</sup> Srov. NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. Kriminologie. 2. vyd. Praha: Aspi Publishing, 2004. ISBN 80-7357-026-2. s. 173.

<sup>277</sup> Srov. VÁLKOVÁ, H. KUČHTA, J. HULMÁKOVÁ, J. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 258.

<sup>278</sup> Srov. TOMÁŠEK, J. Úvod do kriminologie: jak studovat zločin. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-802-4729-824. s. 186.

Mezi typické objekty opatření sociální prevence patří:<sup>279</sup>

*Rodina* – je prioritní životní prostředí jedince a sehrává nejdůležitější úlohu v procesu socializace dítěte, výrazně formuje osobnost každého člověka, dítě se v rodině učí, pozoruje chování a jednání rodinných příslušníků a pak je napodobuje. Rodina zprostředkovává v rámci sociálního učení hodnotové vzory chování, které usnadňují sociální interakci a navazování pozitivních sociálních vztahů. Z pohledu prevence sehrává rodina zásadní roli.

*Školní prostředí* – významným způsobem zasahuje do výchovného procesu, formuje osobnost mladého jedince, škola je dalším významným socializačním činitelem v rámci dotváření určitého životního stylu, včetně postoje a hodnotové orientace dítěte. V rámci školního prostředí je realizována celá řada preventivních aktivit cílených především na adresáty z řad mládeže.

*Sféra trávení volného času* – negativní formy prožívání volného času (např. časté a opakované návštěvy restaurací, heren či bezcílné potulování po okolí) lze považovat za významný faktor v rámci rozvoje kriminálního chování. V dnešní moderní společnosti je nabídka volnočasových aktivit široká, ale stoupá jejich finanční náročnost. Tyto aktivity (např. kroužky výpočetní techniky, taneční školy či nově lezení a bouldering) se rozšiřují především ve velkých městech, ale v menších lokalitách se stávají často nedosažitelné. Vytváří se tak jisté bariéry v oblasti smysluplného zapojování do volnočasových aktivit, ať již z důvodu nedostupnosti, ekonomické nedostatečnosti nebo nevytvoření si pozitivního vztahu k této důležité oblasti, která výrazným způsobem ovlivňuje další životní orientaci člověka.

*Zaměstnání* – jako zdroj příjmů souvisí s uspokojováním potřeb jedince a stává se určitou formou sociální kontroly. Nezaměstnanost je problémem ekonomickým i sociálně patologickým a v rámci etiologie kriminality sehrává významnou úlohu. V současné době je v praxi realizována celá řada projektů zaměřených na zvyšování zaměstnanosti především u skupin kriminálně rizikových jedinců, programy jsou zaměřeny především na udržení si pracovní pozice u jedinců, kteří přišli do konfliktu se zákonem. Problematice zaměstnání je v rámci kriminality věnována zvýšená pozornost, protože zaměstnání společně s bydlením je jedním z nejdůležitějších faktorů ukončení kriminální kariéry.

---

<sup>279</sup> Srov. VÁLKOVÁ, H. KUČTA, J. HULMÁKOVÁ, J. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 259 a násl.

*Média* – často bývá poukazováno na jejich negativní působení, kritizována bývá především nadměrná prezentace násilí a její vliv na charakter a osobnost dětí, které ve svém důsledku může vést až k závažnému kriminálnímu chování. Nejde jen o prezentaci násilných vzorů chování, ale i různých životních stylů, které se označují jako rizikové (konzumace alkoholu, kouření apod.). Média nepřinášejí do života jen negativní aspekty, ale některé informace, které prezentují, obohacují v pozitivním slova smyslu. Sahrávají tak v oblasti prevence kriminality nezastupitelnou úlohu.

Významnou roli hraje posilování prosociálního chování, vzájemná empatie, zodpovědnost, mírnění agresivity nebo její projevy transformovat do přijatelné podoby společenského chování. Preventivní opatření by neměla probíhat jen v rámci dospělé populace, ale měla by se soustředit i na děti. S mnoha patologickými jevy se mohou setkat již v prostředí primární rodiny. *Matějček k tomuto uvádí: „ Pracuje-li se na všech frontách, je větší naděje na úspěch. Nestěžujme si na agresivitu dětí a na televizi, ale ptejme se, co děláme pro nápravu. Jak je vidět, nejde o nic jiného než o běžné a obvyčejné výchovné principy, které by měly obecně platit. Jako bychom na ně zapomněli.“*<sup>280</sup>

## 7.2 Situační prevence kriminality

Situační prevence je zaměřena na odstraňování kriminogenních situací a na omezování příležitostí ke spáchání trestných činů.<sup>281</sup> Orientuje se na místo a podmínky, za nichž ke zločinu dochází.<sup>282</sup> Nevěnuje pozornost samotnému pachateli trestného činu a okolnostem, jež ho vedly ke spáchání skutku, ale její prioritní zájem směřuje ke skutku jako takovému a k příležitostem, které jeho spáchání umožňují.<sup>283</sup>

Kriminologické poznatky ukazují, že určitá místa, určitá doba dne, týdne, měsíce nebo roku a určité situace jsou pro některé kriminální aktivity zvláště příhodné, a že

---

<sup>280</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 498 a násl.

<sup>281</sup> Srov. NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. Kriminologie. 2.vyd. Praha: Aspi Publishing, 2004. ISBN 80-7357-026-2. s. 180.

<sup>282</sup> Srov. TOMÁŠEK, J. Úvod do kriminologie: jak studovat zločin. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-802-4729-824. s. 186.

<sup>283</sup> Srov. VÁLKOVÁ, H. KUČHTA, J. HULMÁKOVÁ, J. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 261.

kontrola a pozornost věnována právě těmto místům, dobám a situacím může rozsah kriminality výrazně ovlivnit.<sup>284</sup>

Válková dodává, že významným prvkem zločinu je racionální volba pachatele, který zvažuje klady a zápory své zamýšlené kriminální aktivity. V tomto ohledu je v rámci opatření situační prevence ve smyslu omezení příležitostí vhodných ke spáchání trestné činnosti nutné zaměřit pozornost na změnu struktury příležitostí právě v neprospěch pachatele. Mezi nejčastější v praxi realizované techniky situační prevence patří:<sup>285</sup>

*a) Opatření komplikující přístup k prostředkům vhodným pro spáchání trestného činu* – mezi taková opatření patří běžně užívané zámky, mříže, alarmy, které pachateli ztíží dosáhnout zamýšleného cíle. Dalšími jsou opatření, která spočívají v systémově pojaté kontrole přístupů zamezující pachateli vstup na případné místo činu – kontrolované vstupy do objektů – čipové karty, fyzická kontrola pracovníků bezpečnostních agentur apod. Významnou preventivní úlohu sehrávají dnes také důkladné kontroly na letištích, vstupů do zvýšeně chráněných objektů (budovy soudů, ministerstev) nebo na rizikových masových akcích.

*b) Opatření omezující užitek, prospěch z trestné činnosti* – pachatele od úmyslu spáchat trestný čin může odradit snížení nebo vyloučení jakéhokoliv zisku ze zamýšlené protiprávní aktivity. Jedná se o odstranění samotného cíle kriminální aktivity (např. nahrazení finanční hotovosti rozšířením bezhotovostních plateb). Většina chráněných hodnot má speciální značení (např. obtížně odstranitelné výrobní číslo) apod. Takové značení věcí pachateli ztíží jeho další prodej a pro policisty je vodítkem k usvědčení a dopadení pachatele. Ke snížení prospěchu z trestné činnosti pomáhají také různá systémová opatření, která spočívají ve stanovení pravidel pro realizaci různých rizikových situací (např. pro převoz peněz).

*c) Zvýšení rizika dopadení pachatele* – riziko, že bude dopaden, je pro racionálně uvažujícího pachatele jedním z významných faktorů při jeho rozhodování, zda trestný čin spáchat nebo nikoliv. V praxi je využívána celá řada moderních technických prostředků (např. kamerové systémy). Kamerový záznam zachycující pachatele trestné

---

<sup>284</sup> Srov. NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. Kriminologie. 2. vyd. Praha: Aspi Publishing, 2004. ISBN 80-7357-026-2. s. 181.

<sup>285</sup> Srov. VÁLKOVÁ, H. KUČHTA, J. HULMÁKOVÁ, J. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 262 a násl.

činnosti se stává stále častěji prostředkem, který slouží k dopadení a usvědčení pachatele.

Další opatření, které mohu uvést ze své praxe je *formální dohled*. Ten je realizovaný na profesionálním základě. Příslušníci policie, strážníci městské policie nebo pracovníci bezpečnostních agentur chrání bezpečnost osob, majetek i veřejný pořádek. Nejlepší formou prevence je přítomnost policisty na ulici.

Závěrem bych ještě zmínila *přirozený dohled*, který vykonává vlastně každý z nás, aniž bychom si to ve většině případů vůbec uvědomovali. Všimáme si přirozeně toho, co se děje kolem nás.

### 7.3 Viktimologická prevence

Viktimologická prevence zprostředkovává nejčastěji formou široké osvěty potenciálním obětem informace, jak se vyhnout nebezpečným situacím, nebo jak se v nich zachovat. Podstatou této prevence je informační moment.<sup>286</sup>

Do určité míry se překrývá s prevencí sociální a situační. Orientuje se na potenciální a skutečné oběti trestných činů. Je zaměřena na činnost osvětovou, poradenskou a na vštěpování obecných a speciálních zásad ochrany ohrožených osob. Zahrnuje i různé výcvikové kurzy psychologické a fyzické obrany.<sup>287</sup>

Velikovská ještě dodává, že tato prevence probíhá např. formou besed, přednášek nebo mediálních kampaní, kde se předávají potřebné informace o tom, jak se vyvarovat riziku stát se obětí trestné činnosti.<sup>288</sup>

Co se týká výchovného působení samotné policie, její preventivní aktivity jsou namířeny dvěma směry.<sup>289</sup> *První oblastí viktimologické prevence* se zabývá specializovaný policejní odbor tisku a prevence. Ten organizuje nejrůznější preventivní aktivity ve vzdělávacích a pobytových zařízeních, na silnicích pro řidiče apod. Tito odborníci vstupují do kontaktu s neziskovým sektorem, publikují články, vystupují na besedách ve škole nebo přednášejí zdravotnickému nebo sociálnímu personálu.

---

<sup>286</sup> Srov. TOMÁŠEK, J. Úvod do kriminologie: jak studovat zločin. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-802-4729-824. s. 186.

<sup>287</sup> Srov. NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. Kriminologie. 2.vyd. Praha: Aspi Publishing, 2004. ISBN 80-7357-026-2. s. 188.

<sup>288</sup> Srov. VÁLKOVÁ, H. KUČHTA, J. HULMÁKOVÁ, J. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 264.

<sup>289</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. 978-80-271-9173-4. s. 505 a násl.



*Druhá oblast policejní viktimologické prevence se zaměřuje směrem dovnitř policie, realizuje se v podobě přípravy samotných policistů. Některé informace z oboru viktimologie jsou zahrnovány již do základní odborné přípravy, která se realizuje na středních policejních školách, odborné kompetence si policisté mohou rozšířit i prostřednictvím sebevzdělávání na nejrůznějších vysokých školách.*

Nejznámějším kritériem pro klasifikaci prevence kriminality jsou adresáti preventivních aktivit. Podle tohoto kritéria rozlišujeme prevenci primární, sekundární a terciární.

## 7.4 Primární prevence

Primární prevence zahrnuje aktivity adresované *veškerému obyvatelstvu*, případně některým vybraným demografickým skupinám (děti, senioři, ženy). Zaměřuje se na všechny potenciální kriminogenní faktory sociální, situační i viktimologické. *Usiluje o odvrácení od kriminálního jednání a o aktivní podporu společensky akceptovatelného chování.*<sup>290</sup>

Primární prevence se snaží prostřednictvím hospodářské politiky, sociální politiky, kulturní politiky, právní politiky aj. působit na příčiny kriminality. Tato prevence má často charakter nepřímé strategie.<sup>291</sup>

Primární prevence začíná již od narození a to nejen dobrými radami blízkých dospělých, ale i různými preventivními aktivitami škol. Jedná se o cíleně zaměřené školní besedy a přednášky popisující rizika sociálních sítí, obezřetnost při manipulaci s osobními údaji nebo nové sociálně - patologické jevy spojené s nástrahami informačních technologií. Podstatnou úlohu v primární prevenci sehrávají i právě často kritizované sdělovací prostředky a jejich osvětové snahy.<sup>292</sup>

---

<sup>290</sup> Srov. VÁLKOVÁ, H. KUČHTA, J. HULMÁKOVÁ, J. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 265.

<sup>291</sup> Srov. NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. Kriminologie. 2. vyd. Praha: Aspi Publishing, 2004. ISBN 80-7357-026-2. s. 189.

<sup>292</sup> Srov. VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 500.

## 7.5 Sekundární prevence

Sekundární prevence je založena na poznatku, že určití jedinci a určité životní situace se z hlediska trestné činnosti vyznačují zvýšeným rizikem. Na ně se pak také tento typ opatření orientuje.<sup>293</sup> Je adresována především kriminálně rizikovým skupinám, jako jsou děti bez náležitého dozoru, záškoláci, alkoholici, bezdomovci aj, soustřeďuje se také na sociálně patologické jevy a příčiny kriminogenních situací.<sup>294</sup>

Preventivní aktivity jsou určeny také potencionálním obětem trestné činnosti, s vyšší mírou ohrožení, např. seniorům, kterým je poskytována specializovaná sociální péče. Příkladem sekundární situační prevence je instalace kamerového systému na nepřehledná místa, kde dochází ke zvýšenému nápadu trestné činnosti.<sup>295</sup>

## 7.6 Terciární prevence

Terciární prevence je zaměřena hlavně na předcházení kriminální recidivy u pachatele a viktimologické recidivě u oběti.<sup>296</sup> Cílem aktivit terciární prevence je tedy zabránit opakování trestné činnosti.

U pachatelů jde o odvracení od započaté kriminální kariéry. Ukládání a výkon trestů nebo ochranných opatření přináší jistý preventivní účinek. Samotná pohrůžka trestem může u řady potencionálních pachatelů sehrát preventivní roli.<sup>297</sup>

U obětí trestné činnosti se usiluje o odvracení viktimologické recidivy, tedy o to aby se tatáž osoba nestávala opakovaně obětí trestných činů.<sup>298</sup>

Cílem všech projektů a aktivit prevence je znesnadnit spáchání trestného činu, zvýšit rizika pro pachatele, že bude dopaden a potrestán a minimalizovat zisky z trestné činnosti.

---

<sup>293</sup> Srov. TOMÁŠEK, J. Úvod do kriminologie: jak studovat zločin. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-802-4729-824. s. 185.

<sup>294</sup> Srov. NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. Kriminologie. 2. vyd. Praha: Aspi Publishing, 2004. ISBN 80-7357-026-2. s. 190.

<sup>295</sup> Srov. VÁLKOVÁ, H. KUČHTA, J. HULMÁKOVÁ, J. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 265.

<sup>296</sup> Srov. NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. Kriminologie. 2. vyd. Praha: Aspi Publishing, 2004. ISBN 80-7357-026-2. s. 191.

<sup>297</sup> Srov. VÁLKOVÁ, H. KUČHTA, J. HULMÁKOVÁ, J. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 266.

<sup>298</sup> Tamtéž.

Ráda bych na tomto místě zmínila další projekt prevence kriminality, se kterým máme dobré zkušenosti i na Obvodním oddělení ve Vimperku a to jsou *asistenti prevence*.

Jde o specifický projekt zvyšující bezpečí v sociálně vyloučených lokalitách, který působí preventivně proti extremismu a motivuje samosprávy i občany k hledání pozitivních řešení problémů. Je realizován od září 2009 odborem prevence kriminality Ministerstva vnitra v celé České republice. Primárním cílem je snížit počet spáchaných trestných činů a přestupků v sociálně vyloučené lokalitě, prevence sousedských sporů, bagatelní a latentní protiprávní činnosti, které policie nebo městská policie v rámci sociálně vyloučených lokalit obtížně řeší a změna negativního pohledu majoritní společnosti na osoby sociálně vyloučené.<sup>299</sup>

*Prevence kriminality je v České republice realizována na třech úrovních:*

- *republiková úroveň*
- *krajská,*
- *lokální (místní úroveň).*<sup>300</sup>

Na republikové úrovni jde o určitý strategický rámec realizace prevence kriminality, o vytváření preventivní politiky vlády a koordinaci aktivit jednotlivých subjektů zastoupených v Republikovém výboru pro prevenci kriminality. Na krajské úrovni jde o koordinaci aktivit v oblasti prevence na území příslušného kraje, zprostředkování informací mezi ministerstvy a obcemi, o zapojení se a realizaci dotačních aktivit v oblasti prevence kriminality. Na lokální úrovni dochází ve svém důsledku k naplňování opatření kriminality. Jako nejefektivnější se jeví právě programy postavené na místní znalosti, potřebách lokality a místních možnostech jejich řešení.<sup>301</sup>

V rámci prevence působí celá řada subjektů. Zcela specifické místo zaujímá policie, která je při ochraně společnosti před kriminalitou nezastupitelná. *Policie jako služba veřejnosti zabezpečuje na úseku prevence nejen komunikaci s veřejností jako takovou, ale také přímou preventivní práci na všech úrovních řízení. Zabezpečuje také odbornou*

---

<sup>299</sup> Srov. MINISTERSTVO VNITRA. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2019. [online]. [cit. 2020-09-24]. Dostupné z: <<https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>>.

<sup>300</sup> Srov. VÁLKOVÁ, H. KUČHTA, J. HULMÁKOVÁ, J. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 268.

<sup>301</sup> Tamtéž.

*přípravu a vzdělávání v oblasti prevence kriminality s cílem efektivní realizace jednotlivých preventivních aktivit.*<sup>302</sup>

Dnes je již možno konstatovat, že Česká republika disponuje stabilním systémem prevence, který odpovídá standardům a doporučením institucí zabývajících se prevencí kriminality na mezinárodní úrovni. K plánování prevence kriminality dochází u nás prostřednictvím vládou schválené Strategie prevence kriminality a to zpravidla ve čtyřletých a pětiletých periodách.<sup>303</sup>

Prevence kriminality sehrává důležitou roli pro snížení míry kriminality a tím i míry viktimizace občanů. Je proto potřeba věnovat ji dostatek pozornosti. Zkušenosti potvrzují, že je lépe kriminalitě předcházet, než ji pak následně řešit. Prevence kriminality hraje významnou roli především ve vztahu k dětem a mladistvým, protože jsou to právě oni, kdo bude určovat vývoj společnosti v budoucnu.

---

<sup>302</sup> Srov. ONDICOVÁ, M., UHRIN, S. Prevencia kriminality. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-405-3. s. 47.

<sup>303</sup> MINISTERSTVO VNITRA ČR. Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 – 2020. Odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality. [online]. [cit. 2020-09-30]. Dostupné z: <<https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2016-az-2020.aspx>>.

## Závěr

Problematika oběti trestného činu je velmi rozsáhlým a zajímavým tématem. Cílem mé diplomové práce bylo uceleným způsobem zmapovat a analyzovat možnosti, které se týkají zejména psychologické pomoci obětem po spáchaném trestném činu. Souvisí to i s dnešním naprosto odlišným vnímáním oběti, než tomu bylo v dobách dřívějších. Její postavení se v průběhu historie vyvíjelo. Problematika obětí je oblastí, která se začala rozvíjet teprve v prvních desetiletích 20. století. Do této doby se společnost soustřeďovala především na ochranu obyvatel před zločinci, zkoumala otázky, které byly spojeny s osobností pachatelů a také jejich potrestáním. Oběť a jejich zájmy a potřeby stály v pozadí. K současnému rostoucímu a téměř celosvětovému zájmu o oběti trestných činů vede nejen nutná humanizace společnosti, ale i fakt, že projevy agresivity se stávají čím dál častějšími a promyšlenějšími.<sup>304</sup>

Viktimologie, jejíž poznatky jsou důležité pro trestní právo a především pro oběť byla nejdříve součástí kriminologie. Dnes tvoří samostatný obor, který se do budoucna zcela jistě bude dále rozvíjet. Jeho poznatky jsou důležité pro trestní právo a především pro oběť. Tím, že se obětí zabývá, pomáhá lépe poznat, co takový člověk prožívá.

Z hlediska tématu jsem se soustředila na informace o různých typech újmy oběti, tedy primární, sekundární a terciární viktimizaci. Na to navázalo téma samotné oběti a podrobněji jsem se věnovala jejím právům. Ačkoli se zaměřuji na psychologický kontext viktimizace, nemohu se v jeho souvislosti zcela vyhnout problematice práva, se kterou je úzce propojen. V České republice došlo k nejvýraznějšímu posunu na poli práv obětí v roce 2013. Od té doby se věnuje pozornost i dopadu trestného činu na oběť, resp. následkům nedostatečně zpracovaného prožitého traumatu nebo nevyhledání odborné pomoci.

Velice přínosné je jasné legislativní vymezení pojmu zvláště zranitelná oběť. Kromě práv, která zákon připisuje všem obětem trestného činu, mají zvláště zranitelné oběti práva speciální. Podrobněji jsem se věnovala dětem, těm nejzranitelnějším.

Nedílnou součástí práce jsou informace o subjektech, které se zabývají pomocí obětem. Zaměřila jsem se konkrétně na Probační a mediační službu České republiky,

---

<sup>304</sup> VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4. s. 6.

Bílý kruh bezpečí a zmínila jsem i ostatní subjekty. Zjistila jsem, že pravděpodobně nejkomplexnější pomoc poskytuje obětem trestných činů právě nevládní nezisková organizace Bílý kruh bezpečí.

Konkrétní pomoc obětem trestných činů má několik podob. Jedná se o pomoc laickou, psychologickou a sociální. Odborná a poradenská činnost má za cíl pomoci obětem trestných činů se s prožitou traumatizující událostí lépe vyrovnat. Pozitivně vnímám citlivější a ohleduplnější přístup k obětem ze strany Policie České republiky, která se začala více angažovat v pomoci obětem trestných činů.

Velký posun vidím i v tom, že na oběť již není nahlíženo jen jako na důkazní prostředek, ale stává se aktivním účastníkem trestního řízení.

Nedostatky jsem objevila v oblasti poskytování pomoci obětem trestných činů. V současné době je hlavním poskytovatelem především nestátní sektor, tedy různá nezisková nestátní sdružení. V České republice je však doposud nedostatek ordinací psychologů, které se na pomoc obětem specializují.

Ke snižování počtu obětí trestných činů významně přispívá prevence kriminality, s řadou různých opatření. Představuje důležitý příspěvek ke snižování počtu poškozených osob.

V roce 2019 byl dokončen výzkum obětí kriminality. Výsledky potvrdily obavy odborníků ohledně efektivity zákona o obětech a poukázaly na nízkou míru využívání systému pomoci obětem ze strany viktimizovaných respondentů. Služby specializovaných subjektů nejsou dostatečně využívány, oběti mívají často pocit, že odbornou pomoc nepotřebují, případně, že by jim stejně nikdo nepomohl. Při hledání pomoci se oběti spíše obracely na poskytovatele neformální pomoci. Povědomí o speciálním zákoně o obětech je mezi lidmi zatím nízké. Názory veřejnosti tedy poukazují na jisté rezervy v efektivním nastavení systému pomoci obětem v České republice.<sup>305</sup>

Ukazují na potřebu neustálého vzdělávání v této oblasti jak veřejnosti, ale hlavně profesionálů, kteří do styku s oběťmi trestných činů přicházejí. Důležitá je dostatečná pozornost obětem a snaha nadále zlepšovat jejich postavení ve společnosti.

---

<sup>305</sup> Srov. MVČR. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2019. [online]. [cit. 2020-09-30]. Dostupné z: <<https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>>.

Práce přinesla i nová témata, například jak samotné oběti vnímají první kontakt s pomáhající osobou.

Diplomová práce se snaží o ucelený pohled na problematiku viktimizace, a to s důrazem na její psychologické souvislosti. Věnuje se nejen samotným obětem, jejich postavení ve společnosti, ale hlavně procesu jejich poškozování v důsledku trestného činu a traumatizaci, kterou v jeho souvislosti prochází. Charakterizuje nejen dopady, které oběť doprovází, ale i možnosti, především v oblasti odborné psychologické intervence, jak těmto důsledkům předejít. V závěrečné části práce je celá problematika dokreslena rozhovory s odborníky, kteří se pomocí obětem trestných činů zabývají.

Tato práce vytváří zajímavý podklad pro identifikaci chybějících služeb v různých lokalitách České republiky.

## Seznam použitých zdrojů

### Seznam literatury

BLAŽEK, P. FISCHER, S. ŠKODA, J. *Delikvence*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2013-0.

ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-931-3.

ČÍRTKOVÁ, L. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.

ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-802-4722-078.

ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4.

ČÍRTKOVÁ, L. *Viktimologie pro forezní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-802-6205-821.

ELICHOVÁ, M. *Sociální práce*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9803-0.

FINKELHOR, D. ARAJI, S. *A sourcebook on child sexual abuse*. Beverly Hills: Sage Publications, 1986. ISBN 08-039-2748-7.

FISCHER, S. ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5046-0.

GŘIVNA, T. a kol. *Kriminologie*. 4.vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-615-0.

GŘIVNA, T. ŠÁMAL, P. VÁLKOVÁ, H. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. Praha: Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-513-8.

HENTIG, H. *The Criminal and His Victim*. New York: Schocken Books, 1948 (reprint 1979).



- HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3134-6.
- HOLÁ, L. *Mediace a možnosti využití*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4109-3.
- HOLCR, K. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-23-3.
- HOLOMEK, J. *Viktimológia*. Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Čeněk, 2013. ISBN 978-807-3804-466.
- HOLYST, B. *Rola ofiary w genezie zabójstwa*. Panstwó i Prawo č. II/1964.
- HROMUŠKO, R. *Nelítostně*. Praha: Epoque, 2015. ISBN 978-80-7425-485-7.
- JELÍNEK, J. a kol. *Zákon o obětech trestných činů*. Komentář s judikaturou. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-44-1.
- KOPECKÁ, I. *Psychologie*. 3. Díl. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-9881-3.
- KRAUS, B. BĚLÍK, V. HOFERKOVÁ, S. *Slovník sociální patologie*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9968-6.
- MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8.
- MATOUŠEK, O. *Sociální služby*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.
- MATOUŠEK, O. KODYMOVÁ, P. KOLÁČKOVÁ, J. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.
- MÁTEL, A. *Teorie sociální práce I*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2825-9.
- NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: Aspi Publishing, 2004. ISBN 80-7357-026-2.
- ONDICOVÁ, M. UHRIN, S. *Prevenca kriminality*. Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-405-3.
- SPIRIT, M. *Úvod do studia práva*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5280-8.

- PLAMÍNEK, J. *Mediace*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-5031-6.
- ŠPATENKOVÁ, N. *Krize a krizová intervence*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9951-8.
- ŠPATENKOVÁ, N. *Krizová intervence pro praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2624.
- TOMÁŠEK, J. *Úvod do studia kriminologie: jak studovat zločin*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-802-4729-824.
- TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2982-4.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
- VÁLKOVÁ, H. KUCHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2.vyd. Praha: Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2.
- VELIKOVSKÁ, M. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9173-4.
- VODÁČKOVÁ, D. *Krizová intervence*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0212-7.
- WERTHAM, F. *The Show of Violence*. New York: Vintage, 1949.
- ZÁHORA, J. KERT, R. *Obete kriminality jako mnohostranný a interdisciplinárny fenomén*. Obete kriminality. Zborník príspevkov z mezinárodnej konferencie konanej 25. novembra 2010. Bratislava: Eurokodéx, 2010. ISBN 978-80-89447-36-7.
- ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312.

## Seznam zákonů

ZÁKON č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

ZÁKON č. 17/ 2012 Sb., o Celní správě České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

ZÁKON č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

ZÁKON č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

ZÁKON č. 553/1991 Sb., o Obecní policii, ve znění pozdějších předpisů.

ZÁKON č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, v platném znění.

ZÁKON č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

ZÁKON č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, v platném znění. zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, v platném znění

ZÁKON č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění.

ZÁKON č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, v platném znění.

## Seznam elektronických zdrojů

BURGES, A.W. HOLSTROM, L.L. *Rape trauma syndrome*. The american journal of psychiatry.1974.[online].[cit.2020-10.26].Dostupné z:  
<<http://ajp.psychiatryonline.org/doi/abs/10.1176/ajp.131.9.981>>

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. [online]. [cit. 2020-08-30]. Dostupné z:  
<<https://www.bkb.cz/pomoc-obetem/>>

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. [online]. [cit. 2020-08-30]. Dostupné z:  
<<https://www.bkb.cz/aktuality/n816-novy-projekt-bkb-s-mc-praha-2/>>

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. [online]. [cit. 2020-08-30]. Dostupné z: <<https://www.domacinasili.cz/uvodni-strana/vice-o-projektu/>>

ČÍRTKOVÁ, L. Domáci násilí. [online]. [cit. 2020-08-22]. Dostupné z: <[https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ludmila-cirtkova-psychologie-domaci-nasili-tyrani-policejni-psycholozka-viktimologie.A190326\\_114324\\_domaci\\_evam](https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ludmila-cirtkova-psychologie-domaci-nasili-tyrani-policejni-psycholozka-viktimologie.A190326_114324_domaci_evam)>

ČÍRTKOVÁ, L. Bílý kruh bezpečí. [online]. [cit. 2020-08-22]. Dostupné z: <[https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/bily-kruh-bezpeci-obet-duvernik-soud-zlocin.A180220\\_113859\\_domaci\\_ksu](https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/bily-kruh-bezpeci-obet-duvernik-soud-zlocin.A180220_113859_domaci_ksu)>

ČÍRTKOVÁ, L. Sexuální násilí. [online]. [cit. 2020-08-22]. Dostupné z: <[https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/profem-spravni-obet-znasilneni-pomoc-sexualni-nasili.A200211\\_120246\\_domaci\\_kuce](https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/profem-spravni-obet-znasilneni-pomoc-sexualni-nasili.A200211_120246_domaci_kuce)>

FOND OHROŽENÝCH DĚTÍ. [online]. [cit. 2020-09-02]. Dostupné z: <<http://www.fod.cz/nase-cinnost/pomoc-ohrozenym-detem>>

LA STRADA. [online]. [cit. 2020-09-02]. Dostupné z: <<https://www.strada.cz/cz/registrovane-socialni-sluzby>>

LINKA BEZPEČÍ. [online]. [cit. 2020-09-02]. Dostupné z: <<https://spolek.linkabezpeci.cz/>>

IN IUSTITIA. [online]. [cit. 2020-09-01]. Dostupné z: <<https://www.in-ius.cz/o-nas/poslani-a-stanovy/>>

IN IUSTITIA. [online]. [cit. 2020-09-01]. Dostupné z: <<https://www.in-ius.cz/o-nas/nase-programy/>>

INTERVENČNÍ CENTRA. [online]. [cit. 2020-09-02]. Dostupné z: <<https://www.mpsv.cz/intervencni-centra>>

MINISTERSTVO VNITRA ČR. Zvlášť zranitelné oběti. [online]. [cit. 2020-08-22]. Dostupné z: <<https://www.policie.cz/clanek/zvlast-zranitelne-obeti.aspx>>

MINISTERSTVO VNITRA ČR. [online]. [cit. 2020-09-24]. Dostupné z: : <<https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>>

MINISTERSTVO VNITRA ČR. [online]. [cit. 2020-09-30]. Dostupné z: <<https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2016-az-2020.aspx>>

MINISTERSTVO VNITRA ČR. [online]. [cit. 2020-09-30]. Dostupné z: <<https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>>

MĚSTO PRACHATICE. [online]. [cit. 2020-08-28]. Dostupné z: <<https://www.prachatice.eu/projekt-proc-zrovna-ja/d-13933>>

OBČANSKÉ PORADNY. [online]. [cit. 2020-09-15]. Dostupné z: <<https://www.obcanskeporadny.cz/cs/o-nas>>

OSBORN, D. R. ELLINGWORTH, D. HOPE, T. a TRICKETT, A. Are Repeatedly Victimized Households Different? Journal of Quantitative Criminology 1996. [online]. [cit. 2020-10-26]. Dostupné z: <<https://www.jstor.org/stable/41954158?seq=1>>

POLICIE ČR. [online]. [cit. 2020-08-30]. Dostupné z: <<https://www.policie.cz/>>

POLICIE ČR. Statistické přehledy za rok 2020. [online]. [cit. 2020-09-07]. Dostupné z: <<https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2019.aspx>>

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. [online]. [cit. 2020-08-27]. Dostupné z: <<https://www.pmscr.cz/pro-obeti/>>

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. [online]. [cit. 2020-08-27]. Dostupné z: <<https://www.pmscr.cz/mediace/>>

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. [online]. [cit. 2020-08-27]. Dostupné z: <<https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>>

RESTORATIVNÍ JUSTICE. [online]. [cit. 2020-08-28]. Dostupné z: <<https://restorativni-justice.cz/o-restorativni-justici/>>

ROSA, o. s. [online]. [cit. 2020-09-02]. Dostupné z: <<https://www.rosacentrum.cz/>>

VICTIM SUPPORT. [online]. [cit. 2020-10.26]. Dostupné z: :  
<<http://victimsupporteurope.eu/activeapp/wp-content/uploads/2012/09/VSE-Social-Rights-of-Victims-of-Crime3.pdf>>

VICTIM SUPPORT.[online].[cit. 2020-10.26]. Dostupné z:  
<<https://www.victimsupport.com/>>

WALEKER, E. *The Battered Woman Syndrome*. [online].[cit. 2020-10.26]. Dostupné z:  
<[http://www.cavis.es/sitio/index2.php?option=com\\_docman&task=doc\\_view&gid=147&Itemid=46](http://www.cavis.es/sitio/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=147&Itemid=46)>

## **Jiné zdroje**

BEZDĚK, J. *Pomoc obětem trestné činnosti*. Kriminalistický sborník 2/2012. Kriminalistický ústav Praha, Policie ČR.

Čl. 13. Odst. 1 rámcového rozhodnutí Rady 2001/220/SVV, čl. 8 a čl. 9, odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady.

LANDSFELD, T. HOLČÁKOVÁ, G. Řešení domácího násilí na Ostravsku v roce 2010. Kriminalistický sborník 2/2011. Kriminalistický ústav Praha, Policie ČR.

VÁLKOVÁ, H. GŘIVNA, T. *Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi*. Trestněprávní revue 4/2013. ISSN 1213-5313.

## **Seznam zkratek**

**BKB** – Bílý kruh bezpečí

**ČR** – Česká republika

**ECPA** – Evropské centrum pro veřejnou správu

**OSN** – Organizace spojených národů

**PMS** – Probační a mediační služba České republiky

**WHO** – Světová zdravotnická organizace

**ZPPP** – Závazný pokyn policejního prezidenta

## Seznam příloh

1. Rozhovor s policejním psychologem Krajského ředitelství Policie ČR Jihočeského kraje Mgr. Miroslavem Machem.
2. Rozhovor s Bc. Gabrielou Papežovou, klíčovou sociální pracovnící Bílého kruhu bezpečí v Českých Budějovicích.
3. Rozhovor s ředitelkou Probační a mediační služby ČR v Prachaticích Mgr. Janou Kosařovou.
4. Rozhovor s kpt. PhDr. Et. Mgr. Martinou Velikovskou, autorkou knihy Psychologie obětí trestných činů.

Z důvodu nouzového stavu a pandemie Covid-19 v České republice proběhly všechny uvedené rozhovory elektronickou formou pomocí e-mailové korespondence.



## Příloha č. 1

### **Rozhovor s policejním psychologem Mgr. Miroslavem Machem**

Vraždy, podvody, dopravní nehody, znásilnění. Lidská neštěstí, která mohou kdykoliv vstoupit do života každého z nás. V těchto nečekaných situacích, kdy si nevíme rady, je důležitá podpora rodiny, ale také zkušenosti odborníka. Právě proto je lidem k dispozici policejní psycholog. Na Krajském ředitelství policie Jihočeského kraje jsou ve výkonu služby zařazeni 3 policejní psychologové: vedoucí oddělení psychologických služeb mjr. PhDr. Regina Chalupová, dále kpt. Mgr. Barbora Škodová a kpt. Mgr. Miroslav Macho.

Dovolte mi prosím, abych Vám položila několik otázek:

#### **1. V čem spočívá činnost policejního psychologa?**

*Činnost policejních psychologů je taxativně vymezena v pokynu policejního prezidenta o psychologických službách č. 231/2016, čl. 4., a je odvislá od místa, na kterém je psycholog zařazen. Většina policejních psychologů je zařazena přímo pod jednotlivá krajská ředitelství policie, kde vykonávají obdobnou náplň, kterou můžeme rozdělit do 3 základních oblastí - personální výběr, poskytování psychologické péče a psychologická asistence při výkonu policejních činností.*

- a) V rámci personálního výběru realizujeme psychodiagnostická vyšetření, nejčastěji u uchazečů o zaměstnání policista. Cílem těchto vyšetření je zjištění, zda uchazeč splňuje požadavky nezbytné pro výkon služby, stanovené vyhláškou č. 487/2004 Sb., o osobnostní způsobilosti. Zjednodušeně lze říci, že zjišťujeme, zdali je uchazeč vhodně osobnostně disponovaný pro výkon povolání policisty, tj. zdali jako osobnost má požadované vlastnosti, a naopak, zdali se u něj nevyskytují nežádoucí vlastnosti, které by mu výkon služby u policie znesnadňovaly či vážně narušovaly.*
- b) V rámci psychologické péče poskytujeme policistům, zaměstnancům policie a jejich rodinným příslušníkům konzultační a poradenskou činnost, za účelem krátkodobé podpory při řešení jejich aktuálního problému. Mezi nejčastěji řešené problémy patří vztahové problémy např. nevěry, rozchody, rozvody, mezigenerační nesoulad, dále pomoc se zvládnutím a řešením osobních problémů, včetně zdravotních. Cílem této péče je psychická stabilita policistů a*

*zaměstnanců policie a rozvoj jejich schopností, za účelem lepšího zvládnání a vyrovnávání se s nečekanými životními situacemi.*

- c) Třetí oblastí činností policejního psychologa je asistence při výkonu policejních činností, kde poskytujeme psychologický servis pro různé složky policie, nejčastěji pro službu kriminální policie a vyšetřování. Zde asistujeme u psychicky náročných činností a situací, jako např. u zvláště závažných trestných činů, mimořádných událostí, náročných zákroků a výslechů, nebo na žádost různých složek policie zpracováváme podkladovou dokumentaci, jako odborná vyjádření, sociometrická šetření, analýzy případu apod.*

## **2. Jak probíhá péče o oběti trestných činů?**

*Péče o oběti trestných činů je taktéž vymezena v pokynů policejního prezidenta o psychologických službách č. 231/2016, hlava II., čl. 22 – Systém krizové intervence. Systémem krizové intervence se rozumí poskytování akutní psychické pomoci osobám zasaženým traumatizující událostí. Zasaženou osobou může být občan i policista. Traumatizující událostí úmyslný trestný čin vzniklý v důsledku protiprávního jednání nebo mimořádná událost, vzniklá v důsledku neúmyslné, nepředvídatelné okolnosti, např. dopravní nehoda s těžkou újmou na zdraví, s následkem smrti nebo jiné hromadné neštěstí. Krizovou intervenci poskytuje speciálně vyškolený pracovník policie označený jako krizový intervent, ve formě akutní psychické pomoci. Cílem krizové intervence je co nejdříve psychicky stabilizovat zasaženou osobu, aby se minimalizovala její psychická traumatizace. Jedná se o soubor osvědčených postupů a metod, které pomáhají zasažené osobě získat opět kontrolu nad sebou a nad vzniklou situací. V rámci péče o oběti trestných činů poskytují policejní psychologové a krizoví interventi akutní psychickou pomoc obětem násilného trestného činu, pozůstalým po oběti násilného trestného činu s následkem smrti, zvláště zranitelným obětem trestných činů jako jsou děti, staré nebo nemocné osoby, ale i dalším osobám zvláště traumatizovaným trestným činem např. svědkům události. Tuto péči poskytujeme buď bezprostředně po události, kdy jsme přivoláni přímo na místo události, dále na základě podnětu vyšetřovatele, který v průběhu šetření zjistí, že se u zasažené osoby rozvinula v důsledku trestného činu psychická traumatizace, nebo na základě zpětného dohledávání událostí, u kterých lze předpokládat vyšší míru psychické traumatizace u zasažené osoby.*

### **3. K jakým případům jste nejčastěji volán?**

*Na tuto otázku nemohu jednoznačně odpovědět. Vždy je to odvislé od konkrétní situace, jejího průběhu a dalších okolností, včetně období, za kterých trestný čin nastal. Některé trestné činy se vyskytují s vyšší četností na jaře či v letním období, jiné na podzim nebo v zimě. Byly doby, kdy jsme byli nejčastěji voláni k pozůstalým po trestném činu vraždy, obětím znásilnění nebo jiné těžké újmy na zdraví. S poklesem četnosti výskytu těchto trestných činů a nárůstem jiných typů událostí, vyjíždíme v poslední době nejčastěji k pozůstalým po sebevraždě či jiném náhlém úmrtí, vzniklém v důsledku dopravní nehody, utonutí, pracovního úrazu nebo jiné události, u které policie zasahuje nebo asistuje.*

### **4. Co podle Vás může pomoci v té první – nejtěžší chvíli?**

*Aby byla pomoc efektivní, je vždy důležitá znalost konkrétní osoby, které má být pomoci, jejich aktuálních potřeb, i okolností, které mají v danou chvíli na osobu vliv. Na druhou stranu jsme si jako lidé neuro-biologicky velmi podobní a máme tak podobné potřeby. Proto do určité míry můžeme zobecnit faktory, které na nás obvykle mají příznivý vliv. Jako sociálním tvorům nám téměř vždy pomáhá přítomnost blízké osoby, nebo alespoň někoho, kdo nás v době, kdy je nám nejhůř upokojí svým klidným, věcným, laskavě pečujícím přístupem a zajistí nám ty nejdůležitější potřeby, mezi které patří pocit bezpečí, podnětový klid a vědomí, že ohrožující situace již skončila, že se daný stav nebude nadále zhoršovat a že nastalý problém má řešení, se kterým nám (v ideálním případě) ostatní pomohou.*

### **5. Poskytujete jen první psychologickou pomoc nebo se pak obětím dále věnujete?**

*Vždy záleží na konkrétních okolnostech trestného činu, potřebách a zájmu dané oběti. Naším primárním úkolem ve vztahu k osobám zasaženým trestným činem nebo mimořádnou událostí je akutní psychická pomoc. Občas se na nás obrací oběti, kterým jsme pomáhali v rámci krizové intervence, nebo policejní vyšetřovatelé, kteří jsou s těmito oběti v kontaktu, s žádostí o zajištění následné psychologické péče pro oběť. Obvykle se jedná o adaptační obtíže související se zpracováním prožité události, zapojením se a návratem do předchozího životního prostředí. V rámci péče o oběti trestných činů jsme schopni poskytnout zasaženým osobám, případně jejich rodinným*

*příslušníkům, krátkodobou psychologickou péči ve formě 3 až 6 setkání. Vyžaduje-li stav oběti dlouhodobější péči, předáváme ji do následné péče akreditovaným subjektům. Od roku 2013 má Policie ČR uzavřenou smlouvu s organizací Bílý kruh bezpečí o. s., o poskytování následné bezplatné, psycho- sociálně- právní pomoci obětem zasaženým trestným činem. Současně máme navázanou spolupráci s dalšími subjekty a organizacemi, kterým v případě potřeby předáme zasaženou oběť do následné péče. V případě akutních klinických příznaků směřujeme oběť rovnou do lékařské péče.*

## **6. Policejní psycholog také chodí do rodin, kde oznamujete tragické události, že?**

*Ano, pokud dojde k úmrtí nebo těžké újmě na zdraví v rámci zvláště závažného trestného činu, např. vraždy, loupeže, znásilnění nebo k jiné mimořádné události, např. pohřešování osoby, sebevraždě dítěte či jinému nepřírozenému úmrtí, a je zde předpoklad mimořádné psychické traumatizace, tedy i akutní potřeby psychické péče, je do pozůstalé rodiny vyslán policejní psycholog nebo krizový intervent. V případě událostí vyskytujících se častěji, např. zranění nebo úmrtí v důsledku dopravní nehody, oznamuje událost obvykle řadový policista, který v základním výcviku absolvoval školení, jak sdělovat nepříznivou událost.*

## **7. Jak probíhá samotné oznámení v rodinách?**

*Na základě zkušeností se sdělováním nepříznivých událostí má Policie ČR vypracovaný doporučený postup, který má za cíl minimalizovat psychické trauma, případná zdravotní rizika a následnou psychickou újmu osoby, které je událost oznamována. Mezi základní doporučení patří, že nepříznivou událost oznamuje obvykle policista osobně, v uniformě, v případě zvláště závažného trestného činu nebo mimořádné události za doprovodu policejního psychologa. Nepříznivou událost oznamujeme vždy vztahově nejbližším osobám, v bezpečném a nerušeném prostoru, kdy se osoba, které je událost sdělována, nachází ve stabilizované pozici (nejlépe vsedě v křesle), a má zajištěny základní potřeby, jako čerstvý vzduch, sklenici chladné vody, kapesník apod.*

## **8. Co se děje potom?**

*Po provedení nezbytných úkonů policista v uniformě odchází a policejní psycholog ještě po určitou dobu pečuje o osobu zasaženou nepříznivou událostí, za účelem její*

*psychické stabilizace. Následně je tato osoba obvykle předána do péče rodinného příslušníka nebo jiné blízké osoby. V případě, že osoba po oznámení nepříznivé události vykazuje náznaky psychických nebo zdravotních obtíží, je okamžitě přivolána rychlá zdravotnická pomoc, která rozhodne, zda si osobu převezme do své péče, nebo ji zastabilizuje pomocí léků a ponechá v domácí péči.*

### **9. Psychologové bývají při práci plni cizího neštěstí a trápení. Jak se dá taková práce unést?**

*Neřekl bych, že psychologové bývají plni cizího neštěstí a trápení, ale jsou s ním často v kontaktu. Nejenom psycholog, ale každý člověk pracující v psychicky náročném povolání si musí vytvořit zdravé postoje k sobě samému, k ostatním, k životu obecně, lidským neštěstím a ke smrti, která je jeho nedílnou součástí. V kontaktu s traumatizovanými osobami si musí neustále zachovávat bezpečný citový odstup, aby jej neštěstí druhých nepohltilo. Zároveň musí najít činnost, která mu v případě zvýšené psychické zátěže pomůže zpracovat nahromaděný stres. Mně osobně nejvíce pomáhá kontakt s rodinou a přáteli, sport, dobrá kniha, film či hudba. Možná to bude znít triviláně, ale stabilní bezpečné zázemí, možnost sebeuplatnění a naplnění ve formě výkonu zaměstnání, které nás baví, dobré vztahy s blízkými, dostatek pozitivních podnětů a zdravý životní styl, je univerzální recept, který vám pomůže zvládnout zcela nutný výskyt životních pádů, proher, ztrát a dalších nečekaných nepříznivých životních událostí.*

### **10. Který z Vašich případů Vás asi nejvíce zasáhl?**

*Nemohu hovořit o jednom případě, neboť událostí, které se mě osobně lidsky dotkly, byla za dobu mé 11 leté praxe celá řada. To, co se mi na Vaši otázku jako první vybaví v mysli, jsou má první setkání s mimořádnými traumatizujícími událostmi v rámci výkonu své profese, ve kterých bylo velké lidské utrpení. Samozřejmě, každý z nás jsem na určité události více, na jiné méně vnímaví. Mně osobně se nejvíce dotýká utrpení malých dětí, starých nebo nemocných lidí a dalších, kterým s ohledem na aktuální nepříznivé okolnosti, jako je náhlá ztráta nejbližších vztazných osob, není možné v danou chvíli poskytnout adekvátní útěchu, ve formě společného hledání vhodného řešení dané situace, případně pozitivní vizi do budoucna.*

*Děkuji za rozhovor.*

## **Příloha č. 2**

### **Rozhovor s Bc. Gabrielou Papežovou, klíčovou pracovnící Bílého kruhu bezpečí v Českých Budějovicích.**

Tato organizace poskytuje odbornou pomoc znásilněným, napadeným či pozůstalým po obětech trestných činů. Pomoc poskytují v poradnách nebo prostřednictvím nonstop linky. Kriminalitu zastavit nedokáží, ale umí účinně pomáhat jejím obětem.

V BKB České Budějovice mi rozhovor poskytla Bc. Gabriela Papežová, klíčová sociální pracovnice.

Dovolte mi prosím, abych Vám položila několik otázek:

#### **1. Kdy BKB v Českých Budějovicích vznikl?**

*Jihočeská pobočka Bílého kruhu bezpečí byla založena v roce 2010. Cílem organizace bylo již od samého začátku podpořit oběti kriminality ve zvládnání nelehké situace způsobené trestnou činností a jejich provázení v rámci trestního řízení. Pomoc organizace se vztahuje nejen na oběti, ale také na pozůstalé po obětech a svědky, kteří mohou být stejně tak silně traumatizováni.*

#### **2. Komu je BKB schopen pomoci a jak?**

*Bílý kruh bezpečí pomáhá obětem trestné činnosti, obětem domácího násilí, obětem obchodování s lidmi, pozůstalými po obětech i svědkům. Zároveň BKB pomáhá každé osobě, která se cítí být obětí spáchaného trestného činu. Ze zkušenosti víme, jak hluboce může trestný čin zasáhnout do života každého člověka. V tak těžké situaci potřebují oběti pomocnou ruku odborníků, kteří jim pomohou překonat trauma způsobené trestným činem, stabilizovat je pro další život a zorientovat se v právech oběti. Ve většině případů pomáháme obětem poté, co se trestný čin již stal. Naše služby jsou však dostupné i ve stadiu před spáchaním trestného činu, kdy tento hrozí, a to s cílem pomoci zamezit jeho spáchání. Při poskytování těchto služeb uplatňujeme zásady, jako například anonymitu, autonomii, bezplatnost, dobrovolnost, dostupnost, mlčenlivost, profesionalitu a respekt.*

### **3. Jak u vás probíhá péče o oběti trestných činů?**

*Poskytujeme telefonickou krizovou pomoc, nonstop a bezplatně na Lince pomoci obětem (tel. 116 006) a také poskytujeme odborné sociální poradenství, což je komplexní pomoc obětem trestné činnosti. Poskytujeme právní informace, psychologickou pomoc a také nadstandardní doplňkové služby např. psychoterapie, finanční pomoc obětem aj. Podporujeme klienta v rámci trestního řízení a to od samého počátku až do finálního konce. Poskytujeme doprovody k procesním úkonům (důvěrník, např. u výslechu, u soudu), poskytujeme zároveň zmocněnce (odborné a kvalifikované právní zástupce) k případům zvláště zranitelným obětem trestných činů. V poslední řadě také pomáháme klientům v komunikaci s institucemi (sociální služby, orgány činné v trestním řízení aj.) a pomáháme se zprostředkováním navazujících služeb. Neméně důležité je poskytování morální podpory a opory po celou dobu kontaktu s klientem.*

### **4. Kolik odborníků u vás pracuje?**

*Naše pobočka má několik zaměstnanců – jednatele pobočky, zástupce jednatele pobočky, klíčovou sociální pracovnice a psychoterapeuta. Dále v naší pobočce dobrovolně poskytuje svou pomoc více než 26 poradců, z řad soudců, advokátů, psychologů, sociálních pracovníků a jiných kompetentních odborníků.*

### **5. Zmínila jste, že řešíte často i domácí násilí?**

*Ano, obrací se na nás často i oběti domácího násilí, nebo oběti trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí.*

### **6. Mohu i já sama odhalit týraného člověka ve svém okolí? A jak bych mu mohla pomoci?**

*Odhalit týraného člověka ve svém okolí může být velmi těžké, neboť ve většině případů se jedná o tzv. skryté násilí. Několik reakcí je ovšem možno vysledovat, např. týraná osoba je často uzavřená, tichá, zakrývá se (např. dlouhé rukávy, dlouhé kalhoty – aby nebylo vidět fyzické zranění), může být plačtivá, úzkostná, mít nízkou vlastní sebehodnotu aj. Také je týraná osoba často agresorem izolována od vnějších sociálních kontaktů (např. kamarádka se častěji a častěji vymlouvá, proč za vámi nemůže přijít na schůzku, později už telefony nezvedá vůbec, neb ji agresor může kontrolovat a monitorovat). Osobám, které o nějaké takové oběti vědí, či mají podezření, že se v jejich*

*okolí nějaká taková oběť vyskytuje, radíme následující: pokusit se vytvořit bezpečný prostor pro sdílení a vzájemnou důvěru. Staňte se pro tuto osobu oporou, případně doporučte odbornou psychologickou pomoc. Této osobě říkejte, že jí máte rádi, že nic z toho co se děje není její vina, že jí věříte a že s vámi může kdykoliv a o čemkoliv mluvit (ale nenuťte ji). Obecně doporučujeme být diskrétní, citliví, tolerantní, trpěliví a naslouchat. Co naopak nedělat, je nic nevyčítat, nemoralizovat, nesnažit se přejít to co se stalo, nedramatizovat, nepřehánět, nerozhodovat za oběť, neprojevovat přehnanou až úzkostnou péči a v poslední řadě nezlehčovat slova, pocity a celou situaci.*

### **7. Které oběti jsou zvlášť zranitelné?**

*Mezi zvlášť zranitelné oběti řadíme zejména děti, seniory, osoby s fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem, nebo s jiným smyslovým poškozením. Dále sem řadíme oběti trestného činu obchodování s lidmi, oběti trestného činu v sexuální oblasti a oběti trestného činu zahrnující nátlak, nebo pohrůžku násilí, oběti trestného činu spáchaného pro příslušnost k některému národu, rase, náboženství, a další.*

### **8. Končí vaše spolupráce s oběťmi vyhlášením rozsudku u soudu? Nebo se stýkáte i poté?**

*Většinou naše spolupráce s oběťmi trestných činů po těchto procesních úkonech končí, ale neděje se tak vždy. Zpravidla u nás mohou oběti trestných činů i poté čerpat pomoc, například již výše zmíněnou psychoterapii, apod. Někdy se stane, že i po skončení spolupráce s klientem se klient sám po nějaké době ozve, aby nás informoval o tom, jak se mu daří, nebo chce poděkovat za poskytnuté služby. Z této zpětné vazby máme vždy velkou radost.*

### **9. Kolik lidí se na vás ročně asi obrací?**

*Jelikož jsme organizace s celostátní působností, uvádím zde statistické výstupy za rok 2019 – pro celou Českou republiku (celkem 9 poboček BKB v krajích a 1 intervenční centrum). V roce 2019 Bílý kruh bezpečí evidoval celkem 21 245 kontaktů s uživateli služby, z toho 2 574 kontaktů bylo osobních, včetně terapeutických konzultací (těch bylo 524). Celkem 13 178 bylo telefonických konzultací a 5 493 písemných kontaktů zejména e-mailem a dopisem. Ve srovnání s rokem 2018 došlo k vzestupu kontaktů s klienty o 4,4 %. Pro rok 2020 ještě statistické výstupy neznáme. Za pobočku České Budějovice*



*eviduje Bílý kruh bezpečí v roce 2019 celkem 934 kontaktů, z toho 127 osobních, 595 telefonických, 150 písemných a 62 terapeutických sezení.*

#### **10. Který z vašich případů Vás asi nejvíce zasáhl?**

*Vzpomínám si na několik konkrétních, většinou těch více závažných. Vždy mě zasáhnou tzv. dětské oběti, ať už se jedná o týrání, nebo zneužívání těchto osob. Také si vzpomínám na ošklivý případ týrání seniorů, nebo na případ pokusu o znásilnění, kdy klientka s pachatelem začala vyjednávat, až se jí nakonec podařilo z místa činu utéci. Celý případ byl procesně dotáhnut do konce, avšak před vyhlášením rozsudku se pachatel zastřelil. Některé osudy a příběhy nás zasáhnou více, než bychom očekávali.*

Děkuji za rozhovor.

## **Příloha č. 3**

### **Rozhovor s ředitelkou Probační a mediační služby ČR v Prachaticích Mgr. Janou Kosařovou.**

Stali jste se obětí trestného činu a potřebujete pomoc, informace, podporu? Probační a mediační služba České republiky vám zdarma pomůže s podáním trestního oznámení, poradí jak podat odvolání nebo stížnost. Zprostředkují i doprovod k jednání s orgány činnými v trestním řízení a dalšími institucemi. Vyřeší pokud možno bez soudu konflikt mezi poškozeným a pachatelem za účasti třetí osoby, tzv. mediátora a nabídnut pachateli jinou možnost trestu, než jen vězení – to je další z poslání Probační a mediační služby.

V současné době má Probační a mediační služba v Prachaticích sídlo v Hradební ul. 435 a pracují zde 3 úředníci. O rozhovor jsem požádala ředitelku Mgr. Janu Kosařovou.

Dovolte mi prosím, abych Vám položila několik otázek:

#### **1. Co může Probační a mediační služba pro oběť udělat?**

*Podává informace o právech poškozeného a možnostech uplatnění náhrady škody, informace o průběhu trestního řízení a soudního jednání – obecně, informace o postavení jednotlivých účastníků řízení, provádí mediace, pomáhá při podávání žádostí o peněžitou pomoc obětem, pomáhá při podání žádostí o předběžné opatření a dále zprostředkovává odbornou zdravotní pomoc.*

#### **2. U kterých trestných činů probíhá mediace mezi obětí a pachatelem nejčastěji?**

*Nejčastěji u dopravních nehod.*

#### **3. Z jakých důvodů má oběť trestného činu potřebu hovořit a usmířovat se s člověkem, který jí ublížil?**

*To je velmi individuální. Většina obětí mluví o tom, že tímto setkáním udělají za věci tečku tedy jakýsi „psychický“ konec.*

#### **4. Zkoušíte mediaci i v případě závažných trestných činů, jako například znásilnění?**

*V přípravném řízení většinou u závažných trestných činů není mediace vhodná, ani dovolená státním zástupcem. U závažných trestných činů děláme mediace i po létech, kdy si pachatel „odsedí“ trest a obě strany spolu chtějí mluvit. Mediaci děláme i mezi pozůstalými a pachatelem. Je to možné i u znásilnění, osobně s takovým předmětem mediace nemám zkušenost.*

#### **5. Nezpůsobí setkání s pachatelem oběti spíš další stres či trauma?**

*Oběti se na takové setkání připravují. Mediace je dobrovolná. Mohou ji kdykoli ukončit. Pokud se chtějí sejít, je to proto, že potřebují tuto věc uzavřít. Je to pro ně důležitější než bolest, kterou mohou při takovém setkání prožívat.*

#### **6. Pomáhá obětem a pozůstalým pocit, že byl pachatel spravedlivě potrestán?**

*Většinou pomáhá „psychické“ ukončení záležitosti v sobě. Soud a potrestání nevnímají jako vlastní věc. Přejí si, aby byl spravedlivě potrestán, ale většinou zjistí, že na to mají jen nepatrný vliv a proto se na to nesoustředí. K soudu jít nechtějí, mají obavy větší než pachatel. Chtějí to mít za sebou a už se tím nezabývat.*

#### **7. Můžete prosím popsat, jak proces mediace probíhá?**

*Mediace probíhá v několika fázích. Délka jednotlivých fází je individuální. Může probíhat i několik měsíců. V praxi je to většinou ve dvou setkáních. Fáze mediace:*

*Přípravná – dojednáváme společné setkání, vyjasňujeme, co je mediace a co od ní čekat.*

*Zahájení – společné vyjasnění procesu mediace, cíle setkání a pravidel jednání.*

*Naslouchání stranám – každá strana má nerušený prostor pro sebe, aby sdělila, v čem spočíval konflikt, ujasňujeme jádro problému.*

*Strany naslouchají sobě navzájem – cílem je, aby strany mohly slyšet, jak vnímala konflikt protistrana.*

*Hledání řešení – znovu formulujeme problém, může se změnit i cíl jednání, strany navrhuji řešení, vybírají z návrhů.*

*Dosažení dohody – pomoc stranám formulovat dohodu a konkretizovat kdo, kdy, kde a jak.*

*Vypracování dohody a závěr.*

### **8. Setkání asi doprovází i silné emoce. Jak toto mediátor zvládá?**

*Většinou profesionálně. To znamená, že mediace je náročná na pozornost k projevaným emocím a soustředění se na vhodnou intervenci. Soustředím se na strany ne na sebe. To bych jim nebyla k ničemu. Pokud je náročnější mediace vyplácí se přibrat kolegu.*

### **9. Jaká je úspěšnost mediací?**

*Odhaduji, že 80 procent končí dohodou.*

### **10. U kterých typů trestných činů je podle vás mediace nejvhodnějším způsobem řešení?**

*Mediace je osobní záležitost. Je vhodná u jakéhokoli trestného činu, kde dokáží jednotlivé osoby jednat jako dospělé, tj. odpovědně. V trestních věcech je vhodná tam, kde pachatel přijal vinu a nese za ni odpovědnost se všemi důsledky. Je rovněž vhodná tam, kde se oběť nemstí, ale chce odpovědi na otázky a dokáže vyslechnout pachatele. Je náročná pro obě strany, ale většinou je očištná.*

### **11. Který z vašich případů vás asi nejvíce zasáhl?**

*Opakovaně jsou nejtěžší mediace mezi bývalými partnery o výživné. Z trestního hlediska jde o nedbalostní trestný čin. Z lidského hlediska jde často o hluboká selhání dvou partnerů, které odnášejí děti. Ty jsou často zajatci svých nedospělých, sobeckých, pomstychtivých rodičů, kteří se k sobě chovají jako psychopati. Z lásky je hluboká nenávisť. Jsou vzájemně pachateli i obětí. Mediace většinou není vhodná. Pokud v případech výživného přistoupíme k mediaci, snažíme se mít ošetřené, aby obě strany byly na proces připravené. Stává se během procesu, že zjistíme, že není možné pokračovat. To jsou ta procenta neúspěšných mediací, na které jste se ptala.*

Děkuji za rozhovor.

## Příloha č. 4

### **Rozhovor s kpt. PhDr. et. Mgr. Martinou Velikovskou, autorkou knihy Psychologie obětí trestných činů.**

Autorka vystudoval psychologii na Univerzitě Karlově v Praze a speciální pedagogiku na Univerzitě Hradec Králové. V současné době působí u Policie ČR jako policejní psycholog. Již od počátku své profesní kariéry se systematicky zabývá problematikou obětí trestných činů a psychologickými aspekty jejich viktimizace. Ve své knize tak vychází nejen z mnohaletých teoretických poznatků, ale i z praktických zkušeností policejního psychologa. Založila a koordinuje speciální policejní tým krizové intervence pro poskytování psychologické pomoci obětem trestné činnosti a obětem mimořádných událostí v Olomouckém kraji.

Dovolte mi prosím, abych Vám položila několik otázek:

- 1. Založila jste speciální policejní tým krizové intervence v Olomouckém kraji. Jak dlouho již funguje? A kolik odborníků ve Vašem týmu pracuje? Byl nějaký impuls, který Vás k této myšlence přivedl?**

*Tým krizové intervence pro poskytování psychologické pomoci obětem trestných činů a mimořádných událostí funguje v Olomouckém kraji oficiálně od roku 2011 (do té doby jsem poskytovala tyto služby sama). Je tomu tedy již 10 let a tým si za tu dobu prošel náročnými obdobími a mnohými reorganizacemi, které však zvládl ustát. Je třeba si uvědomit, že vznikl jako něco naprosto nového v policejních dějinách, mnohdy proti vůli některých manažerů, za nepochopení některých řadových policistů (policie byla vnímána především jako represivní složka státu) a bylo zpočátku především na koordinátorech a následně celé práci týmu umět se prosadit a získat pomyslné místo v policejní struktuře. V současné době jsme stabilním pracovním týmem, který je využíván u nejrůznějších trestných činů, upraven interním aktem řízení a jeho členové jsou za jejich obtížnou práci finančně ohodnocováni (k čemuž dříve nedocházelo). V týmu je v současné době 1 psycholog ve služebním poměru a dále 11 zkušených a pravidelně proškolených policistů. V roce 2021 plánujeme rozšířit členskou základnu a ulevit tak celému systému, resp. snížit rizika vyhoření u jeho členů, která se snažíme eliminovat i jinými způsoby (plánované intervizní porady, supervize aj.).*

*K myšlence vybudovat podobný tým mě přivedly dosavadní zkušenosti s oběťmi trestných činů, resp. celá viktimologická problematika, která nebyla v podmínkách ČR dotažená, nefungovala zde provázaná mezioborová síť pomocných organizací apod. Oběti trestných činů tak mnohdy nejen nevěděly, na koho se mohou obrátit, ale při kontaktu s policií, který nastává bezprostředně po jejich nejdramatičtější životní chvíli, neměly vhodnou podporu, provázení, které by nejen předcházelo jejich zbytečné traumatizaci, ale zároveň by zefektivnilo policejní úkony, následné trestní řízení. Pokud totiž poskytnete zranitelné osobě včasnou a vhodnou podporu, je tato schopna nejen se lépe vyrovnávat s důsledky prožité krizové situace, ale zároveň je schopná konstruktivněji spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení.*

**2. Jste autorkou knihy Psychologie obětí trestných činů, ze které jsem především čerpala při sepisování své diplomové práce. Co Vás vedlo k jejímu napsání?**

*K sepsání mne inspirovala a opakovaně motivovala vedoucí katedry psychologie Univerzity Karlovy v Praze, která cítila, že by bylo fajn podělit se o informace a zkušenosti s veřejností. Já bych si na to sama asi netroufla, zde zafungoval můj pocit zodpovědnosti vůči ní, resp. slibu, který jsem jí dala. Moje míra zodpovědnosti vůči okolí je vždy vyšší než vůči sobě sama, tak to nemohlo nefungovat (úsměv).*

**3. Domníváte se Vy osobně, že je věnována v ČR obětem trestných činů dostatečná pozornost a že se zlepšuje jejich postavení ve společnosti?**

*Zcela určitě. Pro oběti trestných činů vzniklo za posledních 15 let mnoho zákonných úprav, nových trestních kvalifikací (uzákonění trestného činu charakterizující domácí násilí, stalking) a s nimi souvisejících institutů (viz vykázaní, prohlášení oběti trestného činu), samotný zákon o obětech trestných činů byl významným počinem. Svůj přístup změnily i mnohé státní organizace, intervenční týmy začaly vznikat nejen u policie, ale i u zdravotnické služby, dříve u hasičů apod. Jednotliví poskytovatelé psychosociálních a právních služeb pro oběti trestných činů a mimořádných událostí se v jednotlivých regionech lépe znají, více spolupracují. Určitě není vše ideální, ale posun je to markantní.*

#### **4. Jak u vás v týmu probíhá péče o oběti trestných činů?**

*Péče probíhá v podobě první psychické pomoci na místě události (případně na policejní služebně či v domácnosti poškozeného) bezprostředně po události a dále provázením v době následné, což se různí dle typu oběti, spáchaného deliktu, okolností trestného činu, ale i životních okolností samotné oběti. Akutní péče spočívá v zajištění ticha, tepla, tekutin, případně transportu (domů, krizového centra apod.), tišení bolesti (event. zajištění léků) a saturaci aktuálních potřeb (zajištění blízkého, oblečení apod.). Následuje orientace v situaci a postupné zvyšování kompetencí člověka pro řešení jeho situace.*

#### **5. K jakým případům jste nejčastěji voláni?**

*Z mnohaletých statistik opakovaně víme, že mezi nejčastější případy, na které krizoví interveni vyjíždí, patří sebevraždy, dále dopravní nehody s následkem smrti nebo těžké újmy na zdraví a poté násilné trestné činy (včetně sexuálně motivovaných trestných činů – znásilnění, zneužívání apod.).*

#### **6. Co podle Vás může pomoci v té první nejtěžší chvíli?**

*Jednoznačně lidský přístup a znovunavrácení pocitu bezpečí, který by dokázal zmírnit šokový stav. Intervent musí umět navázat s obětí první kontakt, stabilizovat ji a snažit se naplnit její aktuální potřeby, které mohou být u každého člověka různé. Na to samozřejmě navazují další postupy, ale bez zklidnění osoby, jejího zabezpečení a zpřehlednění situace se není možné pohnout dál.*

#### **7. Poskytujete jen první psychologickou pomoc nebo se pak obětím dále věnujete?**

*Obětím se věnujeme do doby, kdy je to z obou dvou stran nezbytně nutné, což se může různit. Pokud je možné předat oběť do něčí kompetentní péče (rodiny, organizací apod.), snažíme se tak udělat co nejdříve a poté stát spíš v pozadí. Jsou však i případy, kdy je charakter trestného činu natolik specifický (např. tragičnosti, násilím apod.), či oběť nemá dostatečné odborné a sociální kotvy, že podporu oběti prodlužujeme, provázíme ji trestním řízením a snažíme se ji podat maximální možnou podporu (např. u oběti policisty, kterému při povodni zahynula žena, byl zničen jejich nepojištěný majetek, přičemž sám měl vážné zdravotní komplikace, došlo skrz psychologa k podpoře*

změny jeho pracovního zařazení, realizaci finanční sbírky, psychologické podpory pro jeho děti apod.).

#### **8. Kdo je podle Vás nejvíce ohrožen trestnou činností?**

*To je obtížné specifikovat. Stejně jako je ohroženější věk (z hlediska zralosti), tak i osobnostní typy, profese apod. Svým způsobem se může stát obětí trestného činu kdokoli z nás, faktorů, které vstupují do životní cesty každého člověka je mnoho a nelze je jednoznačně zobecňovat. Možná bych tu otázku přeformulovala na to, kdo je, víc zranitelnější. Pak bych vycházela ze zkušeností a řekla bych jednoznačně děti, jakkoli handicapované osoby a senioři. Tito jedinci nedokáží vždy dostatečně zvážit rizika, či ani nemohou (viz děti) a jsou vystaveni jednání druhých bez možnosti se mu vyhnout.*

#### **9. S jakými dalšími subjekty nejčastěji spolupracujete?**

*Nejčastěji s neziskovým sektorem zaměřujícím se na osoby v krizi, či oběti trestných činů obecně – např. Bílý kruh bezpečí či na specifické cílové skupiny obětí (domácí násilí, děti apod.). Dále se státní správou (OSPOD, PMS apod.) a dalšími složkami integrovaného záchranného systému.*

#### **10. Ve své práci zmiňují také prevenci kriminality. Zabýváte se i touto činností?**

*Rozhodně se jí zabývám, a to především v rámci svých výchovně vzdělávacích aktivit mimo policejní sbor. Školím psychology, výchovné poradce, metodiky prevence působící ve školství, pracovníky státních institucí, studenty na školách, v domovech mládeže, pracovníky neziskového sektoru apod. Jedná se většinou o viktimologickou prevenci, práci s krizovými situacemi, komunikačně náročné situace na úřadech, amokové situace tzv. „šílených střelců“ apod.*



**Který z Vašich případů Vás asi nejvíce zasáhl?**

*Jedná se jednoznačně o krizové situace, ve kterých figurují děti, zvláště pokud dojde k jejich úmrtí. Nejvíce mne zasahují násilné trestné činy spáchané na dětech, takové obrazy si z hlavy nikdy nevymažete. Dále jsou velmi náročné situace, při kterých je obětí vám blízká osoba. Zažila jsem si dokonce kombinaci těchto dvou situací a přiznám se, že takto specifický případ mi rezonuje v mysli dodnes.*

Děkuji za rozhovor.

## **Abstrakt**

POLATOVÁ, L. *Role sociálního a psychologického poradenství při pomoci obětem trestných činů*. České Budějovice 2021. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce RSDr. Ján Mišovič, CSc.

### **Klíčová slova:**

viktimologie, viktimizace, oběť trestného činu, práva obětí, zvláště zranitelné oběti, subjekty poskytující pomoc, sociální poradenství, psychologické poradenství, pomoc obětem, prevence kriminality.

Diplomová práce se zabývá pomocí obětem trestných činů s důrazem na psychologickou stránku a cílem je analyzovat možnosti, které se pomoci týkají. První kapitola se věnuje viktimologii a viktimizaci, základním pojmům, které jsou pro pochopení problematiky důležité. Další kapitola klade důraz na pojem oběť. Vysvětluje typologii obětí a také pojednává o právech obětí. Další část je zaměřena na problematiku zvláště zranitelné oběti. Významná je také část o subjektech, které pomoc obětem trestných činů poskytují. Podrobněji jsem se zaměřila na dva nejvýraznější subjekty, tedy Probační a mediační službu ČR a nestátní sektor je zde zastoupen neziskovou organizací Bílý kruh bezpečí. Těžiště práce spočívá v předposlední kapitole, a to konkrétní pomoci pro oběti trestných činů. Kapitola se zabývá podstatou laické, zejména psychologické a sociální pomoci. Na závěr se věnuji významu prevence kriminality. Celá problematika je doplněna o rozhovory s odborníky, kteří pomoc obětem poskytují. Získané poznatky ukázaly, jak důležitá je činnost poskytovatelů péče o oběti trestných činů a jak významný mají přínos pro uživatele.

## **Abstract**

POLATOVÁ, L. *The role of social and psychological counseling in helping victims of crimes*. České Budějovice 2021. Diploma thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Ethics, Psychology and Charity Work. Thesis supervisor RSDr. Ján Mišovič, CSc.

### **Key words:**

victimology, victimization, victim of crime, victims' rights, particularly vulnerable victims, help providers, social counseling, psychological counseling, victim assistance, crime prevention

The diploma thesis deals with the topic of helping victims of crime with an emphasis on the psychological side and the goal is to analyse the options of that help. The first chapter deals with victimology and victimization, basic concepts that are important for understanding the issue. The next chapter emphasizes the concept of victim. It explains the typology of victims and also discusses victims' rights. The fourth chapter focuses on the issue of particularly vulnerable victims. What is also important is the section on entities that provide help to victims of crimes. I focus in more detail on the two most important entities, which are the Probation and Mediation Service of the Czech Republic and the non-profit organization White Circle of Safety which represents the non-state sector. The most important part of the thesis comes in the last but one chapter, and it focuses on specific assistance for victims of crimes. The chapter deals with the principles of laic, especially psychological and social assistance. Finally, I focus on crime prevention. The whole issue is complemented by interviews with experts who provide help to victims. The acquired knowledge shows how important the work of providers of care for crime victims is, and indicates how significant benefit it has for the users.